NARODNE PRIPOVIJETKE BOSNE I SANDŽAKA

BOSANSKA RIJEČ

BOSNISCHES WORT

Bošnjačka književnost za djecu u 20 knjiga

1

OVAJ PROJEKAT JE PRIPREMLJEN U SARADNJI SA BOSANSKIM KULTURNIM DRUŠTVOM »PREPOROD« ZA SR NJEMAČKU

Program i izbor:
IVICA VANJA RORIĆ
ŠIMO EŠIĆ

Stručni konsultant:
DŽEMALUDIN LATIĆ

Za izdavača:
REGINA LINDENBLATT

Za BKD »Preporod«:
Mr ALAGA DERVIŠEVIĆ

Naslovna strana:
ZLATA BILIĆ

Rješenje znaka izdavača:
NESIM TAHIROVIĆ

©Bosanska riječ — Das bosnische Wort, Wuppertal, Deutschland, 1994.
ISBN 3-930259-00-1
Štampa: Mariborski tisk, Slovenija

Da nije bilo pomoći naših generalnih sponzora i donatora, koje navodimo s poštovanjem i zahvalnošću, ovog projekta možda ne bi bilo.

GENERALNI SPONZORI PROJEKTA:

AMBASADA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, Bonn
AMBASADA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, Wien
GENERALNI KONZULAT REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, München
GENERALNI KONZULAT REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE, Stuttgart
ISLAMSKI KULTURNI CENTAR — Merhamet — Berlin
ISLAMSKI KULTURNI CENTAR, Hamburg
MERHAMET, Hamm
ESMEROVIĆ HASAN, listovi NOVA BOSNA i EURO BOSNA, Hanau
ĆEHIĆ FADIL i AMIR, list BOSNA PRESS, Frankfurt
List LJILJAN, Ljubljana
TERZIĆ HASO, Tischlerei GmbH, Berlin

Narodne pripovijetke iz Bosne i Sandžaka

BOSANSKA RIJEČ

BOSNISCHES WORT

SADRŽAJ

Predgovor 5
Caru na divanu 11
Fate i Zlate 17
Ognjilo 20
Sabur-selamet 23
Šejtansko zlato 27
Đerđelez Alija i aždaha 28
Azrail i mladić 30
Sudbina 32
Žena evlija 34
Softa 36
Car kopile 40
Sunce kao svjedok 43
Hajirli žena 45
Ćelo dobio tri careve 'ćerke 49
Piranija Džafer-hodže 52
Što god kome, sve sebi 54
Riječ — dukat 56
Božiji farz 59
Siroče 61
Bismillah 63
Bez čistoće sreće nema 65
Damad efendija 66
Vrijednost komšije 71
Ženidba mladog carevića 72
Kapetan i Huso 78
Neznani delija 79
U mojoj kući nemoj biti domaćin 82
Beg i odmetnici 83
Požuri, uješće me psi 84

Ne bih nipošto 86
Ne daju nečistim 87
Ženin marifetluk i sinovljev hrsuzluk 89
Boji kakvom hoćeš, dolazi kad hoćeš 90
Uzoro sam al ćeš i pozubiti 91
Držte ljudi, da ne ispadne 93
Nadmudrio sultaniju 95
Bošnjaci kod Franja Josipa 98
Alibeg i dubrovački trgovac 100
Podaci o kazivačima i pripovjedačima 105
Rječnik turcizama i manje poznatih riječi 107

Predgovor

Ova zbirka pripovjedaka nije rezultat naučnog rada ili afirmisane ličnosti na polju pisane riječi, nego djelatnosti i želje mladog čovjeka da ulije nepomućenu kaplju trezvenog napitka proizvoda duha našeg čovjeka u čašu na domaku svačije ruke, pretačući taj napitak iz opšteg narodnog đuguma, vremenom pohabanog, u ono što će mu sačuvati trajnu vrijednost. Taj mladi čovjek potrudio se da to pretočeno postane blisko i onome ko nema posebnog afiniteta za narodnu pripovijetku. Čitajući ovu zbirku čovjek se osjeća kao da je u drugom svijetu, vremenski dosta odvojenom, gdje vrijeme mjerimo izrazima za koje ne možemo uvijek reći da su zastarjeli i arhaični, jer su oni još živi i prisutni. Štaviše oni se i plode, prerušavajući se u drugo ruho, čas oblikom, čas prelaženjem u drugo značenje. Ovo je veoma izrazito tamo gdje je pripovijetka rado primljena i podsticana. (Radi toga je i donijet na kraju zbirke poseban dodatak — objašnjenje turcizama i lokalizama.) Uostalom, pripovijetka i ne želi obradu. Ona se veže za njoj svojstvene izraze preko kojih ostvaruje svoj glavni cilj.

Kao učenici škole internatskog tipa a porijeklom iz sredina veće prostorne udaljenosti, sakupljači učenici IV razreda Gazi Husrevbegove Medrese imali su priliku da ožive uspomenu na dêdina i nânina pripovijedanja. U takvim uslovima nije trebalo mnogo truda da se pristupi zapisivanju pripovijetke, ali je trebalo više rada oko njena iznalaženja i odabiranja.

Ohrabreni uspjehom jer su u međuvremenu neki objavljivali i svoje radove i jednu zajedničku zbirku pjesama, i potrebom ispražnjavanja vlastitih snaga, tražili su nove forme rada. Uski okviri programa njihove škole nisu mogli zadovoljiti potrebe njihovih ambicija. Međutim, priroda te iste škole zahtijeva ozbiljnost i plemenitost sadržaja djelatnosti njenih učenika.

Da bi ublažili oštricu tih proturječnosti, okrenuli su se sabiranju narodne pripovijetke. Blizina njena izvora, predstavljena

kroz usmeno pripovijedanje najbližih članova iz porodičnog kruga, olakšala im je posao.

Protekla godina bila je protkana, pored ostalog, sabiranjem pripovjedaka, zajedničkim čitanjem i odabiranjem radi oblikovanja jedne zajedničke zbirke. Danas, kada je ona dobila svoju konačnu formu ne postavlja se pitanje kako će sebi prokrčiti put do čitaoca i kako će biti primljena, jer njene vrijednosti su mnogobrojne, između ostalog:

— što pruža dragocjene podatke za proučavanje usmene narodne književnosti, jer predstavlja presjek kroz pripovijedanje u seoskim muslimanskim zajednicama i njenu specifičnu pripovjedačku tradiciju;

— što jasno govori da narodna pripovijetka živi i danas;

— što obuhvata relativno širok prostor, pa otuda i raznovrsnost sadržaja, narodnog kolorita jezika, a što za lingviste i folkloriste ima poseban značaj;

— što su sakupljači đaci srednje škole, koji su svojim radom iskočili van okvira školskog programa tragajući za usmenom narodnom književnošću, za onim što je neotuđivo naše, i najzad njena je vrijednost u starosti pripovjedaka, jer su neke starije od njihovih pripovijedača sedamdesetogodišnjaka. Prema tome zbirka kao cjelina doprinijeće da se naša narodna pripovijetka obogati novim makar i sićušnim prilozima.

Kad bi čovjek pitao za način sakupljanja zbirke, smatram da bi najtačniji odgovor bio u njenom ranije zamišljenom naslovu »Uz mangalu, sa usana, naboranog lica«. U ovom naslovu ističu se tri pojma, tri slike sa tri posebna značenja: mangala, usne i naborano lice. Sve tri skupa simbolišu atmosferu sabiranja.

U sredini koja voli pripovijetke, pripovijetka se prenosi uz kafu sa džezvenjacima na mangali. Kafa se pije i pripovijeda se. Tako usmeno kazivanje prenosi se sa koljena na koljeno. Znalački piti kafu uz mangalu sa puno uživanja i će(j)fa znaju samo starci, dêde i nêne, a takvih nema bez naboranog lica. Topla soba u zimskim i prohladnim danima a dugim noćima sa malo pečena krompira i sama skoro da progovori.

Dêdina pripovijetka treba da sačuva svoju fizionomiju, kakvu je i on primio, oblikovanu i neusiljenu. Dêdina priča mora biti vjerna, njegova se »hater« ne može iznevjeriti. Dedo će biti smrtno uvrijeđen ako se bilo šta izmijeni. Njegovo kazivanje ne trpi intervenciju u smislu »uljepšavanja«, jer dedo kao što se vješto oslanja na štap, zna vješto i lupiti nepoćudnog poprijeko

ispod leđa. Otuda je priča sačuvala svoju originalnost. Najzad i sama pripovijetka kotrljajući se preko zuba i usana pripovijedača postala je tako zaobljena da se teško više može zaobliti. Ona može samo kao takva da živi. Svaka intervencija bilo u jeziku ili načinu izlaganja prijeti da ona upadne u makaze između starog i novog, a onda kao kristalna vaza raspadne u komade. Njena vrijednost je u njenoj cjelini, njenoj sveukupnosti. Kristalni pehar razbijen na trotoaru izaziva jezu kod prolaznika, jer može samo nanijeti štetu, dok smješten u izlogu ili tamo gdje mu je mjesto, cio i netaknut, oduševljava posmatrača, koji će se, htio ili ne, morati diviti majstoru koji ga je oblikovao. Prema tome ove pripovijekte su bez ikakve intervencije zapisivača.

Slatkorječiva starca, vesela i zabavna, svak u selu pa i u susjednim mjestima zna. Svojim pripovijedanjem sam se nameće. Društvena sredina u kojoj živi rado ga traži i poštuje. Tome doprinosi i samo insistiranje da se stariji poštuje. Dok stariji priča mlađi šuti i sluša. Tako je radio i sam starac dok je bio mlad, tako i njegov dedo i tako dalje do najstarijih dana. Otuda je njegova priča tečna i nikada ne mijenja svoje korito.

Zastupljeni pripovjedači ove zbirke su pretežno starije osobe. Njih petnaest su lica između šesdeset i osamdeset godina, a svega petorica mlađi od pedeset godina od ukupno dvadesetosam pripovjedača. Zanimljiv je podatak da je jedanaest pripovjedača iz najužeg porodičnog kruga sakupljača ovih pripovjedaka.

Među zastupljenim pripovjedačima najstariji je Alibeg Hašimović, starac osamdesetih godina. Živi u okolini Visokog. Priča polako, mirno i tečno. Jezik mu je pun turcizama i lokalizama. U svoju pripovijetku se unosi kao da je sam doživljava. Česte pauze koje sada čini radi starosti su vješto ukomponovane tamo gdje pripovjedač očekuje efekat svoje pripovijetke kod slušaoca. Među pripovjedačima-ženama u poodmaklim godinama zastupljene su između ostalih Bedrija Šabanović, stara sedamdesetpet godina, iz Dervente, nastanjena u Zenici i Latić Hajra iz okoline Gornjeg Vakufa, oko sedamdeset godina. Dok je prva mirna i tiha, druga je vesela, vedra i sklona šali. Njihove priče su dva svijeta. Kod Latić Hajre može se čuti i suviše slobodnih izraza u pripovijedanju, a Bedrijino kazivanje ostaje u granicama moralno-didaktične sadržine.

Među starije pripovjedače spada i Hadži Šukribeg Čengić, star oko sedamdeset godina. Nerado započinje pričati, ali kada počne postaje neiscrpan. Izraz mu je popraćen gestikulacijama.

Boja glasa mu je milozvučna i prodorna, pa otuda postaje ugodan u pripovijedanju. Repertoar pripovjedaka mu je raznovrstan. (Vidi više o pripovjedačima na str. 133—134 ovog rada, gdje su dati osnovni podaci o kazivačima i sakupljačima ove zbirke.)

Zbirku pripovjedaka su pročitali mr Munib Maglajlić i dr Vlajko Palavestra kao recenzenti i dali veoma pozitivne ocjene. Dr Vlajko Palavestra dao je sugestiju da se zbirka razvrsta s obzirom na njenu raznovrsnost i višestruki utjecaj, po međunarodnom Aarne-Thompsonovu sistemu i po katalogu turskih pripovjedaka Eberharda i Boratava, što je i učinjeno.

Uvodeći očitaoca u ovu zbirku pripovjedaka ne pretendujem na ocjenu njene naučne vrijednosti. To prepuštam istraživačima ove vrste književnosti, ali smjelo tvrdim da se zbirka neće moći zaobići pri budućim naučnim radovima prvenstveno iz oblasti jezika i folklora. Svaka pripovijetka je kao bašča za sebe. Nova bašča, novo cvijeće, nova boja, novo raspoloženje, upravo onako kako to može dočarati samo narodna pripovijetka.

Pored toga zbirka zaslužuje posebnu pažnju što mlada lica pokazuju interesovanje za ono što je od opšteg značaja, a oni time ne ostvaruju skoro ništa do stisak ruke i iskrenu želju da ovo ne bude njihov posljednji rad.

Sarajevo, 10. XI 1976. godine *Mr Omer Nakićević*

* * *

U nemogućnosti da se svakome posebno zahvale, sakupljači se zahvaljuju svim onima koji su na bilo koji način doprinijeli izdavanju ove zbirke, prvenstveno kazivačima pripovjedaka.

NIT' TU BIO
NIT' KAHVU POPIO
NIT' PITU IZIO
TAKO ČUO I TEBI ISPRIČ'O

Caru na divanu

Negdje na bijelom svijetu živjeli starac i baba. Starac je imao kučku i jednog pijetla, a baba koku i ovna. Baba je živjela bolje od starca jer joj je koka nosila jaja, a ovan davao vunu, dok starac nije imao nikakva prihoda od svojih životinja.

Jednom starac pođe do babe i zamoli je da mu dâ koje jaje, a baba odbi i ne dade mu. Starac se naljuti pa, čim dođe kući, slomi pijetlu nogu što mu ne nosi jaja. Pijetao se naljuti na svog agu, pa ga ostavi i riješi da ide caru na divan da prosi djevojku. Putujući tako sustigne ga u putu lisica, pa ga zapita:

— Ku' si poš'o, Pivo?

— Caru na divan, da prosim djevojku.

— Mogu l' i ja s tobom, Pivo, upita ga lisica.

— Ne moš, Lijo, postaćeš u putu, pa te ja nejmam kud.

— A kako ću postat, Pivo, kad me po čitav dan ćeraju lovci, pa se opet ne umorim.

— Dobro, Lijo, pođi!

Putujući tako, sustigne ih vuk i upita ih:

— Ku' ćeš to, Lijo?

— Pitaj Piva.

— Ku' ćeš to, Pivo?

— Caru na divan, da prosim djevojku.

— Mogu l' i ja s tobom, Pivo.

— Ne moš, jer ćeš u putu postat'.

— Kako ću ja postat', kad me čitav dan gone lovci sa hrtovima, pa se ja ne umorim.

— Dobro, Vujo, pođi!

Putujući tako, sustigne ih u putu medvjed.

— Ku' ćeš to, Vujo?

— Pitaj Liju.

— Ku' ćeš to, Lijo?

— Pitaj Piva.

— Ku' ćeš to, Pivo?

— Caru na divan, da prosim djevojku.

— Mogu l' i ja s tobom?
— Ne moš, Mejo, ti si puno težak, pa ćeš brzo postat' u putu.
— A kako ću ja postat' u putu, kad me po čitav dan ćeraju, te se ja ne umorim.
— Dobro, Mejo, pođi!
Putujući tako sretnu ih pčele.
— Ku' ćeš to, Mejo?
— Pitaj Vuja.
— Ku' ćeš to, Vujo?
— Pitaj Liju.
— Ku' ćeš to, Lijo?
— Pitaj Piva.
— Ku' ćeš to, Pivo?
— Caru na divan, da prosim đevojku.
— Moremo li i mi s tobom?
— Ne morete, 'čelice moje, postaćete u putu.
— A kako ćemo postat', kad po čitav dan letimo od cvijeta do cvijeta, pa se nikako ne umorimo.
— Dobro, 'čelice moje, pođite!
Kad dođoše do jedne rijeke upita ih rijeka.
— Ku' ćete to, 'čelice?
— Pitaj Meja.
— Ku' ćeš to, Mejo?
— Pitaj Vuja.
— Ku' ćeš to, Vujo?
— Pitaj Liju.
— Ku' ćeš to, Lijo?
— Pitaj Piva.
— Ku' ćeš to, Pivo?
— Caru na divan, da prosim đevojku!
— Mogu l' ja s tobom, Pivo?
— Ne moš, vodice moja, postaćeš u putu.
— A kako ću ja postat', kad po čitav dan tečem i nikad se ne umorim.
— Dobro, vodice moja, pođi!
Tako su oni putovali i u putu postane Lija.
— Ja ne mogu više, Pivo.
— Šta ću ti ja, Lijo, ja sam ti govorio da nejdeš.
— Zaboga, Pivo, ne ostavljaj me samu.
— Uđi pod moje krilo.
Tako oni putovali jedno vrijeme, kad i Vujo postade.
— Ja ne mogu više, Pivo.

— Šta ću ti ja, Vujo, vik'o sam ti da nejdeš?

— Zaboga, Pivo, ne ostavljaj me sama.

— Uđi pod moje krilo.

Oni nastaviše put, kad postadoše pčele.

— Mi ne moremo više, Pivo, ni maknut'.

— E, 'čelice moje, vik'o sam vam ja da nejdete.

— Zaboga, Pivo, ne ostavljaj nas ovdi, jer ako padne kiša sve ćemo pomrijeti.

— Uđite pod moje perje.

Idu oni, kad na posljetku i rijeka postade.

— Aman, Pivo, ja više ni pedlja ne mogu.

— Ehe, vodice moja, vik'o sam ja tebi da nejdeš, a ti ne posluša.

— Zaboga, Pivo, nemoj me ostaviti ovdi. Ako sunce ogrije svu će me popiti.

— Uđi u moju gušu.

Još malo vremena pa Pivo stiže caru na divan. Kad se pojavi zora, zapjeva:

— Kukuriku, doš'o sam caru na divan, da prosim đevojku.

U to car bijaše ustao na rani sabah, pa kad ovoču, začudi se. Drugo jutro opet Pivo pjeva isto, ali ga car više i ne sluša. Vidi Pivo da ga car ne sluša, pa treće jutro zapjeva:

— Kukuriku, caru na sramotu!

Ovo se caru ne svide, pa se naljuti i naredi da tog pijetla otjeraju među najveće pijetlove, da ga oni ubiju.

Odnesoše sluge Piva, utjeraju ga među stotine pijetlova u kokošar, pa zatvoriše vrata.

Počeše pijetlovi tući starčeva pijetla, a on im pusti lisicu ispod krila, te ona sviju podavi.

Kad car vide podavljene pijetlove naredi da ga stave među ovnove, da ga ubiju.

Odnesoše ga sluge u tor među ovnove, koji Piva počeše udarati. Ispusti on vuka, te ih on sviju pokla.

Car se još više naljuti, te naredi da ga stave među konje pastuhe. Oni će ga sigurno ubiti.

Ali, sad Pivu pusti medvjeda, te ih on sviju podavi.

Car sad naredi da ga stave u furunu, nek se ispeče.

Ovoga puta Pivo pusti vodu iz guše i ugasi vatru.

— Doved'te ga meni, da mu ja pokažem, naredi car.

Kad ga dovedoše kod cara, i kad ga car uhvati za šiju, on pusti pčele koje ga ispecaše. Car poče moliti i kumiti Piva da ga spasi, da će ga nagraditi koliko god hoće.

Pivo spasi cara, a car brže-bolje naredi slugama:

— Nos'te ga u podrum i stav'te ga u dukate ne' se napuni, pa nek' ide.

Kad Pivo napuni blaga pod perje, pođe natrag svom starcu.

Starac je svaki dan oplakivao Piva, sebe je grdio što ga je otjerao, a uveče bi ga stalno sanjao.

Kad Pivo dođe, starac se obradova; grli, ljubi svog pijetla i moli ga za oprost. Pivo se odmori i reče starcu:

— Donesi jednu veliku se'džadu, da se istresem, jer sam ti donio dosti blaga.

Poče Pivo lupati krilima, a ono sve dukati ispadaju. Ispod svake peruške ispade po nekoliko dukata. Starac se obradova, pa brže-bolje dođe baki da se pohvali.

Sad baka traži od starca da joj dâ dukata, a starac odbi.

— Ne dam, bako, ne dam, bako, kad sam ja tebe molio da mi daš jaja od tvoje koke, ti nisi dala.

Pomisli baka; kako bi bilo da slomi svojoj koki nogu, ne bi li ona kao i pijetao donijela blaga.

Tako, jedno jutro, baba dozva svoju koku i oklagijom joj slomi nogu. Naljuti se koka, pa ode u bijeli svijet. Putujući tako naiđe na neko smeće, pa tu svrati da što potraži. Kopkala je i pretraživala. Na posljetku nađe jednu zarđalu kusturu, te je metne pod krilo i vrati se svojoj babi.

Baba poče grliti i ljubiti svoju koku govoreći:

— Đe si ti, kokice moja? Jesi l' mi se umorila i jesi l' donijela dosta blaga?

— Jesam, jesam, daj jednu veliku se'džadu da se istresem!

Lupa koka, lupa, kad, na posljetku, istrese onu kusturu.

Kad to baka viđe, razljuti se pa uze kusturu, te zakla koku. Starac to viđe pa reče baki:

— Daj mi pola mesa, daću ti dukata.

— Ne dam, zaklaću ja i ovna, moraš ići u drva ili na vodu. Ili voliš ići s rešetom na vodu ili sa ovom kusturom u drva.

— Volim donijet' u rešetu vode, reče starac.

Ode baka u drva i brzo nakupi drva i vrati se, te zakla svog ovna i starčevu kučku. Ovna stavi u mali kazan, a kučku u veliki. Ispeče veliki i mali kolač, pa veliki stavi s malim kazanom, a mali s velikim.

Starac dođe na vodu. Nikako da napuni rešeto. Kad to vidje vrana, povika starcu:

— P'jeskom, starče, p'jeskom starče!

Starac poče pijeskom zatiskivati rupe, ali uzalud. Dođe svraka:

— Kâlom, starče, kâlom, starče!

Starac opet pokuša da začepi rupe, ali voda opet provali.

Dođe golub i poče vikati:

— Voskom, starče, voskom starče!

Starac zatisne rešeto voskom i tako donose vode. Ali, dok je on donio vodu, baka je spremila ručak. Reče starcu:

— Ili voliš veliki lonac i mali kolač, ili mali lonac i veliki kolač?

— Volim veliki lonac i mali kolač.

Sjedoše dvoje starih da jedu. Kad su završili, pokupi starac one kosti i poče vabiti kučku. A baba će iz sobe:

— Kučku vabiš, kučku miljaš!

— Šta to kažeš, bako?

— Ništa, ništa. Nešto s mušicama pričam.

Opet starac vabi kučku, a baka će ponovo iz sobe:

— Kučku vabiš, kučku jedeš!

Kad starac shvati da je prevaren, otjera baku u daleki svijet. Lutala baka, lutala po svijetu, pa tako, u tom lutanju, nađe neko divlje jare te ga pripitomi. Tako je baka živjela u planini sama i za nekoliko godina odgoji dosta koza. Jednog dana baka se sjeti svog starca, odluči da ga zijareti, da vidi šta radi i je li živ. Ponese sa sobom dosta kajmaka. Kad sliže do starčeve kuće, popne se na tavan da je on ne vidi, pa proviri kroz rupu, da vidi gdje je. Kad, starac sjedi kraj ognjišta, kunja i grize neki kožni opanak, jer je bio ostao bez i zalogaja hrane. Baka mu baci na koljena jednu kašiku kajmaka, a starac brže-bolje ono pojede, pa pogleda na tavan.

— Baci još malo, Božija 'tičice!

Baka baci opet, a starac koji samo što nije umro od gladi, brže-bolje i ono požđera, pa opet moli:

— Baci još malo, Božija 'tičice!

Kad se starac najeo kajmaka, odluči da se popne na tavan i da vidi šta je to gore. Pope se, a ono baka.

— O, đe si, bako? Ja za malo ne umrijeh bez tebe.

Zagrli je i poče plakati. Sađoše s tavana, a baka mu ispriča sve; kako je našla jare i kako ima dosta koza . . . pa bi dobro bilo da i starac pođe tamo, imaće dosta sira i kajmaka.

— E, bako, poš'o Bi'ja, al' ne smijem, puno kašljem, pa bi' mog'o da ti poplašim koze.

— Pođi ti, pa kad tamo dođemo, ja ću te stavit' u kacu, a u usta ću ti stavit' jabuku, pa nećeš kašljati.

Tako i uradiše. Smjesti starca u kacu i stavi mu jabuku u usta. Ode baba da dotjera koze, da iz starac vidi. I taman što ih dotjera

blizu, starac se zakašlja, a ona mu jabuka iz usta pade u kacu pa poče lupati po njoj. Sve se koze uplašiše i pobjegoše kud koja. Ode baka vabiti koze, ali uzalud.

— E, starče, sram te bilo, šta uradi! Šta ću, jadna ja, bez koza?

Prevrne onu kacu i otisne starca niz brdo.

Niz brdo se otkotrlja čiča i prestade priča.

Zabilježio: F. M.

Fate i Zlate

Oženi se momče i dobi kćerku, kojoj nadi ime Fata.

Ne bi malo, te mu žena umri. Pošto nije mogo da hrani dite, riši da se oženi. Kad hoće taksirat, oženi se hrđavom ženom. Dite je hranila, ali i molila Boga da umri što prije. Tukla ga je, mučila gladu i držala nečisto.

Uskoro i ona rodi kćerku kojoj nadi ime Zlate. I sad je imala da hrani dvoje dice. Svoje je, bogme, kô svoje, čuvala i ušuškivala mu, a Fatu nije pazila, a ni otac ne haje. Bog zna kako, za svoju hćer. Žena je okrenula na svoju, a muž, nit šta vidi, nit šta čuje.

Tako, mala Fate, nazor poraste. Bila je odbačena od svakoga. A ko, kad Bog hoće, bila je lipa kô slika, stasita ko procvitala trišnja. Lipša od Zlate, rastavila od nje ko nebo i zemlja.

I tako, ona narasla. Radi sve kućne poslove. Opet je vajik bila vesela i nasmijana, fina i draga ko dobar dan.

Maćehi to ne bi drago. Poče da smišlja kako da se nje otarasi, jer joj momci dolaze sve lipši od lipšega, a njenu Zlatu niko neće ni da pogleda. Odluči ona da je pošalje u onaj mlin, di, ko god zanoći, uranka ne dočeka. Ne bi li crkla.

— Da sam je, da Bog da, udavila, još dok je bila »mače«. Vidi Fate da je vrag odnio šalu, te se, bome, poče spremati za mlina. Kad je pao akšam, pošla je. U uzliću je ponila samo nekoliko kora kukuruze, što joj je maćeha dala. Sa sobom je povela macu, kucu i horu. Sa svojim životinjama, koje je mnogo volila, razgovarala i veselila se.

Došla je u mlin, zasula mušnjak i sjela da večera. Poslije večere i' je pomilovala i pošli su na spavanje. Hore na pantu, maca se smota kod ognjišta, a cuko savi rep i šćućuri se za vrata.

Njeko doba noći, kad njeko zakuca na vrata:

— Treh, treh, otvor'te mi se vrata,
trese mi se brada,
zubi su mi kao kolac,
pregrišću vas kao konac!

Vrata se otvoriše, a pomoli se njekakvo strašilo, ružno i čupavo. Oči mu se svitle ko sviće. Fate osjeti kako joj se noge osicaju. Jadnica, srce samo što ne iskoči. U tome, hore skoči sa pante na ono strašilo, maca skoči na grudi, a cuko zalaja i nasrnu. Strašilo se pripade i pobiže.

Fate više ne more da spava. Kad odjednom ositi da se ne okriće žrvanj. Ona probudi životinje i odluči da vidi šta je ustavilo mlin.

Kad tamo, a ono na grabljama, njekakva kutija, sva se svitli. Uzme je. Kad je otvori, a ono ima šta da vidi: sve je samo zlato i srebro.

Ujutro je došla kući i sve na tenhane kazala maćehi. Sad je ona imala puno zlata i bî joj drago što će sad lahko sebi skupiti ruho za udaju.

— I moja će vižlica, vire lje, noćes ići. Neka i ona donese.

Poče nama' spremati masancu, onu pravu krajišku, navadi sira iz kace i fino spremi u torbu.

Pošla je Zlate i, ko i Fate, povela macu, kucu i horu.

Dođoše u mlin i kad je trebalo da večeraju, maca zamauka . . .

— Pis, huljo, pita nije za te!

Cuko zareža . . .

— Marš, gade, pita nije za te!

Hore zakukurika . . .

— Iš, da Bog da te očerupali!

Legoše da spavaju.

Njeko doba noći, kad nješto zatrese, zavrišta, zapuše, čini se da će vitar izvrn'ti mlin:

— Treh, treh, otvor'te mi se vrata.
trese mi se brada,
zubi su mi kao kolac
pregrišću vas kao konac!

Vrata se otvoriše, strašilo začepi vrata i dođe do Zlate te, Bogami, zgrabi je i izvuče napolje. Ona vrišti iz vr' glave i otima se. Zove horu, a on šuti, zove macu, ona šuti, zove cuku i on šuti; ama ni da se makne. A to one nisu ćele izaći za to što im ona nije dala jesti. I strašilo je ufano i rastrga.

Kad su ujutro životinje došle kući, horoz je zapiv'o:

— Kukuriku, naša Zlate u mlinčiću na klinčiću!

Zabilježio: M. V.

Ognjilo

Bijaše jednom jedan čudan vojnik. Kada je, moj dragi, odslužio te se vraćao kući putem koji je vodio u varoš, sreo je neku baku. Starica, kô starica, dragi si moj, zaustavi ga i reče mu:

— Dobar si ti, vojniče, a dobra ti je i ta sablja, sinko. Kuda putuješ?

— E, bako, idem kući, o'služio sam pa idem.

— Što ti je odijelo slabo? Imaš li para?

Bogme, bako trebalo bi mi, ali pusto, kad nejma.

— Pa, sinko, daću ti ja ako hoćeš.

Vojnik, kô čovjek siromah, pristade drage volje, ali gle sad! Baba pogleda na stablo i reče:

— Vidiš li ovo drvo, vojniče?

— Vidiš bako.

— Ovo ti je drvo od zemlje do neba šuplje k'o badanj. Sad ti se valja popeti gore na vrh, a ja ću te spustiti konopcem dolje na dno. Dolje ćeš vidjeti vrata na hodniku, evo ti moja pregača i ključevi, pa otvori vrata, samo nemoj sine, da se prepa'neš, jer ima veliki pas kod čekmedže. Lijepo mu se javi i baci pregaču na zemlju, a on će sići i ti otključaj čekmedžu i uzmi para. Samo nemoj da mi zaboraviš ponijeti ognjilo.

Pošto ga je baka spustila, on je sve uradio kako mu je ona rekla. Taman uze ključ i otključa čekmedžu, a bakrene pare počeše ispadati. Kad je nakupio bakrenjaka ugleda i druga vrata te ih otključa. Kad, moj brate, kod čekmedže stoji pas, a oči mu kao mlinska kola. On mu se javi, baci pregaču i nakupi srebrenih para. Kad je i tu bio gotov, ugleda ti on i treća vrata, pa pođe da ih otključa. Otključa ih i ima šta vidjeti. Kraj čekmedže stoji pas, a ucaklio očima. On se i njemu javi, baci pregaču i nakupi zlatnih para.

Nakupio ti je on, brate, pune čizme, pune džepove i torbu, te uze ono bakino ognjilo i prodrma onaj konopac da ga baka izvuče. Kad ga je baka izvukla, reče mu:

— Jesi li nakupio, sine, koliko si htio?

— Jesam, dobra bako, veselo odgovori vojnik.

— E, pa dobro, sinko moj, daj ti meni sad moje ognjilo i sretno da ti bude!

— A što će tebi to ognjilo, bako? Kad bi mogla da mi ga daš?

— Evo ti, sinko, nek ti sretno bude!

Sretno je stigao u grad i počeo trošiti pare. Ali pare ko pare. Vojnik se odade pijančenju, kartanju i lutanju od kafane do kafane. Trošio je dok je bilo para, a dok je bilo para bilo je i jarana.

Najzad osta bez igdje ičega. Teško njemu šta sad da radi? Sjeti se bakina ognjila, ali vidi belaja. Ne zna on šta ono znači, kako da ga upotrijebi, kako se njim devera . . .

Pregled'o ga tako, dok nije slučajno potrefio i upalio ga. Kad je ukresao kod njega se stvori onaj prvi pas iz prve sobe i upita ga:

— Šta je, aga, šta ti treba?

— Nestalo mi para.

Pas je brzo otiš'o i još brže se vratio noseći pun tovar bakrenih para. Ukres'o on i drugi put, te se stvori onaj pas iz druge sobe.

— Što ti treba, aga?

— Nestalo mi para, a nema li čo'jek para, nema ni života.

— Pas je brzo otiš'o i još brže se vratio noseći tovar srebrenih para.

Ukresa on i treći put, kad se pred njim stvori i onaj treći pas iz treće sobe.

— Šta ti treba, aga?

— Nemam para, pa ni života.

Pas mu je brzo donio tovar zlatnih para.

Opet poče trošiti. Načini sebi dvore i sve spremi što mu treba. Sad mu treba i žena.

Legao ti on da spava i sanja neku lijepu ženu kod bana, ali vraga, ona je okovana i sama u sobi.

— E, da mi je jednom poljubiti, — misli on.

Kako do nje doći, kad je tako čuvaju?!

Ukreše on, opet, ono ognjilo, te se stvori onaj isti pas.

— Aga, što ti trebam?

— Sanjao sam jednu djevojku u banovim dvorima. Ah, kako je lijepa! Da mi jê je samo jednom poljubiti.

Pas je ušao u njenu sobu, stavio je sebi na leđa i donio. On je poljubio, a potom je pas ponovo odnio na isto mjesto.

Svanulo. Ban pije kahvu, a hćerka mu ispriča, da ju je neko noćas poljubio.

Drugu noć postaviše stražara.

I drugu noć ovaj ukresa ognjilo, a pas se ponovo stvori i donese mu djevojku.

Treću večer, on je opet usni. Ukreše ognjilo i pas se stvori kod njega. Opet mu prahnulo da poljubi djevojku.

Pas ode i stavi djevojku na leđa. Ovaj puta spazi to sluškinja, ali dok je obukla firale, pas je s djevojkom izašao na vrata.

Sluškinja brže bolje uzme boje, te obilježi vrata, kako bi znali kuda je otišla. Ali pas je bio pametniji. Uzme boje i na sva vrata u dvoru stavi isti znak.

Četvrte noći majka stavi djevojci na nogu kesu praha i na jednom mjestu prošuplji kako bi se znalo gdje trag vodi. Pas je na leđa stavio djevojku i krenuo. Ali je, moj sinko, kroz onu rupicu ispadao prah i ostavljao trag.

Išli oni tako tragom i uhvate mladića. Donijeli su ga banu i bacili u tamnicu. Šta će sad? On zaboravio ono ognjilo. U tamnici je stalno sjedio uz jedan prozor i vikao svakoga ko bi naišao. Jednom naiđe i neki dječak. Trčeći tako, kô dijete, šer, spade mu jedna papuča i udari baš u zatvorski prozor. Dječak dođe da uzme papuču, a zatvorenik to iskoristi, objasni gdje se nalazi ognjilo i zamoli ga da mu ga donese. Obeća mu da će mu dati para koliko želi. Dijete ga posluša, i sve se svrši kako valja.

Sutri dan počelo je da se govori kako će mladića objesiti. Vješala su napravljena, a svjetina se iskupila. Ban i njegova žena popeli se na jedno brdašce kako bi mogli bolje sejriti vješanje.

Doveli oni čovjeka iz tamnice. Konopac mu navukli na vrat. On ih zamoli da mu dozvole da nešto progovori. Dadoše mu izun. On upali ono ognjilo tri puta i sva tri psa su doletjela. Sav se prisutni narod razbježa, pa i ban i njegova žena.

On se tada uputi djevojci u dvore. Nađe je kako plače. Kad ga je ugledala poznade ga pa mu sva radosna pođe u zagrljaj.

Tako se oni uzeše, i ako su živi i danas im je dobro.

Zabilježio: S. A.

Sabur — selamet

Živio neki trgovac. Imao je ženu i dvoje djece, dva sinčića kao dvije zlatne jabuke. Plaho je zaimao. Tu su dućani, blago, roba, ama svega.

Jednom mu na san izađe čovjek u zelenim haljinama.

— Dužan si devru, pa ili ćeš devriti u mladosti ili u starosti?

— Sačekaj dok se smislim — zamoli ga trgovac.

Sljedeće noći dođe opet onaj u zelenim haljinama.

— Dužan si devru, pa ili ćeš devriti u mladosti ili u starosti?

— Sačekaj do sutra dok upitam ženu.

I treće noći dođe onaj, jedan te isti, pa ga upozori:

— Dužan si devru, pa ili ćeš devriti u mladosti ili u starosti?

Trgovac ga opet zamoli da ga sačeka do naredne večeri jer ženu nije upitao.

— Dé, ali sjutra ti je zadnji rok da se smisliš — reče mu ovaj i nestade ga.

Trgovac se u čudu našao. Sve je mislio da je to šala, a bogme nije. Kakvom je to devru dužan? Šta li je to pogriješio? Ujutru se izjada ženi:

— Vala, sve se kanim da ti nešto kažem.

— Šta? — zapita ga žena.

— Evo tri noći dolazi mi nakav čo'jek u zelenim haljinama, a sve iz njeg nur izbija, i pita me: »Bi li volio devriti u mladosti ili u starosti, dužan si devru?«

— Devri dok si mlad, lakše ti je izdurat' — kaže mu žena.

On se složi s njom.

Sljedeće noći dođe opet onaj u zelenim haljinama pa ga upita:

— E, feslijo, jesi li se smislio?

— Jesam.

— Pa šta si odlučio? Ili ćeš devriti u mladosti ili u starosti?

— Devriću dok sam mlad — odgovori trgovac.

Istom nestade onog čovjeka u zelenim haljinama.

Božjim emerom, te noći zapališe mu se zgrade, dućani, sve pogorje. Jedva izvukao ženu i djecu.

Godinu dana narod ga izdržavao. Dojadi mu da svakome bude muhtač, pa jednom reče ženi:

— Vala, ženo, da mi idemo odavde, nećemo li naći đe malo rahatluka.

— I meni se ide. Ovoga mi je dosta — odgovori mu žena.

Tako, oni krenuše. Hele, putovali, putovali i taman prihmali jednom gradu, kad ugleda on čitave hrpe suhih drva kraj jedne rijeke.

— Da ostanemo ovdje? Napravićemo malo kak'e bâjte, moremo ova drva prodavati i tako se hraniti.

Tako i bi. Drva je nosio u grad i prodavao, a kući je donosio namirbu. Počeše fino zarađivati, a i nafaka poče pristizati.

Zamoli ga žena da i ona pođe u grad s njim.

— S djecom bi mogla prati haljine, sušiti, pa što i zaraditi — veli mu ona, i on pristade na to.

Jednom ti tako ona prala s djecom haljine, a utom naljegnu paša. Begeniše je paša, pa se odmah ašik učinio.

— Čije su ovo haljine? — upita je paša.

— Perem i hranimo se o' toga — odgovorila mu ona.

— Bi li, hanuma, i moje oprala?

— Bi', k'o i ostalom svijetu.

Izvadi on rubac i pokuči. Kako ona poteže ruku, on je ščepa čvrsto i baci sebi na konja, pa — dol-tabana.

Došla djeca plačući kući.

— Đe vam je majka? — upita ih otac.

— Doš'o nakav čo'jek i upit'o majku da mu opere rubac. Zgrabio je za ruku i pobjegao — rekoše djeca, a suze im grohnuše.

Čovjeku bî teško, zaplaka, kao dijete u pelenama. Naredi starijem da donese vode, ne bi li ispekao kahvu i bar malo ublažio sikiraciju. A dijete zamami voda, pa hop. Posla on mlađeg da vidi šta je sa starijim. Kad mlađi brat ugleda da mu se brat guši, i on potrča, pa i njega voda potkopa i ponese.

A dolje, kad će sreća, dva ribara postavila mrežu i lovili ribe. Upadoše djeca u te mreže. Oni iz izvukoše i podijeliše, jednom jedan, drugom drugi. Ribari nisu bili iz jednog memlećeta, jedan bio iz Foče, drugi iz Višegrada.

Odgajali oni djecu, a djeca rasla, rasla i narasla. Tako, stariji je navršio dvadeset, a mlađi osamnaest godina.

Bješe vašar u nekoj kasabi. Na njega se svi momci i cure slegle. I njih dvojica zijaret ga učine. Stariji pomisli: »Da mi je naći fina momka s kojim bi' se isprič'o. Ovdi nikog ne poznam.« Uto naiđe njegov brat. On nije znao ko je to, a svidio mu se. I sličio mu je.

— Okle si, neznani junače, i koga imaš? — upita ga.

— Zijaret učinih ovaj teferič — odgovori.

Tu razgovaraše. Jedan ispriča kako je imao majku, oca i brata. Majku mu je odveo nakav čovjek dok je prala haljine, a njega i burazera pohvatali su ribari pa ih podijelili. Sagovornik zaplaka.

— Mi smo braća — jedva progovori.

— Pa šta ćemo, brate, đe ćemo sad — zapita ga mlađi.

— Nipošto se nećemo rastajati! Tražićemo po b'jelome sv'jetu oca i majku.

Godinu, dvije, lutali. Svukud konačili. Potucali se po mahalama, selima i šumama, a nigdje nisu bili više od tri dana. Tako nabasaše i na onog pašu, onog što im je odveo majku. Zatražiše kod njega posla, a paša ih zapita.

— Biste li mi počistili bašču?

— Bismo — odgovoriše.

— E, da se naredimo! Čist račun — duga ljubav.

— Ostaćemo samo tri dana pa koliko platite, moraćemo ići dalje.

Paša naredi ženi da im dadne ručak. A imao je on kćerku od prve žene koju je otjerao. Pašinica naredi pastorci da odnese ručak momcima, ali kô žensko, begenisala ona momke pa derdemez da ašikuje s njima. Kad dođe kući izruži je maćeha što se zabavila, a ona joj reče:

— E, da vidiš, onak'ih mladića niđe nejma. I ti bi se ašik učinila da si hi viđela. Hem lijepi, hem vrijedni, hem naočiti — ispriča joj pašina kćer.

Sjutri dan pašinica odnese ručak, pa im viče s baščenih vrata:

— Donijela sam vam ručak da mi pričate odakle ste i kojim dobrom ste nas zijaretili.

Ispričaše kako su imali oca i majku, kako im je sve pogorjelo, kako su se hranili od prodaje suhih drva, kako im je nekakav čovjek odveo majku, kako se umalo nisu utopili i kako su se našli na vašaru, te kako su odlučili da potraže oca i majku.

Ciknu pašinica, pa ih zagrli:

— Sinovi moji, vi ste moja djeca! Delije moje! Tu se isplakaše, ipričaše o svemu i svačemu, a ko će kao majka s dječicom svojom.

Ostaše oni kod paše i duže. Majka im je svaki dan nosila ručak. Probirala je jela, sve bolje od boljeg. Kćer pašina se šuhvelenisala, pa će ocu.

— Boga mi, babo, maćeha je begenisala one mladiće. Nosi him fina jela. S njima se grli i ljubi. Oni rekli ostat' tri dana, a oni ostali mjesac dana.

Ne vjeruje paša kćeri, pa se prikrade jednom. Kad tamo, a ona ih obojicu grli. Krivo paši, zemlju bi grizo. Nazva je svakojakom i htjede je sasjeći. Pošto je čuo da je sadašnji vladar bez hille i zuluma, pođe da mu sve ispriča, pa neka on presudi. Ispričao je vladaru da mu je žena nevjerna. Vladar presudi da tu ženu raskinu na konjima, ali ne udari muhur na tu svoju presudu. Taj isti vladar umrije iste nići. Sve paše i veziri se iskupili. Svak hoće za vladara. Nikako da nađu zajedničku riječ, pa odluče da bude vladar onaj koga sjutra ujutro nađu pred gradskim zidinama.

Odnekle naišao onaj trgovac, zalupao na kaplju, a straža mu nije dala ući. Prislonio se on uz kapiju, pa zaspao. Ujutro krenuše, kad tamo, čovjek spava. Postave ga za vladara. Ode paša novom vladaru i poče mu pričati:

— Žena me je počela varati. Doveo sam je curom i sve dok nisu došli neki mladići bila mi je vjerna, a sada se s njima i grli i ljubi.

I novi vladar presudi da pašinicu rastrgaju konjima. Ali, novi vladar bijaše i mudar, pa reče da ženu povede sa sobom kad drugi put bude dolazio. Kad je žena došla, vladar je upita:

— Jesi li za njega došla k'o cura?

— Nisam. Nasilno me je odv'o. Imala sem čo'jeka i dva sina. Sinovi su me našli kod ovog paše. Sa njima sam se grlila.

Kad to vladar ču, suze mu udariše na oči. Sve je brzo rastabirio, pa se okrenu paši i zagalami.

— Uhljupe, nisi je curom ni doveo, nego si oteo tuđu ženu i malu djecu ucvilio. Ovo je moja žena. Fala ti, Allahu, kad nas opet sastavi!

Paša pozelenje od straha. Ama, ni riječi da kaže.

— Kako ćemo njega osuditi! — upita vladar ženu.

— Ne znam. Osudi ga onako kako je on mene osudio.

Dovedoše četiri konja, krupna kao dvije planine, pa rastrgoše pašu. Vladar pozva i djecu, te su od tada fino i hajirli živjeli. Stariji je tutorovao vojskom, a mlađi bio paša.

Vladar se sjetio sna i ženina savjeta: »Devri u mladosti«, pa je govorio stalno: »Sabur-selamet!«

Zabilježio: H. H.

Šejtansko zlato

Neki čovjek pošao u drva. Nosio je samo sjekiru, jer je šuma bila sasvim blizu. Kad je došao u šumu, oči mu se zaustaviše na jednom drvetu. Primijetio je da se nešto miče. Krene korak pa stane. Prilika stade pred njega. Bila je to djevojka, kao od sunca oteta. Čovjek pođe prema njoj, a ona povika:

— Ne, ja sam šejtan.

— Kako ću vjerovati da si ti šejtan? — progovori čovjek.

— Evo, sad ćeš vidit' — reče i pretvori se u hrpu zlatnika na sred puta.

Uto naiđoše dva dobra jarana. Ugledaše zlato i obojica pritrčaše.

— Ih toliko zlato, a nejmamo ga u čem' ponijeti — reče jedan.

Nejse, dogovore se da jedan ide u selo i da donese jednu vreću a drugi da čuva to zlato. Čim više nisu bili zajedno počeli su razmišljati:

Onaj što je krenuo po vreću veli:

— Eh, da sam sada sam, što bi' im'o zlata!

To isto pomisli i onaj što je čuvao zlato.

Onaj što je krenuo po vreću smisli:

— Znam, on će ogladnit', a ja ću ponijeti hljeba natrpanog otrovom.

A onaj što je čuvao smisli:

— Sakriću se iza bukve. Kad naiđe lupiću ga po glavi. Ko će znati za to!

Tako i bi.

Jedan se sakrio iza bukve s toljagom. Kad drugi naiđe, lupi ga po glavi i ovaj padne. Iz vreće ispade hljeb a ovaj ga uze.

— Uh, baš sam ogla'nio!

Pojede hljeb, pa se i on istegne koliko je dug i širok.

Zlato se ponovo pretvori u šejtan djevojku.

Zabilježio: L. Dž.

Đerđelez Alija i aždaha

Bilo je to davno. U Ugljanskom polju pojavila se aždaha sa tri glave i morala joj se svaku noć ostaviti po jedna djevojka, da je kod Đurđevače vode pojede.

Kad je došla na red kćer nekog kmeta, koji je bio dosta bogat, on je dao telala u ovu okolinu da traži junaka koji će ubiti aždahu. Tako je telal tražio, a niko nije smio da se nafati, da izađe pred nju, a kamoli da se bori s njom. Hele, nema čare kmetu, pregore svoju kćer, jer mora. Ako ne bi bila na određenom mjestu, ćimbilir, šta bi bilo s ovim narodom.

Pred mrak povede kćer do vode, halali se s njom i ostavi je.

Đevojka je sama zamrknula kod vode. Plakala je čitavu noć. U gluho doba noći ču se da neko prilazi njoj. Prestravila se, ali je viđela da nije aždaha, nego insan.

Bio je to Đerđelez Alija. Priđe do nje i upita je:

— Što plačeš, seko?

— Što me pitaš, kad me ne moreš pomognut'.

— De ti mene reci, ako Bog da, mučiću se da ti pomognem!

— Ma jok, nego bježi, dok i ti nisi zaglajis'o.

— Ma, reci ti meni, pa šta Bog da.

— Eh, bogme, kad hoćeš da ti kažem kazaću ti. Ja sam kćer toga i toga kmeta, pa je i na mene reda da budem večera aždahi, koja će sada dojti da me izjede, pa ti je bolje bježi dok tebe nije zatekla, jer ako te zatekne izješće te.

— Ne boj se, ja ću ostati noćes s tobom, Bogu na amanet, pa nek dođe. Ja ću legnut' da se odmorim, a ako zaspim ti me probudi čim se šta pomoli.

Tako je i učinila. Čekala je smrt i plakala.

Kad bî tamo pred zoru, a ono se čuje neki bahat i pojavi aždaha.

Alija viknu:

— Jallah, bismillah!

Skoči, izvadi sablju, poče da se bori s aždahom. Bogami se borio po zadugo i osjekao joj jednu glavu, pa drugu, pa treću.

Kako je i treća glava pala na zemlju, aždaha opuči da trči na stranu bez i jedne glave.

Tri puta se okrenula oko jednog brda i to se brdo po tome zove Trojan. To je ono visoko brdo kad se ide prema Đurđevači, ono ostaje na lijevu stranu, to dolazi ovako prema kibli.

Pa odatle, brale si mi krasni, udari naniže. Kako nije imala glave udari na jednu ciglu jelu, gdje je okrnji. Tu je nastalo selo, koje se sada zove Krnja Jela. Odatle dalje produži i počne se tresti i tu ima selo Rastenoviće.

Poslije se počela bacati i na tom mjestu nastalo je selo koje se i dan-danas zove Baćica.

Pošto joj je na jednom mjestu najviše krvi istočilo, sada se tu nalazi selo Točilovo.

Kasnije se opružila i još malo se vukla i lipsala. Sada postoje dva sela, koja se po tome zovu: Pružanj i Vučiniće.

Kad je Đerđelez Alija posjekao aždahi sve tri glave, uzeo je, te him osjekao uši, stavio ih u zobnicu, uzjahao konja i otišao. A djevojka, zdrava i vesela, vrati se svojoj kući. Kad je ispričala ocu šta se desilo, on dade telale da se javi junak koji je ubio aždahu, te da će za to dobiti veliku hediju.

Kad su to čuli ljudi koji su bili malo kuvetniji i poznatiji junaci, okrvave svoje noževe i kažu da su oni to učinili.

Odbijala je kmetova kćerka takve junake govoreći:

— Jok, bogme, onaj junak je osjek'o sve uši i odnio ih sa sobom.

— Nisu ovo ti koji su je ubili, nego traži još dok se on ne javi.

I još uvijek tragaju za pravim junakom.

Zabilježio: H. R.

Azrail i mladić

Muž i žena imali jednog sina. Dobro su ga pazili i hranili, a on napredovao. Kad je narastao i zamomčio se, htjedoše ga oženiti. On ne pristade. Ama nikako. Nikakvu djevojku on ne begeniše. Jednom ga upitaše, šta je sevep, a on im kaže da se neće ženiti dok god ga ne puste da ide u svijet. Oni mu dadoše dosta para i upitaše ga kad će se vratiti.

— Čim me nešto prepa'ne — reče.

Tako on počne lutati po gradovima i selima. Dođe na jedno polje, kad pred njega bahnu neko veliko čudovište:

— Jesi l' se prep'o? — upita ga.

— Nisam! Ni malo! — hladno odgovori mladić.

— Hoćeš li ti mene primiti u svoje društvo? — upita ga čudovište.

Reče mu da hoće! Odjednom, ono čudovište se pretvori u lijepog mladića. Produžiše zajedno. Kad su došli na jednu raskrsnicu, onaj mladić što je bio čudovište, upita drugog:

— Kud si naumio?

— Poš'o sam od kuće, i rek'o da se neću vratiti dok me nešto ne prepa'ne!

— Haj'ti ovim putem i reci onom čo'j'ku da ću mu izvaditi dušu, jer ja sam Azrail. I nemoj ići dok ti ne dozvole da noćiš. Oni će te odbijati. Govoriće ti k'o đoja da imaju bolesnika, pa da im je malo nezgodno, ali ti gledaj da noćiš.

Kad dođe pred kuću, nazva selam. Jedni iskupljahu ovce, jedni kokoši kad ih on upita:

— Ima l' konaka?

Odbijali su ga, ali ga na kraju primiše. U neko doba noći dođe Azrail. Nazva selam i onom čovjeku izvadi dušu. Na polasku, Azrail reče mladiću da mu ne klanja dženazu, nego da produži put.

U putu se ponovo sretne sa Azrailom. Ovoga puta Azrail ga pošalje u jedno drugo selo, u neku malu kućicu u kojoj je živjela jedna stara žena. Starica je imala samo sina, nikog i ništa više.

— Rado će te ona primiti! — rekao mu je Azrail pri polasku.

Kad je došao da te kućice vidio je pred njom jednog mladića kako sjedi.

— Ima l' konaka, momče?

— Ima, brate, samo ti ja nejmam ništa dati za večeru!

— Ti mene samo primi, a Bog će dat' večeru.

Kad mladić uđe unutra, dočeka ga bolesna žena. Bila je radosna što ju je posjetio. Kad komšije čuše da je došao nekakav gost kod ovih siromaha, svaki se potrudi te donese po nešto od jela. Kad je bilo oko ponoći dođe Azrail i na najljepši način izvadi dušu starici. Preporučio je mladiću da ostane na dženazi ove žene.

Sin je plakao, bilo mu je žao majke, a ovaj ga je tješio.

— Kako neću plakati, kad je ne mogu lijepo opremiti na onaj svijet! — kroz suze je govorio sin.

— Ja ću podnijeti sav trošak, obeća mu mladić.

Sutradan je uradio sve kako je obećao: klanjao dženazu, te nastavio put. Opet se sastane s Azrailom, ali sad se treba i rastati s njim.

— Pa, kad si ti Azrail, reci mi, bolan, kad ću ja umrti.

— Umrćeš prvu noć kad se oženiš. Kad budeš prvu noć sa ženom, ja ću doći i dušu ti uzeti.

Došao je kući. Poslije nekog vremena, njegovi opet navališe da se oženi. On se odupirao. Morao je da im kaže da se ne smije ženiti, jer će umrijeti čim se oženi. Onda mu roditelji rekoše:

— Ako bude umirati, onda ćemo nas dvoje stari' umrti.

On se oženi. Kad bi prvu noć, eto ti Azraila.

— Znaš li ti šta smo se nas dvojica dogovorili? upita Azrail.

— Znam, ali su mi roditelji rekli da će oni za mene umrti, ako bude da se umire.

— Pa, de ti onda njih upitaj jesu li oni za to?

Kad ih sin upita, oni se prepadoše.

— Svaki Hase nek' se stara za se! rekoše.

Vrati se Azrailu i reče mu šta mu je rečeno. Onda Azrail upita mlâdu, da li bi ona umrla za svog mladoženju.

— Bi' vala, zdraga srca. On je meni vajik govorio da bi za mene umro, pa bi' i ja za njega.

Azrail tada ode i uze duše starih, a njima reče:

— Neka oni otkvitaju svoje, a vi ostan'te!

Zabilježio: J. A.

Sudbina

Dojadilo nekom siromahu da živi, djeca ga posula i fukaraština pritisla, pa ode na jednu stijenu, zaveza oči i htjede da skoči. Kad više njega stvori se čovjek. Uhvati ga za ramena i povuče.

— Što hoćeš, divanijo?

— Hoću da se slomim — odgovori mu siromah.

— Što?

— Ne mogu da živim.

— Nemoj, zgriješićeš. Ja sam Azrail, pa ću ti ja uzeti dušu kad bude trebalo.

— Šta ću sad?

— Znaš li pisati?

— Ne znam dobro.

— Znaš li Elham napisati?

— Znam.

— Napiši Elham. Tamo u onom selu ima dobro bogat čo'jek, ali je odavno hasta. Zapiši me i on će ozdraviti. On ima tri sina, a kad ozdravi ti ćeš mu biti četvrti, pa će ti dati četvrtinu imetka.

— Nejmam olovke.

— Uzmi ugljena.

— Nejmam ćageta.

— Uzmi kupusovu lisku i napravi zapis.

Zapisa on onom čovjeku, kad, bogami, bi mu malo lakše.

Zapisa drugi put, a čovjek poče govoriti, ustajati pomalo i jesti. Vidje on da mu ima fajde od toga, pa naredi sinovima da mu taj isti čovjek opet zapiše.

Treći put kad mu je zapisao, onaj skoči na noge. S Božjim emerom, kao da si rukom skinuo, kao da ništa nije ni bilo.

Bogataš mu prepisa četvrto hise imetka, te ti i on zabogati.

U to se u cara razboli kćerka. Tražio car hećime po čitavom vilajetu, ali ni od kog ne bi fajde. Ču on da neki čovjek liječi dobro i da je izliječio nekog bogataša, pa naredi da mu ga dovedu.

Dođe ti ovaj, napisa Elham, a careva kćerka ozdravi. Dade mu car silno blago, te ti on još više zaimade.

Kad se u cara razbolila druga kćerka, pozove on čovjeka, a on i nju izliječi. Car ga ponudi da uzme što god hoće, a Azrail ga nagovori da uzme ono gubavo ždrijebe iz podruma, što on i učini.

— Što će ti ono — začudi se car.

— Treba mi, care, ništa više ne tražim do tog ždrebeta.

— Vala, kad si mi spasio obadvije šćerke, dao bi' ti i više o' toga. Otiđi, pa nek ti ga sluge izvedu.

Postane on, moj brate, najbogatiji. Ruka mu sve više berićetli, a djeca hajirli.

Dođe Azrail i zatraži mu dušu.

— Pusti me, bar dok uzmem abdest.

Uze on abdest, a Azrail mu je opet zatraži.

— Pusti me da obiđem konja.

Pojaše on na konja, a konj krilat, pa bježi, pa bježi i ožedni.

Vidje, na sred polja tri čovjeka grob kopaju, a kod njih ibrik vode.

— Dajte mi malo vode, dobri ljudi.

Dadoše mu.

— Kome to kopate grob na ovoj vrućini?

— Ja l' tebi, ja l' ko tebi.

U to Azrail stade kraj njega i poče mu besjediti:

— Sudbina je da ovdi umreš i da te ovdi zakopaju. A nagovorio sam te da uzmeš ono gubavo ždrebe što je odraslo u krilata konja, pa si na njemu dojahao da te ljudi ne bi prenosili.

To mu reče i izvadi mu dušu.

Zabilježio: H. H.

Žena evlija

Neki bogati fočanski trgovac pošao na Ćabu. Kao i ostali u onaj vakat i on je išao na devi. Taman kad su htjeli da se vrate, njemu neki hrsuz pokrade pare. Tako sve hadžije krenu kućama, a on siromah, šta će nego ode nekom starcu na savjet. Starac mu veli:

— Ostani ovdi četeres' dana i klanjaj rani sabah kod Ćabe, pa, jeda Bog da'ne neke razgale!

Tako on i uradi.

Svako jutro je dolazio kod Ćabe i na jednom mjestu klanjao rani sabah, a pred njim je klanjala neka žena. Čim bi klanjala, nestalo bi je. Dani su prolazili, a ništa se nije mijenjalo. Nigdje ne nađoše hrsuza što je pokrao pare.

Kad prođe četrdeset dana, ona žena što je pred njim klanjala upita ga:

— Boga ti, hadžija, o'kle si? Ja te ovdi vidim svako jutro, ali mi se čini da ti nisi odavle i da te neka briga mori!

— Jes', vala, ja nisam odavle, nego sam od Bosne, pa su me neki hrsuzi pokrali i ne mogu se vratiti kući.

— Zažmiri de' — reče žena.

Hadžija zažmiri, a onda mu žena reče:

— Otvori oči!

Hadžija otvori oči i čudom se začudi. Nije više bio u haremu Ćabe, nego na nekom brdu i još se nije ni ohaviz'o, a ona opet reče:

— Eno ti hadžije ulaze u Saraj'vo! Požuri, moreš hi stići!

— Boga ti, dobra ženo, kako se zoveš i okle si?

— Ja sam Derviš Uma iz Ljubuše — reče žena i nesta je.

Kad je hadžija došao u Foču, nakupovao je svakakvih pešćeša i krenuo u Ljubušu da se zahvali Derviš Umi.

Dođe kod nje, upita je za zdravlje, sjede pa poče:

— Derviš Umo, kako si ti to postigla, da budeš evlija?

U taj trat u avliju upade čovjek sav prljav od blata, a jedva hoda, toliko se nalok'o.

— Evo mi čo'jeka, bježi u ovu sobu da te ne vidi! — povika Derviš Uma. Hadžija uđe u sobu, a ona zamandali rezu. Vrata su bila

ispucala i na nekoliko mjesta ispala fržina, pa je hadžija gledao kroz jednu šubu šta će biti.

Kad onaj pjano uđe u kuću, poče da psuje. Uze naku motku i stade tući ženu. Na onom mjestu gdje je držao rukom, bila je zamotana krpa da ne žulja kad se motka u ruci drži. Tukao je tako tukao, a ona ni avaza od sebe ne daje, samo se šćućurila, i ponekad uzdahne. Kad se umorio, poturi motku pod šiljte i svali se tu. Derviš Uma mu priđe, te ga opra, obuče mu čisto odijelo, nahrani ga, i namjesti da spava. Tako ga uredi, da se čovjek ne može prepoznati. Kad završi, otvori ona sobu gdje je bio hadžija i zovnu ga da izađe.

— Šta će ona krpa na onoj šipki?

— Ja sam to stavila, kad me bije da ga ne žulja.

— A kol'ko ti 'vako deveraš s njim? I kako moreš izdurati?

— Poodavno ja 'vako, al' šta ćeš, i ovo je Bog dao, a žena valja da čuva čo'jeka. Sve će proći, pa i mi.

Hadžija se zahvali Derviš Umi i krene kući.

Kad odmaknu od sela, reče sam sebi:

»Kako ono kažu: da žena more postati evlija za četeres' dana, a vidiš, na čem' se to more zaraditi!«

Zabilježio: Č. H.

Softa

U blizini vezirova dvora bijaše medresa. Sobni pendžeri vezirove kćerke gledali su pravo na okrugli šadrvan, gdje se abdestiše softe.

Vezirova kćerka nekako je bila uvijek bolešljiva, kao crvljiva repa i najčešće bijaše priljubljena uz džam svoje sobe. Dugo je gledala na jednog softu, koji je stalno ostajao posljednji uzimajući abdest. Tako se ona zagleda u njega.

Gledali su se tako svaki dan, ali od svega toga ništa nije bilo.

Jednoga dana dok je taj softa uzimao abdest vezirove kćerke ne bijaše na pendžeru. Tako jedan, dva, tri dana. Softa se malo kao zabrinu. Najposlije, protabirivši, sazna da je u vezirovu dvoru žalost. Umrla mu kćerka. Nije šala. To nikako nije mogao sebi utufiti u glavu. Pomišljao je jadnik da joj se samo duša potajila. Najposlije odluči da iste noći krene na mezarluke.

Noć mrkla. Ne vidi se ni prst pred okom. Softa priđe mezaru. Mezar otvoren. Tad zapali svijeću da vidi ima li je dolje među četiri zida. I, na moju dušu, na tabutu bijaše opruženo tijelo, umotano u ćefine. Softi se pričini da se miče. Skoči u mezar i iznese tijelo, pa ga prisloni uz jabuku na meraji. Bogme, tijelo se poče bolje micati, a softi kosa raste li, raste. Suzdrži se nekako. Priđe sav radostan što je možda živa i odmota je. Malo, po malo, ona dođe sebi. Ne zna jadnik: ili se on više uplašio nje ili ona njega? Ona kao divanija, ne može da se snađe ni gdje je. Softa joj sve na tenhane ispriča šta se desilo. On je povede i pravo u svoju sobicu u medresi. Tamo su je skrivali. Niko živ nije smio reći veziru. Uh, otišla bi mu glava kao horozu.

Jednog dana dođe naređenje softi; da mora ići u Carigrad. Razbija glavu; šta će sa svojom ženom. Drugovi mu obećaše da će je čuvati. On sutradan krene i reče da će se javiti s jednom hedijom kada bude na polovini puta. Kad stiže tamo negdje oko Kosova, njemu se zaželalo, da presvisne. Neki mu čovjek reče:

— Tamo, negdje na kraju polja ima voda, ali znaj ko god je otiš'o tamo da se napije, nije se vratio.

On se zaputi tamo i dođe do nekih basamaka, koje su vodile negdje u zemlju.

Kad je sišao dolje, ima šta vidjeti. Neki delija stoji sa sabljom dimiškijom u ruci, a ispred njega čitava hrpa isječenih ljudi. U jednom prijegratku velika krmača hrokće i rovi po kaljavoj zemlji.

Softa se skameni od straha, ali se ipak mudro dosjeti.

— Šta želiš, putniče? — upita ga delija.

— Pa eto, htio bi' piti vode, ako dozvoliš.

— Dobro, napićeš se, ali samo prije toga da mi odgovoriš na jedno pitanje. Samo, pazi, ako pogriješiš završićeš k'o i ovi prije tebe. Šta je ono tamo što vidiš?

Softa jadnik nije ni gledao tamo, već stade odgovarati:

— Pa ono je pobožna žena k'o što vidiš.

I stvarno tamo je sjedila žena, prekrivena i pognute glave.

— Dobar si — reče mu delija — priđi i napi se vode, koliko hoćeš.

Softa priđe i napi se vode, a on mu dadne kesu dukata i jedan šipak. Softa zadovoljan, zahvali i krene dalje.

Kad je sreo prvu karavanu što je išla za Sarajevo, on uzme onaj šipak i pošalje ga svojoj ženi.

Išao je tako, išao i stigao do Carigrada. Kad tamo na jednom mjestu skupila se svjetina. Nešto viče i galami. On malo prislušne:

— Ja dajem pola kese.

— Ja čitavu kesu.

— Ja kesu i malo više — čuli su se glasovi.

Kada on razabra o čemu je riječ sazna da se takmiče ko će više dati dukata, da bi ga sultan večeras primio na večeru kod svoje kćerke. On ponudi onu veliku kesu dukata i njega sultan primi naveče u svoj dvor. Kad softa dođe lijepo pred dvor, sultan ga uzme za ruku, pa pravo u svečanu odaju. Tamo bi njegova kćerka, lijepa k'o hurija.

Naveče, sultan mu ponudi svoju kćerku za ženu i stan u svom dvoru. On odmah pomisli na svoju ženu u Sarajevu. Kud će, šta će! Pristane na sultanovu ponudu.

Kad karavana stiže u Sarajevo, predade onaj šipak softinoj ženi. Jadnica, mnogo se obradova. Otvori šipak i u čudu se nađe. Šipak pun dragog kamenja.

Od toga prođoše tri godine, a on se još ne vraća. Ona pomisli da se sigurno oženio i poslao joj ono dragog kamenja da se sama snalazi kako zna. Ona ti lijepo od onog dragog kamenja podigne veliki han. U njega je ugradila jednu malu odaju s uskim pendžerom, kroz koji je gledala svakog ko bi ušao u han.

Godine su prolazile. Vezir još uvijek žalostan zbog smrti svoje kćerke. Nije jadnik ni slutio da je ona živa.

Jednoga dana sultanova kći se razboli i umre. Njen muž zatraži izun od sultana da se vrati u Sarajevo, šer sta će ovdje kad mu je umrla žena. Sultan ga opremi, dade mu silno blago i on se obradova svemu tome, pa okerepi i pravo u Sarajevo.

Kad stiže u Sarajevo, a ono se, bogme, dobro izmijenilo. Kud će, šta će, on u onaj han. Kad tamo vidje, vezir igra šaha i svakog živa pobjeđuje. Čim se pomolio u han, njegova ga žena soči kroz onaj kapidžik i naredi slugama da joj ga dovedu. Oni ga zgrabe i pravo njoj.

— Šta je sad ovo — sa strahom prošapta softa.

Uvedoše ga u onu malu odaju. Vidje tamo neku ženu kako sjedi, prekrivenu feredžom. On se jadnik prepao; šta će sam sa nepoznatom ženom u sobi. Žena ga mjerka ispod feredže. Pretrese ga očima nekoliko puta od pete do perčina, pa prozbori:

— Ne boj se, bolan, na sigurnom si mjestu.

On ne poznade glas svoje žene.

— Odakle, si, delijo, kud si naumio?

— Pa, bio sam u Carigradu, pa sam se sad vratio u Saraj'vo.

— Jesi li nekog ostavio iza sebe?

— Jesam ženu, a sada ne znam gdje je.

— Vjeruješ li da je i sad živa?

— Ne znam.

Ona smače peču s lica i nasmija se. On umalo ne pade sa stolice od ibreta. Nije mogao vjerovati svojim očima. Pritrča joj, pa je čvrsto zagrli i poljubi.

Pošto se ispričaše, on se zabrinu kako će sad kazati veziru.

Ona ga umiri:

— Idi ti, pa pozovi mog oca, i reci: Da li bi smio poigrati šaha s mojom ženom. Ja sam nekada stalno njega pobjeđivala.

On ode i pozva vezira. Vezir dođe. Sjede s njegovom ženom za sto i poče igrati. Ona jednom mače, a vezir se začudi. Ona i drugi put mače, a vezir se uhvati za glavu i zaplaka:

— Izgubiću od tvoje žene. Ona miče figure isto k'o što je igrala moja rahmetli šćer, a ona me je uv'jek pobjeđivala.

— Šta bi ti onome ko bi ti doveo sad tvoju šćerku?

— Eh, sinko, ko bi je mog'o dovesti kad je davno umrla.

— Reci ti meni, da li bi ti ubio onoga ko bi ti sada doveo tvoju šćerku?

— Ne bi', to se zna, ali to je muhal.

Žena skide feredžu. Vezir se zagleda i sruči se na pod. Kad dođe do sebe obveseli se. Oni mu ispričaše šta je sve bilo. Vezir, pun sreće, obeća softi da će biti njegov zamjenik.

Zabilježio: H. R.

Car kopile

Kada je jedan bogati čovjek bio na umoru, on pozva sva četiri svoja sina i reče im:

— Ostavljam vam bešare. Najstarijem ostavljam crn dušek, drugome b'jel behar, trećem zelen v'jenac, a najmlađem maven čador. Kada se šćednete d'jeliti, otiđite kod cara i on će vam protumačiti šta kome pripada.

Poslije smrti, došlo vrijeme sinovima da se podijele. Dogovore se i jedno jutro porane caru. Usput vide neki trag. Malo kasnije stiže ih neki čovjek:

— Da niste vidili jednu devu?

— Da nije bila sakata u desnu nogu? — dobaci najstariji.

— Jest!

— Da nije bila ćorava u l'jevo oko? — upita drugi.

— Jest!

— Da nije bila kusa? — dodade treći.

— Jest!

— Je li imala jular na glavi? — reče četvrti.

— Jest!

— Ako je to, onda je otišla u onom pravcu — rekoše sinovi.

— Ne, bogme, vi ste mi je ukrali, čim znate toliko o njoj.

— Ma, jok, dobar si čo'ječe — tvrdila su sva četvorica.

— Ma jest, idem caru da vas tužim! — razljuti se čovjek.

Kad stigoše do carskih dvora, viknu cara ispred kuće i on ih primi. Nepoznati čovjek s vrata poče objašnjavati caru zbog čeg je došao, a on mu odgovori:

— Idi ti kući, nemoj mi uznemiravat' musafire večeras, dođi sutra pa ćemo viđet!

Kad su se malo odmorili, jedan će od četvorice braće:

— Care, nama je rahmetli otac ostavio bešare i rek'o da nam ga ti protumačiš kad se šćednemo d'jeliti.

Najstarijem je ostavio crn dušek, mlađem b'jel behar, trećem zelen v'jenac, a najmlađem maven čador.

— E, pa to je lahko. Tebi što je dao crn dušek pripada zemlja, tebi što je dao b'jel behar pada mal, zelen v'jenac je bašča, a maven čador su dućani i hanovi. Tako vas pada, ako ste zadovoljni.

— Jesmo, care, mi smo se baš tako i prije pod'jelili i radili te poslove.

— Oprostite što ću vas pitati. Onaj čo'jek što je doš'o s vama kaže da ste mu ukrali devu. Je l' to istina?

— Ma, jok, care! Mi smo samo vidili trag njegove deve.

— A, dobro, kako vi znate da je bila baš njegova deva?

— Hramala je na desnu nogu, jer je obijala rosu na desnu stranu. Bila je ćorava u l'jevo oko, jer je pasla samo na desnu stranu. Kad se balježala, baljege su ostajale čitave jer nije imala repa da ih rasturi, imala je jular na glavi koji se vuk'o po zemlji i pravio trag.

Car se začudi njihovoj dosjetljivosti i pusti ih na miru.

U tom dođe i večera. Zvali su cara da i on večera, a on ne htjede. Počeše jesti i najstariji zapodjenu razgovor:

— Dobar hljeb, ali ga je m'jesila žena koja doji d'jete.

— Dobro meso, samo ima pasje sorte — dodade mlađi.

— Dobar pekmez, samo sa vakufa — nadoveza treći.

— Dobar car, samo da nije kopile — reče najmlađi.

Slušao to car pa ga začudi šta oni sve govore. Ode te pita ko je mijesio hljeb. Uvjeri se da ga je mijesila žena koja doji dijete. Pozove sluge i pita ih, od čega je meso što je sinoć bilo za večeru, a sluge rekoše:

— Meso je od jagnjeta ovce što nam se ojagnjila kad se i kučka oštenila, pa ovca i štenad polipsala, a mi jagnje poturili pod kučku. Te ga ona iznjivila.

— Odakle je pekmez — pita dalje car.

— Ubrali s oni' šljiva iz groblja, te napravili pekmez.

Pošto se prve tri izreke obistiniše, car se prepade da i četvrta ne bude istinita, te otrči kod majke i upita je:

— Majko, brže govori, jesam li ja kopile?

— Šta ti je, sine, šta me to pitaš?

— Brže govori il' zeher.

— Ma, bježi, sine, pod starost me to pitaš!

— Govori, majko, il' ja il' ti!

— E, sinko, ka' si navalio, kazaću ti: »Tvoj otac nije im'o evlada, a bio je dosta bogat, pa mi bilo žao da ostane boga'stvo na drugom, te ti ja jednu noć pustila musafira, te se ti rodio.

Tada se on vrati onim musafirima u sobu:

— Dobro, kako vi znate da je hljeb m'jesila žena koja ima d'jete pri sisi?

— Pa, lahko. Hljeb je malo mekovan.

— A kako meso?

— Pa, lahko, zato što je k'o i kod pseta, kod kostiju salo a na vrhu meso.

— A kako znate da je pekmez s vakufa?

— Fin je, samo što mora bit' grk.

— A kako znate da sam ja kopile?

— Lijepo! Što te god sinoć zvasmo da s nama jedeš, ti više odbijaše, a znaš ono: »Što si navalio k'o kopile!«

Onda ih car isprati i kad sutra dođe onaj što mu se izgubila deva, reče mu:

— Ove ne diraj! Oni su pošteni ljudi!

Zabilježio: H. R.

Sunce kao svjedok

Živio je Omer sa svojom Fatom u siromaštvu, ali sretno. Na njihovo malo crkavice bacio je oko komšija Murat. I on jednom nagovori Omera da ide s njim tražiti dukate, jer on k'o bajagile zna gdje se dukati kriju.

— Znam na jednom mjestu ima tovor dukata, samo da bi to našli, ti moraš sa sobom ponijeti ravno sto komada žutaka. Ne smiješ ni od kog pozajmiti, jer tako ne bi ništa našli.

Jedno jutro njih dvojica krenu u šumu. Kad su zašli duboko u goru Murat reče:

— Kopaj, Omere, ovdje. Ovdje su!

Iskopaše rov te će Murat Omeru:

— Sagnider se Omere i vidi zveče li dukati!

Omeru postade sumnjivo, nećka se, te Murat skoči u rupu.

— Ne zveče. Još treba kopati!

Još malo kopaše pa Murat prozbori:

— Omere, hajdi sad ti skoči, na tebe je red!

Omer skoči a Murat lopatom po glavi. Omer jedva prostenja:

— Pusti me, mogu ostati živ, a ako me ubiješ sunce će ti biti svidok.

Murat njega još jednom klepi, uze iz njegove kese ono sto dukata, zagrnu ga zemljom i ode kući.

Kad dođe kući protabiri da su ih u putu napali vukovi, a on jedva živ umakao.

Kroz dvije-tri godine Murat je sjedio sa ženom u sobi, a Bog dao, sunce upeklo pa sve gori. Murat se odjednom zasmija, a žena će mu:

— Što se smiješ, nalet te ne bilo?

— Ma, ženo, vidiš ti ono Sunce? Đe ono more biti svidok? One godine u šumi Omer mi reče da će mi sunce biti svidok.

— Kakav svidok, bolan, šta to pričaš?!

— Ma ono, znaš, kad Omera ubi' gor' u šumi.

Sad se tek sjeti Murat da je odao tajnu, al' šta bi bi.

Žena to izbrblja koni, kona drugoj i tako sve do Omerove žene. Fata ti pravo do kadije.

Dođeše zaptije i odvedoše katil-Murata. On sve priznade i kroz dva dana telali oglasiše:

— Čujte i počujte! Vješa se Murat! Sunce ga odalo!

Zabilježio: G. M.

Hajirli žena

Bila tri brata. Mećansuzi. A, vala, nisu bili kakve radiše. Nekom bi se privalili na ručak, nekom na večeru. Hele, dodijali narodu, pa na njih svijet osuo viku i galamu. Nigdje im nisu bili razi.

Vide oni kako se s njima postupa i da im se niko ne raduje, pa se stariji jednom obrati bratu:

— Ovdje nema selameta. Niko nas ne trpi. Nego, da mi ovo ostavimo pa makar neđe i prosili.

— Hoćemo — odgovore mu braća.

Zapute se oni. Putovali, putovali, putovali, i dođu do jedne raskrsnice, kad tu sjedi neki dedo.

— Selam alejć, dedo!

— Alejćumusselam — odvrati dedo selam i upita ih ko su, odakle su i kojim dobrom putuju. Počeše oni okolišavati, tuc, muc, a dedo kao da je znao da lažu, belćim je bio dobri, pa ih upozori:

— Musliman ne smije nikada lagati, nipošto. Musliman mora uv'jek istinu govoriti.

Kad su čuli ovo, ispričaju sve, da su bili muhtač čitavom selu i da su pošli s Božjom pomoći da traže kakva selameta.

— Slušajte, mladići, eno gore ima ravnica, a na njoj voda, pa idite ovud na prečac, a ja ću okolo. Ako prije dođete čekajte me, a ja, ako prije dođem, čekaću vas.

Kad oni gore, a dedo prije došao. Dedo se iskašlje, pa im reče:

— Ovdje ćemo uzeti abdest i klanjati podne.

Oni to slatko prihvatiše. Imam je bio dedo, a najstariji je mujezinio.

Poslije dove na ruke, okrenu im se dedo, pa upita starijeg:

— Slušaj, hemšerijo, šta bi ti najvolio da ti Allah dž. š. dâ?

— Vala, dosta zemlje i hajvana.

Onda upita srednjeg:

— Što bi ti, delijo, najvolio da ti Allah dž. š. dâ?

— Vala, dosta para, da imam dućan i da trgujem.

I na kraju zapita najmlađeg:

— A šta bi ti, gazijo, najvolio da ti Allah dž. š. dâ?

— Hajirli ženu.

— E, djeco, de te »amin«, a ja ću dovu!

Prouče oni dovu i taman kad su potrali lice rukama, kad nigdje deda. Gajb bi.

Odatle su krenuli, putovali, putovali, putovali, a pred akšam naiđu na jedno polje, gdje vidješe neko selo. Dođoše i raspitaše se za konak. Bijaše tu ahar za putnike, te u njemu zakonačiše. Od ljudi saznaše da je svo imanje jedne mlade udovice, a da su oni nadničari ili najamnici.

Sutri dan zapitaše, bi li se mogli zaposliti. Prime ih.

Hele nejse, radili oni, a stariji pravi težak, niko kao on. Vidjela to i udovica, pa ga begenisala. Jednom ga pozove i kaže mu:

— Ti mi se sviđaš. Ja bi' se udala za te, pa ti preuzmi domaćinstvo, jača je muška ruka.

On to jedva dočekao te se oženi njome. Posao je još bolje napredovao. Prema braći se odnosio kao i prema ostalima. Ništa što su mu braća. Srednji brat ga zamoli:

— Brate ti imaš dosta mala, pa daj i meni malo. Braća smo, jedna nas je majka rodila.

Stariji brat neće ni da čuje za to.

Dodijalo njima pa ga ostave. Putujući dođoše u jedan šeher. Nabasali su na nekog trgovca. Bio je hadžija, a prilično mlad. U njega su dućani, dukati... Nigdje mu ravna nije bilo. Upitaju njih dvojica, bili se mogli zaposliti. Primi ih. Srednjeg primi za pomoćnika u dućanu, a mlađeg da hizmeti hajvanu i pomaže mu ženi.

Srednjem se omilio rad u dućanu. Bio je pošten, pa ga dućandžija zavolio. Jedne godine stiže ferman od cara hadžiji u kom se poziva u vojsku. Zaratilo se negdje, pa se mora čuvati carev obraz. Žao dućandžiji što mora ostaviti ovoliki mal, a još mladu i finu ženu, ali što car naredi valja izvršiti. Na polasku naredi svom pomoćniku da pazi i čuva mal, pa će ga kad dođe nagraditi.

Ali, rat kô rat, nikome brat, gine se, pa i hadžija poginu. Dođe hadžinici haber da je hadžija izgubio glavu, pa se udade za hadžijinog pomoćnika. I otprije je ona begenisala njegov rad, njegovu narav, a bogme i mladost. Dala mu je da vodi posao jer se on razumije u to.

Tako srednji zaimao i robom i dukatima. Prema bratu se odnosio kao i prema ostalima.

Jednog dana najmlađi brat ga zamoli:

— Brate, što mi ne bi dao malo para? Eto ti, fala Bogu, imaš, pa i meni daj nešto! Jedna nas je majka rodila.

Ali, brat neće ni da čuje.

Dotuži najmlađem da hizmeti, pa jedne noći ostavi brata. Pokaja se što krenu po noći, ali pošao, pošao. Išao on podugo, kad vidje negdje daleko neko svjetlo. Kad dođe, ugleda kraj puta, na samku, pomalu kućicu. Zakuca na vrata:

— O, mumine, ima li koga? More li se konačiti?

— Evo dok upitam majku — čuo se ženski glas.

Otvoriše mu vrata. Kad tamo, samo majka i kćerka. Eglenisali oni, a on pričao mudro i obrazli.

Begenisala ga kćerkina majka, pa poželje da ga prizeti. Upita kćerku, i ona pristane.

Tako se on tu oženi. Žena mu dunjalučki meleć, a ahiretsko čeljade. Ono malo zemljice radio. U tom mu se rodi muško dijete.

Onaj dedo odluči da posjeti starijeg. Slabo se obuče, sve mu ćilte vise. Nazvao mu selam, a on mu ni otprimio nije. Tražio mu jednog brava, a on mu ne dade.

— Možda si i ti nekada bio fukara? — zapita ga dedo.

— Jok. Ja sam uvijek im'o. Radi, pa ćeš imati!

Učini dedo betdovu, prokune ga i ode.

U to se kod ovoga razbolje stoka. Malo pomalo, sve batiše i sve bude helać. Posta on k'o što je i bio, fukara, ni kuće ni kućišta.

Dođe dedo srednjem. A potrefio se pazar. Navalile mušterije sa svih strana. Dedo, onako čip čiplak i poguren, nazva mu selam, a on mu ga i ne primi. Zatraži mu jednu košulju. Ne dade mu.

— Možda si i ti nekada bio fukara?!

— Jok. Ja sam uvijek im'o. Radi, pa ćeš imati!

I za njeg dedo učini betdovu, prokune ga i ode.

Te noći izbi požar, sve izgorje i nigdje ništa ne ostade. Pade on na iste grane gdje je i bio.

Navrati dedo i najmlađem, pa zakuca:

— O, mumine, ima li konaka?

— Bujrum, bujrum!

Nejse, poslije hošgeldije, oni eglenisaše i kahvenisaše. Domaćinu bi drago što je dedo došao, pa naredi da dedu napravi dobru večeru.

— Mladiću, moja je večera golema. Hoću samo tvog sinčića, da ga zakoljem, ispečem i pojedem.

On othuknu.

— Ništa, sinak, to je moje, pa kako hoćeš?

— Čekaj, dedo, dok upitam ženu.

Dođe on ženi, kad ona razvija jufke. Začudo joj što je maven u licu.

— Šta je bilo, pa si podbuho?

— Ne pitaj! Dedo hoće samo naše dijete, da ga zakolje, ispeče i pojede.

Njoj ispade oklagija iz ruke. Kad se malo pribra upita ga:

— Je l' ti drago što je doš'o?

— Jes', bogami, k'o rođeni otac da mi je, koga ni zapamtio nisam. Ali vidi sad belaja.

— Ništa. Podaj mu dijete. Mladi smo, biće još djece, Bože zdravlja.

Dođe on dedu i reče mu da ne žale dijete.

Donesoše ga.

— E, dobro. Naložite dobru vatru, donesite nož i izađite iz sobe. Nećete moći gledati dok ga ja budem pek'o i jeo.

Izađu oni iz sobe. Hukali, slušali, a ništa, ni plača ni vriske.

Poslije nekog vremena uniđu oni, kad nema deda. A pred djetetom hrpa dukata. Smije se i igra s njima.

Otada su, s' Božijom pomoći, živjeli lijepo i nikada nikome nisu bili muhtač. Nafaka je stalno dolazila, rađalo je i po drvetu i po kamenu.

Zabilježio: H. H.

Ćelo dobio tri careve 'ćerke

Živjela trojica braće. Najmlađi je bio ćelav te ga prozvaše Ćelom. Pored velikog bogatstva imali su i punu pojatu sijena. Ali, primijetiše da im ga neko krade. Svake noći sijena manje. Odlučiše oni da malo pripaze.

Najprije ode najstariji. Prevari ga san, on zaspa, a sijeno pokradeno.

Ode i srednji brat. Nije malo stražario, prevari ga san, on zaspa, a sijeno — pokradeno.

Dođe red i na Ćelu.

— Ja bi' iš'o noćas.

— Ma kakav ti, Ćelo? Kad mi nismo mogli sačuvat' đe 'š ti . . .?

— Ja sigurno ne bi' zasp'o.

— Đe 'š ti, benasti Ćelo, da sačuvaš.

Ne bi druge nego i Ćelo ode da čuva sijeno. Čuvao, čuvao . . . kad poslije pola noći dođoše tri čudesno lijepa konja.

— Dadni nam da jedemo, a mi ćemo tebi dat' po jednu dlaku pa, kad budu trke, ti ih zapali i utećeš na obdulji . . . i dobiti careve 'ćerke — zamoliše konji.

Ćelo im dade da jedu.

Kroz malo vremena javiše da nastupaju trke.

Car hoće da uda svoje 'ćeri za onog koji bude najbolji trkač i još daje varićak dukata uz svaku 'ćer.

Nastupi i dan trka. Ćelina braća se spremaju, čiste konje i vesele se. Razgalamili se kako će sutra uteći. Istom će Ćelo:

— Iš'o bi' i ja.

— Neš ti! Ostani vari grah i peci kuruzu.

Oni odoše, a Ćelo zapali jednu dlaku te se pred njim stvori isti onaj konj što je jeo sijeno. Bio je opremljen za trku. Ćelo uzjaha i ode na trku, te pobijedi. Uzme carevu 'ćerku, varićak dukata i dođe kući prije braće. Sakrije djevojku i dukate i brže-bolje svari grah. Kad se braća vratiše, upita ih Ćelo:

— Kako je bilo?

— Ma šta te briga, ćelavi!

— Pa ko je utek'o?

— Njeki stranac! Kakvog samo konja imade i kako mu samo od'jelo stoji, mi ne meremo s njim ni blizu.

— A da to nisam bio ja?!

Braća se samo nasmijaše i odoše za svojim poslom.

Kroz desetak dana opet car oglasi trke i udavaše svoju drugu 'ćer za pobjednika. Ćelina braća se opet spremiše i odoše.

— Mogu l' i ja s vama?

— Ne mereš, Ćelo! Ostani vari grah i peci kuruzu!

Kad oni otiđoše, Ćelo zapali drugu dlaku; doletje drugi konj s opremom za trku. Ćelo naredi onoj prvoj carevoj 'ćeri da vari grah i peče kuruzu, a on na konja i odjuri na trke. Poteče i opet pobjedi. Bogme, uze i onu drugu carevu 'ćer i još varićak dukata, te prije braće dođe kući.

— Kako je bilo? — upita Ćelo.

— Šta te briga . . .

— Recite mi bar ko je utek'o?

— Utek'o onaj isti stranac, al' sad na još boljem konju i u ljepšim haljinama.

— A da to nisam bio ja?!

— Ma kakav ti!

Prođe desetak dana kad opet trka. Car udaje najmlađu kćer za onoga ko pobjedi. Krenuše i Ćelina braća.

— Bi l' mog'o i ja ić'?

— Ti ostani! Vari grah i peci kuruzu!

Kad je ostao sam, Ćelo zapali i treću dlaku; pred njim se stvori konj kakvog još niko nije vidio. Na njemu oprema i haljine kakve nije bilo u cijeloj carevini. Ćelo naredi onim dvijema carevim 'ćerima da vare grah i peku kuruzu, a on uzjaha i za tren oka se nađe na trkama. Sada je bilo najviše binjedžija. Udaje se, bolan ne bio, najljepša, najmlađa careva 'ćer, a car daje cijelu carevinu onome ko pobjedi. Trkali, trkali i, bogami, Ćelo opet uteče. Uze ljepoticu pa poteci kući da stigne prije braće.

— Kako je bilo?!

— Man', Ćelo, a šta tebe briga!

— Pa recite mi bar ko je utek'o?

— E, nećemo, vala! Kad nismo mi, nije te briga!

— A šta vi mislite da onaj delija na onom alatu nije bio vaš Ćelo.

— Kakav ti, Ćelo! Šta je tebi, jesi l' ti pri sebi?

Ćelo ih uvede u sobu i pokaza im sve tri careve 'ćeri i kraj svake varićak dukata. A Ćelo dobričina čovjek te najstarijem dade najstariju carevu 'ćer, srednjem dade onu srednju, a sebi ostavi onu najmlađu, najljepšu.

Ne prođe malo vremena kad car zatraži da se dovede onaj što je utekao na zadnjoj trci. Mora se predati carstvo, a car nema sinova.

Tako Ćelo postade car, a braća, njegovi pomoćnici. Ako su živi i danas im je dobro.

Zabilježio: M. V.

Piranija Džafer-hodže

Džafer završio za hodžu tamo u Saraj'vu i rišio da se ženi svojom curom koja ga je čekala, to jes' ovom sad njegovom hodžin'com. Bî to baš one godine kad je vladala glad. Al' cura, kad on ćede da je uzme, kaže mu:

— Pa, eto, vala, dragi moj Džafere, ja te volim više neg' išta na svitu, al' što more biti što ne more, ja sam morala dati svoj obraz njekakvom trgovcu da ne bi' umrla od gladi. Pa ti kako hoćeš!

I zaplaka se k'o malo dite.

Oženi se Džafer. Bî fino kolo. Na piraniji je bilo svita. Ma da ozgo jaje baciš ne bi propalo.

Džafer se zaposli k'o hodža. Srića se, k'o što no Bog hoće nasmija. Poštuju ga džematlije.

Na Bajram, donese on na uranku dite i na vazu oglasi da su ga našli na pragu; pa ako njeko hoće neka ga uzme i nek' ga hrani, jer sevap je, a ako neće niko, on će ga uzeti.

To je bilo dite hodžine žene. Hodža to fino uredi, te niko ne znade i uze dite sebi, a hodžin'ca poče hraniti svoje dite k'o što mu i bi majka.

Vrimenom ti taj hodža zaimade i pođe na hadž. Spremi se i krenu s hadžijama. Kad su bili daleko među gorama, zavika vila sa planine:

»Vrat' se nazad ti' Džafer-hadžija,
Vrat' se kući, Ćaba ti je doma!
Čedo imaš, a babo mu nisi,
Nikad ljube prekorio nisi!«

Svi se zgledaše, a bo'me i prepadoše; da nisu kakvi hajduci, ja l', su kakve harambaše . . .

I oni jopet produžiše put. Kad opet povika onaj isti glas sa planine:

»Vrat' se kući ti Džafer-hadžija,
Vrat' se kući, Ćaba ti je doma!
Čedo imaš, a babo mu nisi,

Nikad ljube prekorio nisi!«

Kad tako povika i po treći put, oni odlučiše da vide šta je tome sebep, te ona vila viče.

— Šta je to Džafer-efendija, pa ti, čini nam se, nama ne kažeš da si ti hadžija, i kako to, tebi može biti Ćaba doma?

Džafer se sjeti da bi to mogao biti onaj slučaj s njegovom ženom, i da je zaradio sevap k'o da je otiš'o na hadždž.

— Vala, šta jes, šta nije . . . i sve im kaže.

Svi su se čudili i Džafer-hodži prvi hadždž čestitali.

Zajedno su nastavili put i išli bez ikakvi' tegoba.

Zabilježio: M. V.

Što god kome, sve sebi

Neđe na bilom svitu, živila je jedna baba. Jadna, bez iđe ikoga. Sama, ko prst palac. Ostarila, osušila se da ne može zaraditi ni komad kruha, a bo'me, ne more se od have živiti. Ku' će, šta će, i odluči da prosi, pa kako Bog da. Osloni se na sudbinu i krene od kuće do kuće vičući: »Što god kome, sve sebi!« I tako svaki dan, i tako vavik. Padao snig, redala se lita, a baba jednako pruža ručicu, obilazi pragove i piva svoju staru pismu.

Svikla se na to. Ljudi daju kad im prahne. Žene navikle da dadnu po koje stare dimije kad im se d'jete rasplače ili kad ga napadne pasji sugreb. Dica trčkaraju oko babe i mole koji dinar.

U kući starog Hadži-Ale baba često dolazi. Bo'me, on je bio na Ćabi, a i žena mu je dobra. Imaju tri sina k'o tri zlatne jabuke. Skoro su se oženili.

Baka vavik navraćala. Ali svaki put kad baba navrati, snahe, od kako su počele uzimati kajase u svoje ruke, drukčije gledaju. Svaki put, sve im više smeta. I tako, jednog dana, dogovore se one, da pitaju hadžinicu da na bilo koji način odvrate babu da im više ne prlja kuću.

— Najlakše bi bilo da je otrujemo — predlagale su. Opirala se hadžinica jer ona je dobra žena. Ne da, nikako.

— Kako ću ja iz mira otrovati ženu, kad huda hudnica ništa nije skrivila. Tako joj Bog odredio, pa šta ona može. Kako se ne bojite Boga?!

Ali snahe navrle i, najstrag, odlučiše da to učine bez svekrvine dozvole.

Jednog jutra snahe ispratiše svoje muževe, u drva. Dogovoriše se kako će učiniti ono što su naumile.

Skuhaše kolač i staviše otrova.

— E, beli, ako dođe jutros, više nikom smrdljiva pliska neće smetati.

Ne bî malo, kad ide baba i viče što je grlo nosi:

— Što god kome, sve sebi!

Dadoše snahe kolač, veselije nego ikad do tada.

— Neka vas, ćeri mile, što vi meni, to će vama Bog vratiti.

Baba ode dalje kroz selo. Uputi se, zatim, na izvor do šume da se napije vode kad bude jela svoj vrući kolač. U putu srete tri Hadži-Alijina sina. Mrtvi gladni.

— Imaš li, baba, što da se pojede, ako Boga znaš?

— Imam ufano jedan lip kolač, lipo su ga vaše ljube kuhale.

Dade baba misleći: »Meni će njeko jope' dat'. Dobar je svit. Neću valjda umrti od gladi.«

Delije pojedoše kolač, zafališe se babi i krenuše kući.

Došavši kući, sva trojica umrše.

»Kad dobro radiš, dobru se i nadaj.«

»Što god kome, sve sebi.«

Zabilježio: M. V.

Riječ — dukat

Zaprosio neki aga curu svome sinu. Cura se nećka, odbija. Kasnije pristaje, ali aga neće. Hoće da joj se osveti. Neće je za sina, nego za najamnika. I tako bî. Najamnik je bio vrijedan i radin čovjek, ali nije mogao da zaradi za sebe i za ženu. Jednoga dana najamnik reče svojoj ženi:

— Vala, ja ne mogu više biti ovdi najamnik, nego idem po svijetu da štogod zaradim.

Došao drugom agi i najmio se. Kod njega je mnogo godina proturio i dođe vrijeme da se oni pokusuraju.

— Vala, aga, ja bi' iš'o svojoj kući.

— Zaradio si dvajes' i tri dukata, il' ćeš da ti dam samo tri dukata sa halalom ili dvajes' sa haramom — pita aga.

— Vala, nemoj, aga, zaradio sam ja sve.

— Ma ne mere drukčije, nego tri dukata s halalom, a ostalo s haramom.

Najamnik se zamisli pa reče agi:

— Pa, eto, daj ti meni ta tri sa halalom, a ja neću harama.

Aga mu dade tri dukata, a onda naredi ženi da mu skuha pogaču, i da u nju ukuha onih dvadeset dukata. Kad je pogača bila gotova, on je dade najamniku poprativši riječima:

— Nemoj ovu pogaču razlamati dok ne dođeš kući!

Strpa ti on pogaču u torbu i krenu kući. Išao on tako dugo, kad pred jednom kućom zatekne ga mrak. Zakuca na vrata i upita:

— More li se konačiti?

Domaćin ga lijepo primi. Kad uđu u kuću, vidje gdje za opećkom sjedi neki dedo i ništa ne govori.

— Što vam ovaj đedo ništa ne govori?

— Đedina je r'ječ dukat — neko odvrati.

Musafir mu da dukat da progovori.

— More, nemoj graditi broda od sebe!

Dedo reče samo toliko i vrati se za opećak. Musafir mu dade još jedan dukat i dedo ponovo prozubi:

— More, đe je mlada žena, a star čojek nemoj ići na konak!

Dedo ode opet za opećak, a musafir misli: »Pa kad nejmam neg' ovaj jedan dukat, daću mu nek' mi još nešto kaže.«

— Što si naumio, odumi!

Dedo ponovo kao zaliven, a putnik nema više dukata. Za onih dvadeset u pogači ne zna. Prenoćio je i sutradan nastavi put. Na putu naiđe na jednu veliku vodu. Ćuprije nema da pređe.

— Aman, jarabi, da gradim brod od sebe. Dukat sam dao, neću!

Uto izbi nekakav čovjek, jaše na konju, veli on najamniku:

— Hajde, more, šta čekaš?

I tako, natjera konja u vodu. Pođe preko vode, kad tamo malo dalje skide ga voda, a konj ispliva i vrati se putniku na obalu. Uhvati on konja. Kad ima šta vidjeti; pune bisage para ostale na konju iza utopljenika. Povede konja malo nizvodno. Naiđe na ćupriju i pređe preko vode. Pribije ga noć u putu i on dođe kod jedne kuće i upita da prenoći.

Kad uđe unutra, domaćin pir-ihtijar, a žena, mlada kao djevojka. Musafir se zabrinu.

— E, šta ću, pobogu nejmam kud dalje, dao sam dukat za r'ječ, a konak me pribi baš kod stara čovjeka, a mlada žena. Bilo pa bilo — reče u sebi, i smjesti se na jedan krevet pored vrata. Onaj starac sa ženom ode u sobu. Starac zaspa, hrka ga stoji, kad u neko doba noći poče neko da kucka na vrata. Musafir, bajagi spava, a od sna ni habera. Kad se pomoli, nekakav brko i uđe mladoj ženi u sobu. Musafir ču kako se oni sašaptavaju:

— Zakolji ti moga čo'jeka, a ja ću zapomagati i reći da ga je musafir zakl'o.

Malo zatim, strade krkljanje, zakla čovjeka.

Brko pođe da izađe, a musafir neprimjetno odreza jednu krpicu sa peša njegova džubeta i ostavi je kod sebe.

Žena izletje, zapomaga:

— Narode, pomagaj! Zakl'o mi musafir čo'jeka!!!

Tako ti zaptije dokopaše musafira i konja mu, pa pravo kajmekamu. Kajmekam ga pita: je li on ubio, a on kaže da nije, kad i nije.

— E, ako nisi, a kad znaš ko je, sutra ćemo izvesti sve muške glave na livadu, pa ako znadneš ko je, dobro je, a ako ne znadneš, ko je, onda ti si! Glave ti nije!

Kad je svanulo, telal sazva sav muški svijet i naredi da svi moraju kroz kapiju proći. Tako i bi. Prolazili, prolazili i svi prođoše, samo kajmekam i njegov zamjenik nisu.

— Prođite i vas dvojica — reče im musafir.

Kajmekam prođe, a za njim i zamjenik mu. Musafir ufati zamjenika za džube i reče:

— Ovaj je!

— Ma kako će on biti, kad je to moj zamjenik?!

— Ma, on je vala, i glavom i bradom!

Izvadi iz džepa zakrpu, i prisloni je na peš džubeta kajmekamova zamjenika, kad ona odgovora ko prava. A i jest prava.

— E, dobro, pošteni putniče, evo ti konja, a brku ćemo mi na vješala.

On krene kući. Kad je stigao kući, sve se zgrade porušile, sve se promijenilo. Jedva poznade svoju kućicu. Pope se na tavan i pogleda sobu: kad, nakav čupo leži na krilu njegove žene, a ona ga miluje. On potеže pušku, ali se sjeti onog trećeg savjeta, onog dede iz kuće gdje je prenoćio prvu noć: »Što si naumio, odumi!«

Vrati se i pokuca na vrata.

— O, mumine!

Žena skoči i reče:

— Sine, skoči de', njeko viče, pitaj za babu!

On uđe u sobu i viđe da mu je onaj čupo sin.

Konja doveo, pare donio, sretno živio, a od starog age ni traga nema.

Zabilježio: Č. N.

Božiji farz

Slušao jedan mladić dersove kod nekog alima. Bio je mnogo nemiran i hašarijast. Tako ga je jednom taj alim, zbog nestašluka, istjerao van. Lutajući po gradu otišao je do pekare da kupi somun. Dok ga je kupovao, upitao je pekara:

— Kakva je ovo galama i ovoliko spremanje po gradu?

— Zar ne znaš da danas dolazi car sa svojom porodicom i pratnjom. Idu u hamame. Car ima ćerku i običaj je da, kad ona ulazi u hamam, ostavi papuče pred vratima. Ko hoće da je zaprosi, taj uzima papuče i stavlja ih pod pazuho. Kad ona izađe iz hamama, i kad vidi ko joj je uzeo papuče, ako joj se bude svidio, kaže: »Hajd'mo mome babi!« — a ako kaže: »Daj moje papuče!« toga je odbila.

On mu se zahvali i ode od njega pravo pred hamam. Uze papuče i pričeka dok ona izađe. Kad je izašla, rekla mu je:

— Haj' ti sa mnom kod mog babe, pa ćemo vidjeti šta će on reći!

Odu caru na dvor. On ga lijepo primi, upita ga da li on prosi njegovu kćer. Mladić klimnu glavom progovorivši drhtavim glasom:

— Prosim je.

— Dobro, kad je tako, — odvrati mu car — ja ne tražim od tebe bogatstvo, nego, eto, prohodaj s vezirom po dvoru da vidiš svoje bogatstvo.

Hodao je on tako od podne do mraka. Zasjenila ga je ljepota i sjaj. Buljio je na stvari oko sebe i na sve drugo je zaboravio.

Kad se vrati caru, car ga upita da li je sve pregledao i kako mu se sviđa. Opet klimnu glavom i prozbori da je sve plaho lijepo i da on nema prigovora.

— A jesi li ti klanj'o, upita ga car.

Mladić se malo zbuni i, oklijevajući, potvrdi:

— Jesam . . . klanj'o sam.

— A gdje si klanj'o?

— Pa eto . . . ovaj, klanj'o sam . . . tu i tu . . .

— Kad ćeš klanjati kad si cijelo vrijeme hodo'?

— Pa, znaš . . . nisam klanj'o.

— E, dragi si moj, ti si se izgubio u tom sjaju i bogatstvu i zaboravio si Božji farz, a još ništa nije tvoje. Šta bi bilo da je tvoje? Ti nisi za moje 'ćerke i za mojih dvora.

Zabilježio: K. F.

Siroče

U jednom gradu živjelo je jedno siroče. Nije imalo ni roditelja niti ikoga svoga. Spavalo je na ulici, a jelo je što bi mu ko dao. Tako je jedne noći, kada je bilo malo pohladnije, pa se nije moglo smiriti i zaspati, ustalo iz svoje postelje i lutalo po gradu. Lutajući tako, dođe pred džamiju i vidje da unutra gori svjetlo. Bahne unutra i primijeti gdje dva čovjeka sjede pred mimberom. Okrenuli se jedan prema drugome a među njima hastal, na njemu kitab, a pored hastala sofra. Okrenuše se prema djetetu i upitaše ga:

— Šta tražiš, drago dijete, ovdje?

— Zalutao sam vrljajući po gradu jer nisam mogao da spavam od hladnoće. Vidio sam svjetlo u džamiji, pa sam ovamo svratio.

— Uzmi ovaj bardak, reče jedan od njih dvojice, uperivši prst u bardak, i natoči ga puna, na šadrvanu pred džamijom.

Dječak ustade, uze bardak i ode na vodu. Stavio je bardak da se toči i zvrljao okolo, kad najedanput spazi vrata s druge strane džamije, zaboravi na bardak i uputi se vratima. Vrata su vodila stepenicama do na munaru. Ispeo se na šerefe i ponovo spazi druge stepenice. Pređe preko njih i nađe se u drugoj džamiji. Tu je zaspao, odmorio se, ali ga probudi buka i galama ljudi. Mnogo ljudi ulazilo je u džamiju i redalo se u safove. Vidio je da je vrijeme džumi-namazu. Tu je klanjao, zajedno s njima i pri izlasku priđe mu jedan čovjek i upita ga:

— Da li si voljan da čuvaš moju stoku?

— Jesam — reče siroče.

Odveo ga je kući, nahranio, a onda ga izveo u bašču i pokazao mu gdje će čuvati stoku. Tu je bilo mnogo voćaka.

— Evo, sad uzmi koju god hoćeš — reče mu domaćin — i koliko god voća hoćeš da ti otkinem i da dadem, samo kad budeš čuvao, ne diraj ništa.

Siroče na to pristade i obeća mu da neće sam brati voće.

Sutradan, kada je otjerao stoku na pašu, trgao je i jeo voće koje mu se sviđalo. Kad se vratio, domaćin je na njemu primijetio da je trgao jabuke, i rekao mu da ga pogleda u oči.

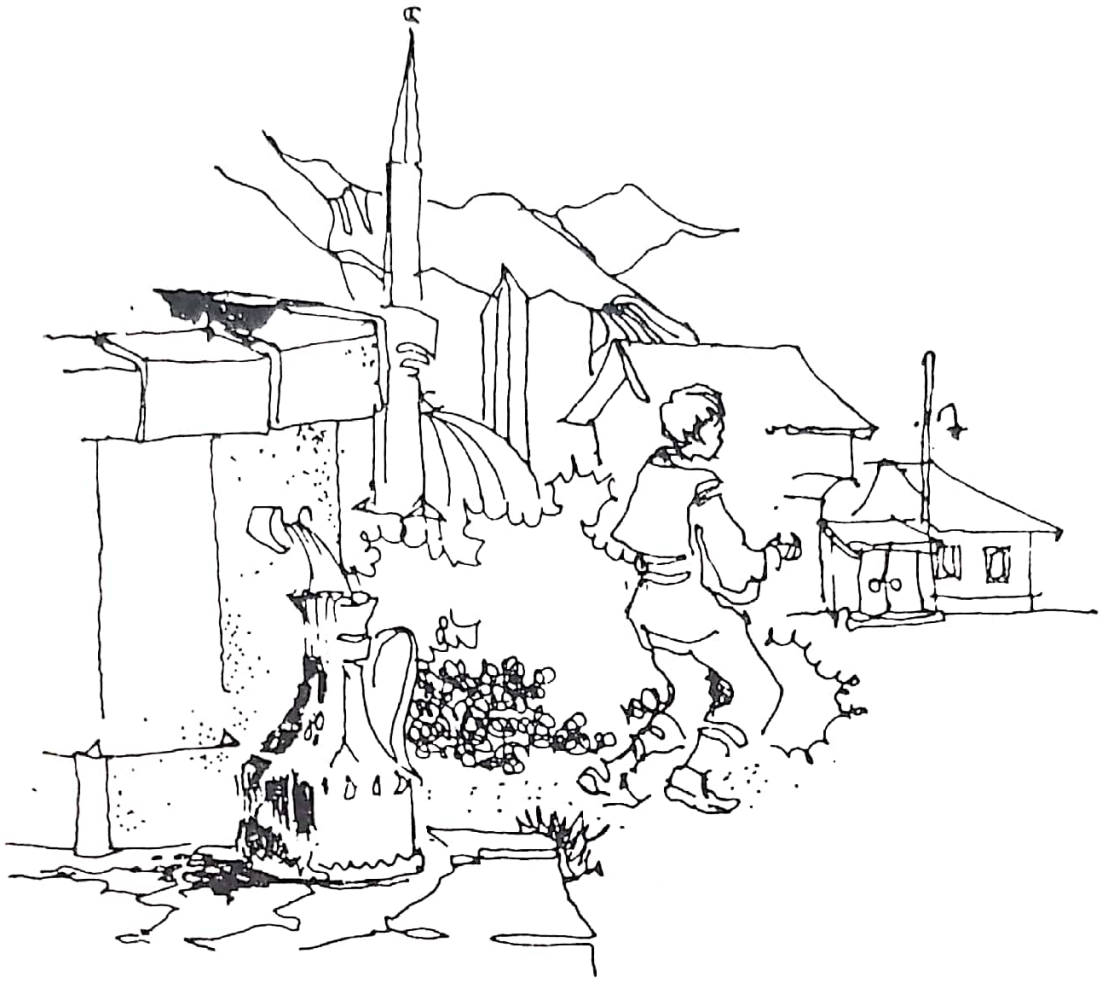

— Uh, oči ti pune harama! Kako si me prevario! Nisi ti za mene, nego hajde otkle si i doš'o!

Otišao je u džamiju, ispeo se na munaru i kroz ista vrata se vratio. Kad je došao do bardaka, on je bio pun i voda je istjecala iz njega. Uzeo ga je i unio u džamiju. Za hastalom su i dalje sjedila ona dvojica. Donio im je bardak i stavio ga pored njih.

Oni mu rekoše:

— Ti si nepouzdan; nisi za nas! Idi, brate, dalje i traži glavi selameta!

Zabilježio: K. F.

Bismillah

Spremi se Hase za konak u mlinu. Zasu dosta žita u mušnjak i naloži vatru na ognjištu.

Spuštao se mrak. To veče fino za rastavak. Hase je pušio na lulu. Sjedio je na pragu mlina i sejrio okolo. Babin budžak je sve više crnio. Uđe Hase u mlin i zatvori vrata, a ni napamet mu ne pada da reče bismillah.

Približavalo se gluho doba noći. Odjednom, ču on nekakvu galamu i orgijanje. Sve jače i jače. Nekakav silni svijet sruči se pred mlin.

— Hoćemo li večeras ovdi?

— Hoćemo, on nije rek'o bismillah, pa neće ni sad reći.

Jedan konjanik istupi ispred njih i uđe u mlin. Vatra je gorjela. Oni na vani sjahaše sa konja i zadjenuše pjesmu. Samo bi ga Bog Dragi znao na što je ličila, k'o da si punu vreću od deset var'ćaka, natrpao mačaka i pasa i sve to otisnuo niza stranu. Još dvojica njih uđu u mlin, a zatim se ču kako jedan nešto naredi svima. Brzo izađoše, ali se još brže vratiše. Sa sobom su nosili kanti, lonaca, mašljaka, dižvi, ćasa, rângi, lonaca s repom i bez repa . . .

Odmah pristaviše lonac vode, objesiše o verige i zamiješaše halvu. Ubrzo bi gotova večera, podijeliše je između sebe. Njihov starišina pozva i Hasu da jede s njima. On odbi, a oni mu ostaviše jedan tobuk halve na pendžer. Kad su jeli poveli su ga i rekoše mu da idu prositi mladu jednom od njih. Srce mu je jako tuklo, gotovo da iskoči. Branio se on, hudnjak, jer nema odjela i konja k'o oni. Ali za tili čas donesoše mu odijelo i dovedoše mu konja Bjelca lijepog i dobrog kao da je Tala Ličanina. Poznao je da je to njegovo novo od'jelo, baš pravo pravcato, koje je on oblačio u svitle obraze. Kradom stavi u jedan džep šaku luga, a u drugi šaku brašna. Pođoše. Kud sve nisu prošli, kud se nisu verali i gdje sve nisu bili. Najzad dođoše do mlade. Istim putem se vratiše, dovedoše mladu pred mlin. Tek tad nastade veselje. Igralo se, sviralo i pilo dugo. Prepade se Hase:

— Što je ovo, majko mila, hoće li me još neđe voditi — te, da bi mu bog pomog'o, reče: »bismillah«.

Ču se kako horozi u selu pjevaju.

Odjednom vidje da nema onih čudnih svatova, nestade i konja i suđa i odijela.

Začudi se. Nikako da dođe sebi što 'no bi, a Bogami se i prepade.

Već se bilo uveliko razdanilo. Žito je samljeveno. Hase ga izgrabi brzo u torbu, podveza i razgleda naokolo po mlinu. Svud rasuto brašno, a na njegov ibret, na pendžeru isti onaj tobuk, ali ne halve nego fuškije.

Pođe kući, kad za dovratkom mlina vidi zavezan brezov kolac, a to bio njegov sinošnji konj bjelac.

Požuri što ga noge nose. Uđe u sobu, otvori sanduk i uze svoje novo odijelo, kad ono u jednom džepu lug, a u drugom brašno. Tek mu je onda bilo jasno kome je išao u svatove i s kim je imao posla. Od tad bi vajk, kad bi šta bilo radio, proučio euzu i bismilu, jer je čuo od njih da se oni služe onim stvarima koje su ostavljene bez »bismille«.

Zabilježio: H. A.

Bez čistoće sreće nema

Negdje daleko u nekom pašaluku imao paša sina jedinca. Kada mu je sin odrastao, riješi paša da ga ženi. Jednog dana mu reče da pođe s njim kroz sela. Jahali su tako na konjima i vodili sa sobom svog telala. Paša reče telalu:

— Sad ćeš udariti u bubanj, pa kad se narod sabere reći češ im:

»Čuj, počuj narode! Paša će sutra ići kroz sela. Davaće suhe šljive u zamjenu za smetlje. Koja djevojka, vaša kćerka više namete, dobiće više šljiva!«

I tako, pošto su razglasili, sutradan krenuše kroz selo troja kola suhih šljiva i za njima paša sa svojim sinom i telalom. Izlaze tako djevojke i svaka namela hrpe i hrpe prašine, a paša sve mijenja. Pregršt prašine dvije pregršti suhih šljiva. Obišli su tako sva sela. Iz jedne kućice izađe lijepa djevojka i reče:

— Dragi paša! Ja imam samo svoju majku koja je na postelji bolesna, pa sam sakupila ovo malo u šačicu prašine jer nejmam je više, i ako mogu dobiti za majku malo šljiva da joj spremim hošaf.

To paši bi drago pa reče tiho sinu:

— Sine, čini mi se da sam ti našao ženu, a sebi dobru snahu.

Paša joj dade šljiva i zamoli je da pođe za njegovog sina.

Djevojka se iznenadi.

— Dragi paša, ja moram da pitam majku za to.

Pošto je pitala majku i ona joj odobrila, reče paši:

— Dragi paša, mi smo siromašne, men' se čini da nisam za vas.

— Jesi — granu paša.

I tako, sutradan dođoše svatovi i pašin sin se oženi, a staru majku dovedoše u pašine dvore.

Živjeli su sretno i ugodno.

Zabilježio: O. I.

Damad efendija

Hajirli i poslušnom djetetu umriješe roditelji, te ono osta kod nene. Nena se zamislila šta će s unukom i gdje će ga uputiti.

— Hajde, sinak, u kasabu — reče jednom starica unuku kome je bilo već deset godina — i nađi skup djece! Ne dolazi mi dok ne naučiš sve ono što djeca znaju!

Dijete ode u kasabu i nađe skup djece pred mektebom. Čekao je da se završi nastava i odu djeca, a onda ostade sam.

— Što ti, mali, nejdeš kući? — upita ga hodža.

— Boga mi, hodža, nena mi je rekla da nađem skup djece i da ne dolazim kući dok ne naučim sve ono što ona znaju.

Hodži se sažali, pa ga zadrža kod sebe. Kod njega je ostao četiri godine. A onda mu hodža naredi:

— Sinko, hajde ti u svoje mjesto i klanjaj svojim mahaljanima. Evo ti ćitaba, mogu ti pomoći.

Kad je došao, nena živa.

— E, šta si naučio, kud si hod'o? — upita ga nena.

— Naučio sam klanjati, Biću hodža našim ljudima. Evo da ti malo učim Kur'an ili Mevlud.

— Boga mi, sinak, o' toga je mala fajda. Naši ljudi su tvrdi. Nego, idi ti tamo đe se ljudi skupljaju i nemoj dolaziti dok ne naučiš ono što ljudi znaju.

Otišao je u jedan šeher, i tražio skup ljudi. Svratio u kahvu i odsjeo. Svi se ljudi raziđoše, a on ostade sam.

— Što, momče, nejdeš kući? — upita ga kavhedžija.

— Rekla mi je nena da nađem skupinu ljudi i da ne dolazim kući dok ne naučim sve ono što ljudi znaju.

Kahvedžija ga primi. Tu je ostao četiri godine. Mutio je limunadu, pekao kahvu i u svemu pomagao kahvedžiji. Usput je naučio igrati domina, tavle i svirati uz saz. Pošto završi četiri godine, kahvedžija mu reče:

— Fala ti, sinko, valj'o si mi. Evo ti oka kahve i tri oke šećera, pa neni, ako je nađeš živu, peci kahvu, i evo ti saz pa sviraj!

Momak poljubi kahvedžiju u ruku i krenu. Kod kuće zateče nenu živu.

— E, sinak, što si naučio? — upita ga nena.

— Naučio sam peći kahvu, otvoriću kahvanu i zarađivati. Hoćeš li da ti zasviram i da te naučim igrati domina?

Ispekao je kahvu i pijući raspirlitao uz saz.

— Sinko o' tog nejma ništa. Mjesto je zabačeno pa će te ljudi slabo zijaretiti u kahvani, nego ti traži šta bolje. Njega malo i huja uhvati, pa reče neni:

— Prodaj me! Što uzmeš za me, može ti biti dok si živa. A meni što dragi Allah dadne.

Nena na to pristade. Navuče feredžu i u šeheru naruči telala.

— Evo, ko će kupiti fina mladića! — viče telal. — Fin je, pametan, bistar, radin! Ravna mu na daleko nejma!

Okupiše se mušterije pa se natječu. Izađe on na dvije stotine dukata. Uto naiđe vezir s pratnjom.

— Šta je to? — upita.

— Evo rob se prodaje — rekoše. Izaš'o je na dvjesta dukata.

— Dobar, samo skup — odgovori vezir.

— Rob ne može biti skup, insan je to — reče mladić. Veziru to bi prema mrtvoj glavi. Zar jedan rob da ga pobije?

— Evo od mene dvjesta i jedan dukat!

Kad vidješe da se i vezir nazva mušterijom, svi odustaše. Isplatiše neni dvije stotine i jedan dukat. Mladić se s njom halali i krenu s vezirovim ljudima.

Vezir naredi da mladića vode u Stambol i odredi dvojicu ljudi koji će ga zdravog i živog dovesti.

Povedu oni mladića. Držali su ga svezana, a kad bi konačili, zaključali bi ga. Sumnjivo to njemu, jer ne bi ga bez razloga toliko čuvali. Putujući tako, dođu u jednu kasabu te navrate u kahvanu. Na zidu je visio saz, a jedan iz pratnje je volio njegov zvuk, pa zamoli kahvedžiju da zasvira malo.

— Neka svira ko umije, ja imam posla i nije mi do besposlice — odbrusi kahvedžija.

— Evo, ja bi' svir'o, samo mi odvež'te ruke — javi se mladić.

Odvežu ga, a on raspirlita. Taman potrefi onu pjesmu što se pratiocima sviđa. Svirao je dugo, a na kraju jedan od njih zamoli kahvedžiju da im proda saz. Kahvedžija pristane.

Mladić im je usput stalno svirao. Malo su se obikli s njim, pa su mu pričali koga sve vezir u Stambolu ima. Rekli su mu da ima i kćerku.

U putu naiđu na drugu kasabu. Svrate u han i zamole mladića da ih sačeka kod stvari dok oni odu malo do nekih ahbaba. Mladić je uzeo zavežljaj i iz šuhve ispitivao šta ima u njemu. I prije mu je bilo sumnjivo što je bio vezan i što su ga stalno zaključavali. Nađe neku napisanu poruku. Otvori pismo, a kad ga pročita obli ga studen znoj. Vezir je pisao upravniku svoga dvora: »Evo sam vam kupio roba za groba. Odmah ga pos'jecite, bez suvala i hesaba. Isplatite pratioce i javite da ste to učinili!« Mladić skoči i upita kahvedžiju:

— Imaš li ćageta, kak'og kalema i murećefa?

Kad mu to kahvedžija dade, on izbuca ono pismo, pa napisa: »Evo sam vam kupio dobra momka, od dobre kuće, od dobri' junaka, hajirli je, pa me je za njim srce povuklo. Nanijetio sam da svoju šćerku za njeg udam. Pa, kad dođu tamo odmah nićah učinite, isplatite pratioce i javite da ste to uradili.«

Dan po dan, konak po konak, stignu oni u Stambol. Predaju pismo i mladića, i vrate se.

Vezirova hanuma se u čudu našla što mora dati kćer, jedinicu, za kupljenog roba. Onda je bio adet da vezir daje kćer vezirovu sinu i da vezir ženi sina vezirovom kćeri. Ali, što paša naredi uradit' je. Tako ona i uradi; udade kćer za Bosanca, a veziru je javila: »Uradili smo kako si rek'o. Nićah sam učinila našu šćerku za onoga roba i isplatila sam pratioce.«

Sultan ču da je vezir udao kćer za nekog roba, pa mu bi začudo. Spremi pismo vezirovu zetu da dođe, da ga vidi i da promuhabete. Vezirov zet se iznenadi, ali kad je to sultanova naredba, mora se ići.

Upravo, kad dođe tamo, sultan s nekim velikim musafirom iz druge carevine igra tavle. Nadviri se pa vidje da će onaj pobijediti sultana. Išaretom pokaza sultanu kako će igrati i, Boga mi, sultan pobijedi. Onog doba igralo se za pokrajine, pa i tu sultan dobi.

Muhabetio on s vezirovim zetom neko vrijeme, pa ga begenisao i zavolio. Zvao ga je Damad-efendija. Izda mu teskeru i naredi mu da dolazi svaki dan.

Negdje u to doba i vezir dobije poruku od svog dvora. Kad je pročita, pozeleni od huje. Kako se moglo sve tako okrenuti? Riješi da dođe u Stambol i sve izvidi.

Čula to vezirova kćerka, žena Damad-efendije, pa kazala svom čovjeku. Od tada on poče kopniti. Kopni danas, kopni sjutra, primijeti to i sultan, pa ga upita:

— Što je to, Damad-efendija? Nešto si blijed i svaki dan sve gori!

— Vala ništa, onako . . .

— Ne mere bit' ništa, nešto jes', ti nećeš da kažeš. Govori serbez!

Damad-efendija mu sipriča sve po redu. I kako je razbucao vezirovo pismo u kom je bilo napisano da ga odmah ubiju u Stambolu, pa kako je on prevario pratnju i napisao drugo da mu vjenčaju vezirovu kćer, pa eto, sad vezir dolazi. Sasjeći će ga. Sultan se na to nasmija, pomilova ga i reče:

— Ne boj se, Damad-efendija, ja ću to sve urediti. Kad dođe vezir on će mi morat' dževab dat', a ja ću ga pobit'. Reći ću mu da je izdajica, da je munafik i pozvaću dželate da ga sasijeku. Kad dželati ulete, ti me zamoli da ga ne posiječem, i reci: »Nemoj ga posjeći, tek je doš'o s puta; čekajte ga dok se smisli. Vidite da je star. Nemojte za moj hatar!« I ja ću ga, Damad-efendija, pustiti.

Dođe vezir, pa pravo sultanu.

— E, šta bi? Ima l' bune u Bosni?

— Sve je u redu, čestiti sultane!

— Lažeš! Ti si izdajica i munafik! Posijecite ga! — dreknu sultan na dželate.

Dželati skočiše, a Damad-efendija pade pred sultana i zamoli ga: — Pustite ga za moj hatar! Vidiš da je đuturum i umoran od puta, časni sultane. On će ti drugi dan sve bolje ispričati.

— Dobro, za tvoj hatar ga puštam!

Vezir dođe u dvore, blijed kô krpa. Upita ga žena kako mu je bilo kod sultana, a on poče pričati:

— Šuti, umalo me sultan ne posiječe. Da ne bi nekog mladića, i da me za njegov hatar ne pusti, preselio bi' na Ahiret.

— A znaš li ti ko je taj mladić? — upita ga pašinica, jer se sjetila ko bi to mogao biti.

— Ne znam, odgovori joj vezir.

— E, to je naš zet. On ti je spasio život i njemu se zafali.

Vezir je i dalje mrzio zeta. Smišljao je kako da ga se otarasi.

Tako vezir pred kapijom gdje su rasle karpuze, iskopa veliku rupu i potplati dželate da zakopaju rupu čim neko padne u nju. Jednog dana priđe zetu i zamoli ga:

— Vala, zete, nešto sam hasta, pa bi' te molio da odeš u bašču i doneseš mi jednu karpuzu.

On pođe, žena ga uhvati za ruku i povika:

— Nećeš ići! Sjedi!

— Hasta je.

— Neka je! Ti nećeš ići!

Povuče ga u sobu i zaključa.

Vezir je sjutri dan pomislio; čim nema zeta, mora da je upao u onu rupu, pa zadovoljan krenu u bašču. Ali, ko drugome jamu kopa, sam u nju pada. Upadne vezir, a dželati ga odmah zakopaju.

Vezirova kćerka ode sultanu i sve mu ispriča.

Sultan, tada, Damad-efendiju postavi za vezira.

Dugo je bio vezir i s narodom lijepo postupao.

Zabilježio: H. H.

Vrijednost komšije

Živio jedan siromah i imao dosta djece. Zaduživao se kod jednog bogatog trgovca, koji mu je bio i komšija. Zaduživao se i zaduživao, pa to dojadi ženi i reče mu:

— Vidiš, koliko smo se zadužili, da mi prodamo svoj imetak, pa da se odužimo.

— Dela.

Dođe mušterija i upita:

— Pošto je sve ovo?

— Trista dirhema.

— Ne vrijedi tvoj imetak toliko.

— E, ja prodajem imetak za sto pedeset dirhema, a komšija mi vrijedi isto toliko.

Čuo to onaj bogati trgovac, pa ga zapitao:

— Zar sam ja toliko skup?

— Ti si i skuplji.

— E, kad je tako, vas ti dug poklanjam.

Zabilježio: H. H.

Ženidba mladog carevića

Bio neki Ibrahimaga koji je živio dosta siromašno, a od evlada je imao samo jedno žensko dijete. Pa i to jedno bilo frljavo u oba oka.

Ibrahimaga nije imao ništa od stoke. Imao je samo jednog jedinog pijetla koji je bio bez i jedne crne peruške. Budio ga je svako jutro na rani sabah. Nije ni kopao, ni orao, ni sijao, ni žnjeo, jer nije bio kadar, a nije ni zemlje imao. Komšije su ga pomagale, davale mu pomalo žita, a on je to sam nosio u vodenicu na svojoj grbači, mlio i opet donosio kući. Ako bi ga poneko iz sela sustigao u putu, uzeo bi mu vreću s brašnom da ga odmjeni, a on bi se, siromah, zahvaljivao:

— E, fala ti, sinko, Bog ti platio! Da Bog da ti se leđa pozlatila! Da Bog da te sreća na svakom koraku pratila — i još stotinu blagoslova.

Tako, jednoga dana, kad se vraćao Ibrahimaga iz vodenice u putu ga sustiže neki mladić i nazva mu selam. Ibrahimaga otpozdravi ne okrećući se da vidi ko je. Pomisli: »Dobro će biti, možda će se ovaj sjetiti, pa će uzeti ovu vreću da me malo odmijeni.« Ibrahimaga je stalno očekivao da će ga odmijeniti, ali uzalud. Tako putovaše poduže, a ništa nisu razgovarali. Naiđoše pokraj neke njive na kojoj je sazrijevala pšenica.

— Vidiš, amidža, dobra li je ova 'šenica! — napokon se javi nepoznati putnik — samo da nije pola tuđa.

Ibrahimaga se okrenu, spazi jedra mladića, začudi se i reče:

— Kako to, pola tuđa kad je ona jednog domaćina koga ja baš dobro poznajem? Ne sije on nikada 'šenicu napola, nego uvijek sam.

— Znam i ja, amidža, da je on sam poor'o i posij'o, ali je ipak pola tuđeg u njoj.

Ibrahimagi otežalo na grbači, pa kako vidje da ne može više da stoji i da se prepire s mladićem, nastavi put, ali i mladić krenu za njim.

Naiđoše pored jednog groblja u kom su bile pokopane mnoge Ibrahimagine komšije, prijašnji ahbabi. Mladić pomisli u sebi: »Daj da opet ovog amidžu malo naljubim i da se malo našalim s njim«.

— Odmori, amidža, malo ovdi, da ovim lažovima proučimo po jednu fatihu.

Kad ovo ču Ibrahimaga se još više naljuti, baci vreću i poče grditi mladića.

— Edepsuze jedan, dženabete jedan, firaune . . . zar moje komšije smatraš lažovima?!

— Jesu, amidža, jesu.

Dugo se inadiše i, naposljetku, ponovo skupa nastaviše put. Došavši do pod jedno brdo uz koje su se morali ispeti do vrha da bi stigli do Ibrahimagine kuće, opet provali mladić:

— Stani malo, amidža, da uzjašem na tu vreću, pa me iznesi na ovo brdo, jer sam se umorio.

Kad ovu ču, Ibrahimaga od ljutine umalo ne potrča uz brdo. Grdio je bezobraznika, a ovaj se smijao i odgovarao kroz smijeh. Kada izađoše na vrh, Ibrahimaga sav znojav, kao da se kupao u rijeci, a mladić se zacrvenio od smijeha rukama se držeći za trbuh.

Dođoše pred Ibrahimaginu kuću.

— Zar putnika iz daleka kraja, a careva sina, nećeš da svratiš?

— Jok, pasji sine, jok! U moju kuću šejtani i ćafiri ne ulaze.

Starac uđe u avliju i baci vreću pred kućna vrata. Ugleda ga njegova kći, koja odmah istrča iz kuće, zagrli ga, poljubi u ruku i upita je li se umorio i kako je prošao u putu.

— Nikako, sinko — odgovori Ibrahimaga brišući znoj sa čela. Kći ga pogleda uplašeno pa ga ponovo zapita šta mu se desilo u putu, a on joj sve lijepo ispriča, samo kad god spomene onog mladića, s ljutnjom procijedi: »dženabet jedan«.

— A znaš li ti, babo, ko je bio taj mladić? — upita ga kći.

— Jok, sinko, nikad ga ni vidio nisam, a kamo li da ga znam. Kamo sreće da ga nisam ni vidio. Neću o tome više da pričam. Nego, de ti, kćeri, umijesi pogaču pa da ručamo.

— Ali, babo, ti moraš toga mladića svratiti u kuću. Trebaće mu hrane, iz daleka je vilajeta. A ako ga ne svratiš, more umrijeti od gladi.

— Ama, šta to govoriš, šćeri, da nisi poludila — prodera se Ibrahimaga, — zar da onog dženabeta koji mi je zadao tolike muke hranim svojom grbačom. Umjesto da me odmijeni, uzme vreću i ponese malo, on traži da pojaše, da ga je 'vaki star nosim! Jok, šćeri, nek' ga đavo nosi, neću više ni da ga vidim!

— Ama, znadeš, babo, on je carev sin; trebaš ga svratiti! Biće i za nas bolje, — molila je kći. Napokon on pristade.

— Idi, babo, dovedi ga, a ja ću nam spremiti ručak.

Ibrahimaga ode u onom pravcu kud je i mladić otišao i nađe ga kako sjedi u nekom hladu pod bukvom. Još uvijek se smijao Ibrahimagi, a kad ga ponovo ugleda, začudi se:

— Šta je, amidža, što si doš'o!

— Dođo' da te zovem svojoj kući na ručak — hladno će Ibrahimaga.

Mladić se nasmija i oni krenuše zajedno.

Kad su stigli kući, uđoše u sobu u kojoj je bila Ibrahimagina kći koja, kad ugleda mladića, zacrveni se i stidljivo ode u svoju odaju. Mladiću se ona dopala, samo mu malo pokvari volju što je frljava. Kad sjedoše i odmoriše se, mladić ispriča ko je on. Kaza se da je glavom carev sin i zamoli Ibrahimagu da mu oprosti što ga je naljutio i onda mu sve lijepo objasni: Ona pšenica je stvarno pola tuđa jer, što pozoblju ptice na njivi, što se prospe dok se pokupi, što pojedu konji dok ovrhu pa što opet pojedu musafiri kad svrate domaćinu . . . Taman pola tuđe.

Ibrahimaga se nasmija, pa mu potvrdi da je tako. Mladić nastavi:

— A ono što sam te uvrijedio na groblju kad sam rek'o da su svi lažovi, neka znaš da jesu. Evo kako: dok su bili živi, govorili su: »Ovo je moje, ovo je moje!« a ništa nisu imali, otišli su bez ičega. Umrli kao što su i rođeni.

A što sam ti, opet, pod brdom rek'o da te pojašem, želio sam samo da te malo naljutim da lakše izneseš vreću do kuće.

Pričali su još puno vremena, a onda se Ibrahimaga podiže i donese sofru. Postavi je pred careva sina i poče donositi jelo po jelo koje mu je dodavala njegova kći. Kako Ibrahimaga bješe plaho ogladnio, on onako uzgred pojede hranu iz jednog sahana. Djevojka je bila spremila tačno dvanaest sahana raznih jela. Pa, kad su počeli da jedu, reći će carev sin:

— Vala, amidža, svaka godina je do sad imala dvan'es' mjeseci, a ova jedan'es'.

— Ove godine je babo iš'o u vodenicu, pa je mnogo ogladnio — javi se djevojka iz svoje odaje.

Pošto su dobro jeli, proučiše dovu, Ibrahimaga podiže sofru, pobrisa mrve pa ih odnese svom pijetlu te se i on dobro omrsi. Carev sin posjedi još malo vremena, a kad već htjede da ide, reče Ibrahimagi:

— Vala, amidža, imaš dobru kuću samo su joj dimnjaci ukrivo — misleći na frljavost njegove kćeri.

— E, care ako su dimnjaci ukrivo, dim izlazi pravo — odvrati mu djevojka.

Carev sin se iznenadi ovakvom odgovoru, te zamišljeno reče Ibrahimagi:

— Evo ti ovaj smotak konca, podaj ga svojoj šćerki, pa ako od njega izatke peškir da se pri abdestenju njime može potrati sva moja vojska, i još da pretekne, onda ću je uzeti za ženu.

Kad ovo dobro sasluša, Ibrahimaga se zabrinu, a carev sin, pošto je već malo odmakao, doviknu mu:

— Kad izatke ovaj peškir, neka mi ga pošalje, a ja ću sa svatovima doći da je uzmem. Za doček se ti ne brini, ja ću poslati svoje sluge koji će ti urediti kuću i avliju.

Ibrahimagu zaboli glava razmišljajući o tom čudnovatom peškiru pa, vrativši se kući, dozva svoju kćer te joj sve ispriča, a ona se slatko nasmija na to:

— Ne brini se ti za to, babo, lahko ću ja to izatkati. — Ona uze jedno drvce iz šibice:

— Evo, babo, ovo mu pošalji u pismu i napiši mu: »Moja ti šćerka poručuje da joj od ovog drvceta napraviš razboj, pa će ti onda izatkati peškir«.

Ibrahimaga uradi tako. Kad je carev sin dobio pismo, iznenadi se i vidje da je ona pametnija od njega. Odmah posla svoje sluge da urede Ibrahimaginu kuću i avliju i da mu jave da on dolazi sa svatovima.

Sluge tako i učiniše; za heftu zablista Ibrahimagina kuća i avlija rekao bi da je pašin dvor. Kad htjedoše doći svatovi, Ibrahimaga sazva sav svoj komšiluk. Čim ih ugledaše kako dolaze, zapucaše iz pušaka. Ibrahimagi drago što mu kći odlazi za careva sina, koji je baš tih dana naslijedio cara. Ali kad su svatovi odlazili od Ibrahimagine kuće, on se zaplaka za kćerkom. Šta će sad; mora ostati sâm, a i jest mu jedinica bila, pa . . . Komšije ga jedva utješiše.

Kad su carev sin i Ibrahimagina kći ušli u đerdek, pun dostojanstva reče joj:

— Odsad si moja žena, radi što god hočeš, oblači se što ljepše možeš, babi šalji para koliko god hoćeš, samo mi se nemoj miješati u moje poslove.

— Dobro, — pristade mlada.

Tako su živjeli jednu godinu dana. U gradu se desi neka krađa. Ukrali lopovi siromahu magarca i ovaj ih tužio baš caru, pa kad je bila presuda, lopovi rekoše da je magarca rodila deva, a siromah

tvrdi da je magarac njegov i da lopovi lažu. Car naposljetku, presudi da je magarca rodila deva. Kad je za ovo saznala njegova žena, ne mogavši se uzdržati a da to ne ispravi, donese mu za ručak grožđe.

— To je grožđe s vrbe — reče mu.

Car se začudi.

— Kako s vrbe?! Gdje će na vrbi roditi grožđe!

— E, a kako je moguće da deva rodi magarca i da to još i carski sud potvrdi?!

Car se zamisli.

— U pravu si, ženo, ali znaš li ti da sam ti ja rek'o da se ne miješaš u moje poslove. E, kad nećeš da slušaš, uzmi iz ovog dvora što najviše voliš i kupi se svojoj kući!

— Dobro — reče ona — samo pusti da do sutra ovde prespavam.

Tako i bi. Te noći car je spavao sâm, a ona je sjedila kraj njega i čekala dok on dobro utvrdi san, pa kad on zahrka, ona pozva sluge i naredi im da uzmu za krajeve dušeka na kojem je ležao car i da ga ponesu u lađu. Sluge tako i učiniše. Snesoše ga u lađu, a ona sjede do njega i naredi da veslaju. Kad su bili na pučini, probudi se car, pa spazivši gdje se nalazi i videći ženu pored sebe začudi se i upita:

— Gdje smo ovo sad?!

— U lađi, zar ne vidiš! — odgovori žena.

— A što ćemo mi ovdje?

Ona mu ispriča sve kako je uradila.

— Ti si mi juče rek'o da uzmem sve što mi je najdraže iz tvoga dvora, i da idem svojoj kući. Ja tebe najviše volim pa sam tebe i uzela.

— Priznaću da si mudrija od mene i zato ti dajem svoju titulu pa ti vladaj i ti sudi — kaza joj car.

Ona se na to samo nasmija:

— Ne, ne smijem, jer gdje žene sude krivo se prosuđuje. Oboje se nasmijaše i zagrliše pa se sretni vratiše u svoje dvore.

Zabilježio: F. M.

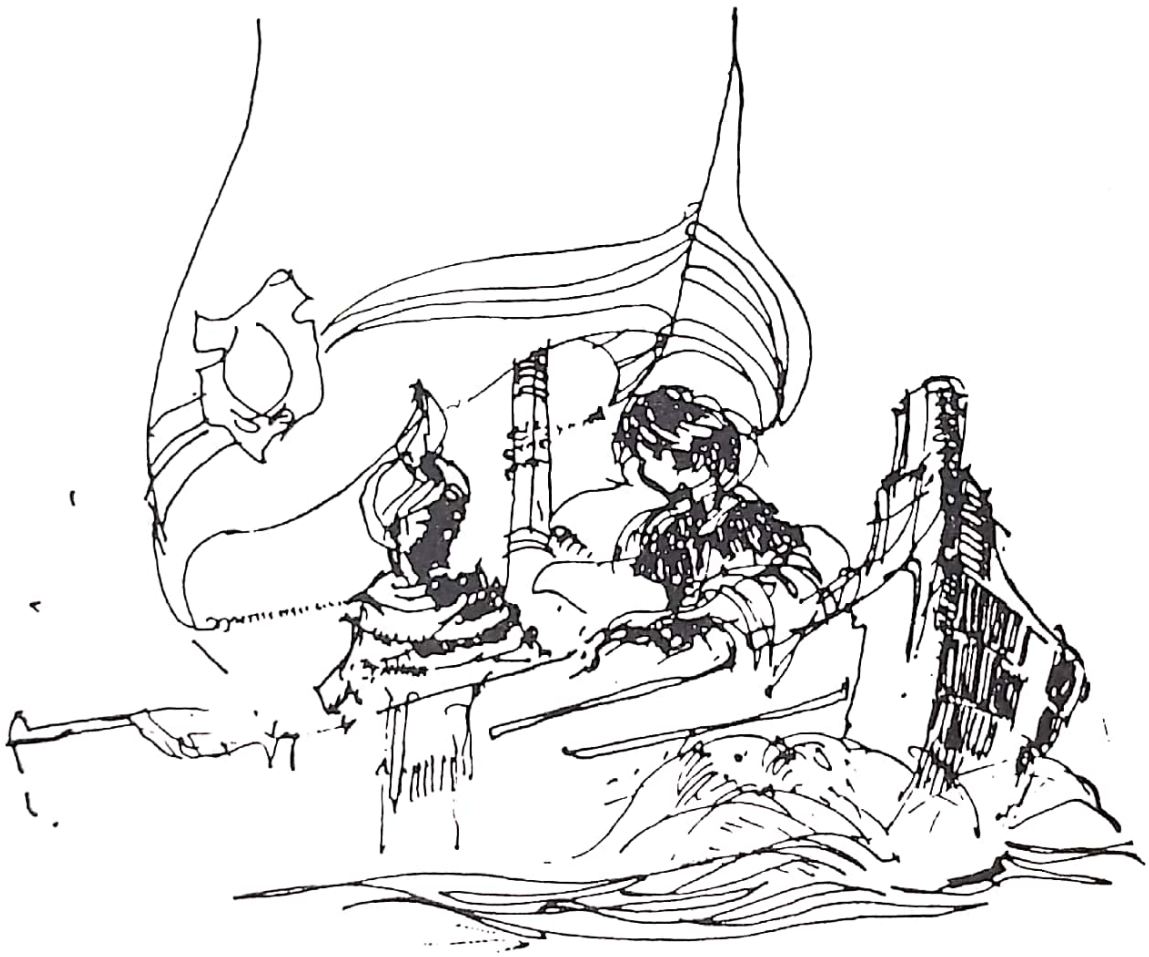

Kapetan i Huso

Služio Huso kod nekog kapetana. Njih dvojica se sprijateljiše. Tako u razgovoru, kapetan saznade da je Huso baš odakle je i njegov najbolji prijatelj. Jedanput Huso zamoli da ode kući. Kapetan mu dozvoli, ali da njegovom prijatelju usput nešto ponese.

— Hoću, brate, što neću — reći će Huso.

Kapetan spremi tri dobra, pečena zeca i pismo. Sve to dade Husi.

U putu Huso ogladni. Crijeva krče li krče. On zaviri u paket i, ugledavši zečeve, iznenadi se. Hele, on ti jednog smakne. A kad je došao kapetanovu prijatelju, predade preostala dva zeca. Kapetanov prijatelj otvori pismo i pročita ga. Vidi da nešto nije uredu.

— Nuto, ovdi piše da mi šalje tri zeca, a ja vidim samo dva, — misli on u sebi.

Te ti on odmah spremi pismo kapetanu. Tak'a i tak'a stvar!

Kapetan Husu preda se.

— Eh, momče!

— Izvol'te, kapetane!

— Ja posla' tri zeca, momče!

— Pa da, tri zeca, kapetane.

— Ali prijatelj je dobio samo dva zeca, momče!

— Pa da, samo dva zeca kapetane.

— Ama, ja posla' tri zeca.

— Pa da, tri zeca.

— A prijatelj dobi samo dva zeca!

— Pa da, samo dva zeca.

— Pa, dobro razumiješ li ti mene? Posl'o sam tri zeca!

— Razumijem, kapetane, tri, tri zeca.

— Pa on je dobio samo dva zeca.

— Da, on je dobio samo dva zeca.

— To znači da si ti jednog smak'o!

— Pa što odmah ne kažete, pa neću vam valjda to ja kazati, — prozbori Huso.

Zabilježio: L. Dž.

Neznani delija

Hasan-paša je imao od evlada samo jedno muško dijete. Bio je poštovan i cijenjen. Pred svoju smrt pozva sina:

— Sine moj! Ostavljam ti u amanet sav ovaj imetak, pa dobro pazi! Ukoliko budeš radio pošteno i trošio umjereno, nećeš nikada doći u priliku da prosiš, a ukoliko ostaneš bez imetka, nemoj prositi nego se objesi za ovaj direk, reče mu, pokazavši rukom na tavan. — To ti je moj amanet, sinko.

Kad Hasan-paša umrije, njegov sin se odade piću i uživanju, lutanju po mejhanama i harčenju imetka. Tako dođe vrijeme, da nema šta da jede. Pomisli da ide prositi, ali se sjeti očeva amaneta pa odustade. Riješi da izvrši očev amanet. Kad uđe u sobu obuze ga strah pa se zamisli šta da radi, te, na posljetku, čvrsto odluči da izvrši očev amanet.

Držćući, prinese stolicu, pope se i natače konopac na vrat pa zamoli Boga da mu oprosti što to čini. Taman kad se opusti, pokaja se, ali nije bilo fajde; sve je bilo kasno. Direk se otkova i zajedno s njim pade na pod. To je upravo tako bio postavio stari paša. Sin je bio sav sretan što se spasio vješala, pa zahvali Bogu. Kad vidje kako se iz razbijenog direka prosuše dukati, silno se obradova. Dugo je molio Boga za sreću duše svoga oca. Blago opet poče trošiti neumjereno. Za nepunu godinu dana opet je bilo sve poharčeno. Zato se odluči da proda kuću i sve što ima, pa da kupi dobra konja i pašinsko odijelo. Tako i uradi. Otisnu se u bijeli svijet. Putujući ugleda neku mejhanu desno od puta, pa odluči da se malo svrati.

Kad ga mejhandžija ugleda, pomisli da je paša i izađe pred njega. Podrža mu konja da sjaše.

Neznani delija uđe u mejhanu i nazva selam, a kad ga prisutni ugledaše onako opremljena, svi ustaše na noge i prihvatiše selam. Mejhandžija se vrati iz podruma. Neznani delija pozva mejhandžiju k sebi i upozori ga da dobro pripazi na bisage, pa mu onda reče da donese po jednu kahvu svima; on časti. Kad to prisutni čuše, svi se zapanjiše, pa prvo pogledaše u bisage i pomisliše: »Ja, kako li se tu

blago krije?« Nisu ni pomislili da se u bisagama nalazi obična gvožđurina — halat za potkivanje konja. Kad prisutni popiše kahvu i zahvališe neznanom deliji, počeše se sašaptavati. U nagađanju ko je ovaj: aga, beg, paša, doguraše i do cara. Dodade jedan:

— Ako je car, gdje mu je onda carska kruna?

— Možda je u bisagama? — dodade drugi.

Tako ih i večera zateče u mejhani.

Opet ih neznani delija časti večerom. On ostade čitavu heftu dana u toj mejhani, častеći svakog ko god je dolazio.

Jednog dana dođe jedan siromah, pa kad ga ovaj počasti, on mu se dugo zahvaljivaše. Pozva ga svojoj kući. Delija pristade i pođe.

U putu mu siromah poče pričati; kako on ima dosta blaga ali neće da ga harči, jer je usnio san: kô, njegov rahmetli otac rekao mu da dobro čuva novac. Kad dođoše kući pokaza on neznanom deliji tri ćupa s dukatima. Prvi ćup bijaše pun, drugi do pola, a treći do jedne trećine.

— Ovaj puni ćup je mog djeda, ovaj što je do pola napunjen je moga oca, a ovaj što je u njemu jedna trećina — to je moj ćup.

Neznani delija se nasmija pa mu reče:

— Ništa je to koliko ja imam, ali fala Bogu što i ti imaš.

Još malo neznani delija tu posjedi pa se vrati natrag u mejhanu. Opet on časti svakog ko god dođe u mejhanu, a mejhandžija sav zadovoljan što mu tako dobro ide posao.

Osvanu novi dan. Oko podne oglasiše pred mejhanom da je umro onaj siromah i da se njegova kuća prodaje za pedeset dukata, pa ko hoće neka je kupi. Javi se neznani delija da će je on kupiti i da će za nju dati sto dukata, s tim da onog siromaha dobro opreme i da ključeve od kuće odmah dobije.

Čim dobi ključeve, neznani delija ode siromahovoj kući, uze one dukate što mu ih je siromah pokazao te plati kuću i opremi siromaha, a kuću koju je kupio pokloni nekom siromahu. Zatim se vrati u mejhanu i obavijesti mejhandžiju da mu spremi konja, jer uskoro odlazi. To mejhandžiji bi vrlo žao, jer je gubio dobrog mušteriju. Kad mu opremi konja, vrati se do neznanog delije i reče mu koliko je dužan da plati, pa ga zapita treba li mu donijeti bisage. Mislio je da su mu pare u bisagama.

— Ne treba, mejhandžijo, platiću ja odavde — i zavuče ruku u kesu. Lijepo plati mejhandžiji a povrh svega darova mu još pedeset dukata što ga je vjerno služio. Mejhandžija se zahvali, poljubi mu ruku i reče:

— Hvala vam, veliki care, nek' vas sreća u putu prati!

Kad neznani delija ode, mejhandžija se vrati pa reče onima koji su se bili okupili u mejhani:

— Vala, ljudi, još mi je musafira dolazilo, zgodni' i bogati', al' k'o ovaj nije ni jedan. On sav dug plati, a iz bisaga ništa ne uze.

Zabilježio: F. M.

U mojoj kući nemoj biti domaćin

Naišao stranac kraj kuće nekog domaćina.

— Iz daleka sam, veli domaćinu, a vidiš kiša lije k'o iz kabla, pa tako ti Boga mogu l' kod tebe prenoćiti.

— Moreš, vala. Bujrum. Samo nemoj u mojoj kući biti starješina — zaprijeti mu domaćin.

— Jok, vallahi. A kako ću u tvojoj kući biti starješina kad si ti domaćin.

Primio ga na konak. Klanjali akšam-namaz, pa eglenisali. Domaćica postavi sofru da večeraju. Priđoše za siniju, a domaćin posadi gosta kraj sebe i ponudi ga. Ostala čeljad zbila se u ćošku i šute.

— Bujrum, što i vi ne priđete da jedete s nama — prevari se na svoju nesreću musafir, obraćajući se čeljadi.

— Jesam li ti rek'o da u mojoj kući ne budeš starješina!

— Ama . . .

Izbacio je musafira iako je padala kiša.

Zabilježio: H. H.

Beg i odmetnici

Živio u Durićima neki beg Šukalo. Imao je prevrtljivog slugu, koji se jednom sastade s odmetnicima, pa im poče govoriti:

— U begovskim podrumima leže gomile zlata. Dođite, pa ga opljačkajte.

— Kako ćemo, kad su podrumi zaštićeni? — upitaše odmetnici.

— Ja ću otvoriti, a vi uđite, pa navalite.

— I tako jedne večeri sluga dovede odmetnike i uvede ih u podrum. Kad dođe sluga begu, beg ga upita:

— Đe si bio?

— Vala, iš'o sam malo sokacima.

— E, vidi ovo zimno doba. Šta sad rade oni odmetnici. A, bogami, da dođu dao bi him dukata, pa nek' djeci kupe brašna i opanke. Ne bi ni oni otimali da hi teška nevolja ne goni. Vallahi žao mi ih je, ko da su mi rod. Ostaće i dunjaluk, tuci i bjelici.

Slušali to odmetnici pa se zgledali. Jedan naredi da izađu.

Sutri dan sretnu slugu, pa zagalame na njeg.

— Što nas navraćaš da opljačkamo 'nako dobrog čo'jeka!

Uhvate slugu, pa ga isprebijaju do jadne majke. Kažu, mnogi su se vratili kućama i otpočeli pošten život. A beg je svima dijelio, pa mu i Bog mal uvećavao.

Zabilježio: H. H.

Požuri, uješće me psi

Zapričaju se trojica braće šta bi koji najviše volio. Najstariji brat je govorio:

— Da mi je da budem car!

Srednji je govorio:

— Ja znam da ne mogu biti car, ali da je meni barem imat' jednu palaču da u njoj živim!

Dok su njih dvojica govorili, veselili se i zamišljali kako oko njih služi posluga, a oni samo zapovijedaju, najmlađi brat je sjedio zamišljen i gledao u mjesečinu koja je obasjavala njihovu mračnu i oronulu sobu, pa reče:

— Stan'te, braćo, od toga mi nejmamo nikakve fajde! Da je nama, da mi imamo barem jednu običnu lampu da ne sjedimo u mraku! Nego, deder, da mi zasučemo rukave pa da zaradimo koji dinar da kupimo lampu!

Kad je prošlo pet-šest dana, najmlađi zaradi nešto para i kupi lampu. Donese je u sobu. Tiho i stidljivo zamoli: »Bože, daj mi samo jedan mali ekser pa da je objesim o zid!« Pomilova lampu i iz nje ispade ekser.

Hudam, duh koji ostvaruje želje, darovao mu je što je poželio. Njegova braća su mu zavidjela: njegove želje se ostvaruju, a od njihovih nema ništa. Tako je on imao sve što zaželi, ali pošto je on bio umjeren u svemu, želio je samo ono što mu je potrebno.

Stariji brat je nagovorio srednjeg:

— Hajde, da mu ukrademo lampu!

Složiše se i jednog dana dok je najmlađi radio, braća je, bogme, i ukradoše.

Vrativši se kući, tražio ju je. Odjedanput, lampa mu se pojavi obješena o zid. Drugi dan je ostavi sa strahom. Jadnik, nije mogao pomisliti da mu je baš njegova braća kradu.

Kad mu je i po drugi put ukradoše, baciše je u seoski bunar. Pošteni radiša je mislio da su je sakrili, kao i prošli put pa ju je tražio do kasno u noć. Pomislio je da je više nikada neće naći. Čvrsto odluči da radi i kupi drugu. Radio je nekoliko dana i, kako se umo-

rio, ode na bunar da se napije vode. Dok je zahvatao vodu, pogleda u bunar i opazi svoju lampu. Odmah pomisli na svoju braću i poče smišljati kako će ih prevariti da mu je vrate.

Braća nisu znala da je on vidio lampu. On im ispriča da u bunaru ima zlata, da će se obogatiti ako ga samo spuste u bunar da ga on izvuče. A, teško žabu u vodu natjerati; oni su i živjeli tako, samo da im je što god džabe. Dogovore se da sutra spuste najmlađeg u vreći da on natrpa zlata, a oni će ga poslije izvući iz bunara.

Ujutro uzeše urgan i vreću i spustiše ga u bunar. Sišavši na dno, on zgrabi lampu i dade im znak da povuku. Kad izvukoše vreću onako tešku, pomisliše da je zlato. Žurno uprtiše vreću pa kroz selo a o bratu i ne pomisliše. Ono u njoj bilo je sve teže i teže. Polahko je gmizilo niz leđa od težine. Psi nahrnuše na njih. I njima nešto neobično. Ovaj u vreći, a to je bio najmlađi brat, se poboja da ga ne rastrgaju paščad, pa povika:

— Požuri, bolan, uješće me!...

Zabilježio: A. N.

Ne bih nipošto

Nekada jedan čovjek imao mnogo imanja, ali nije imao evlada. Kad je ostario zovnu on ahbaba iz komšiluka i reče mu:

— Čuj, kako bi bilo da ja tebi prepišem ono zemlje.

A njegov ahbab misli i promišlja, zna da je siromašan, da nema nigdje ništa, pa odgovori:

— Bi'.

— Ali, reče mu ovaj, samo, kad ja umrem ima da prenoćiš sa mnom u kaburu.

Siromah i na ovo pristade. Kroz neko vrijeme umrije onaj bogati, a siromah pođe za njim u kabur. Sa sobom je ponio samo jedno uže s kojim je zarađivao hljeb. Stane on u jedan budžak, kad idu Munkir i Nekir i nose po jednu vreću akrepa. Munkir sjede u jedan, a Nekir u drugi budžak.

— Koga ćemo prvo, zapita Munkir Nekira.

— Prvo ćemo živog, jer će on otić', a mrtvi će ostat'.

Pustiše akrepe, pa ga počeše zapitkivati o užetu; kako ga je stekao. Siromah se zabezeknuo. Šta će? Kad njega za jedno uže toliko pitaju, kako će ovog za onoliko imanje? Vrati se on, kući i u to se i noć završi. Izvuče se bijel kao ovca.

— E ja to neću uzeti, a niti bi, vala, kome rek'o da u kaburu prenoći, pa ni za živu glavu.

Zabilježio: J. A.

Ne daju nečistim

Čovjek i žena živili sami. Haman proš'o vik, a djece nemaju. Ženi omrz'o čovjek, pa da joj je kako da ga se riješi.

Muž vidi da ga žena mrzi. Žao mu kako će sad da se rastanu poslije toliko godina. Napravi se hasta da vidi šta će mu žena.

— Vala, dite, ja sam odlučila da bi dobro bilo, da odem da ti zapišem kod hodže, ne bi li ozdravio. Čula sam da onaj hodža more i benaste izličiti.

Muž se složi te posla ženu da ode kod hodže, ali prije nje, prikim putem ode do hodže i rekne mu:

— Moja će žena sad doći da mi zapisuje, a meni, brate, ništa nije, zdrav sam k'o srča. Nego, de ti njoj reci da ću ja umrti kad pojedem jun'cu, što je u našem podrumu i pojedem tovar 'šenice, te da mi svaki dan kuha po jedan lip kolač. Da vidim šta će ona na to.

Hodži baci bakšiš i ode kući.

Kad žena dođe kod hodže, te mu ispriča zašto je došla, on joj reče:

— Ja vidim da ti njega ne voliš, da ga se želiš otarasiti. Zato slušaj: muž će ti umrti kad pojede onu jun'cu što imate, ali sâm, i kad sâm pojede tovar 'šenice i to da mu skuhaš svaki dan lip kolač!

Kad to ču žena, zadovoljna otrča kući i reče mu:

— Rek'o mi je da ćeš ozdraviti, ako pojedeš jun'cu i tovar 'šenice, svaki dan po jedan kolač, a, dragi mužu, ja za tebe ništa ne žalim. Samo ti meni ozdravi! Priče je zdravlje neg' išta na svitu.

Muž je i dalje lež'o, k'o da je bolestan, i svaki dan jeo meso i strvni kruh. Udebljao se k'o hrt a svaki dan sve više i više ječao i pravio se bolesnjim.

Kad je pojeo jun'cu i tovar 'šenice, napravi se da je umro. A prije tog dogovorio se on sa hodžom iz svoga sela; da će se napraviti mrtav, da ga on opremi k'o pravu dženazu, da vidi šta će biti s njegovom ženom.

Baš tako i bi. Napravi se on mrtav, dođe hodža, svit se iskupi na dženazu, a žena vesela, skače od radosti, a samo po đekad na silu zajeca, kad joj ga njeko spomene. Pravi se, k'o đoja, da joj ga je žao.

Kad okupaše dženazu i sve urediše, prisutni odoše u drugu sobu da nešto prouče i popiju kahvu, jer je sada takav običaj. Zato vrijeme neko treba da ostane kod mrtvaca.

— Haj' ti tamo popi' kahvu, ja ću ostati kod mog dragog čo'jeka, da se posljednji put sa njim oprostim — javi se žena umrlog hodži — te zaplaka k'o god'na.

A žena koliko ga je mrzila, brže-bolje, zavrnu ćefine, te stavi nečisti na prsa svoga čovjeka.

Kad ga ponesoše na mezarluk, ženi drago, k'o da se ponovo rodila. Donesoše ga nad kabur i počeše ti ga spuštati, a on skoči i poče da viče:

— Stan'te, ljudi, ne daju 'vamo nečistim!

Kad to vidje žena, prestade veselje, vidje da su je prevarili, te doleti i zagrli muža:

— Dragi moj, što mi je bilo teško bez tebe. Znala sam ja da tamo nedaju nečistim.

Zabilježio: M. V.

Ženin marifetluk i sinovljev hrsuzluk

Ono u onog starog hadžije bilo devet sinova. Slušali su jedni druge, voljeli se, tekli svi zajedno. Nikom ni napamet ne pada da nešto uradi, a da se ne pitaju. Svog babu su dobro slušali i svi su znali šta koji misli. Čak ni dukate niko nije zaključavao, a onog zemana su bili dukati i madžarije ko danas dinar.

Dođe vrijeme i sinovi se poženiše. Snahe u hadžijinoj kući počeše da mrse konce, ali hadžija, još kadar i upućen, sve je vavik sređivao kako valja.

Jednog dana nestade dukata. Zamisli se hadžija šta da radi. Žao mu kao i svakom ocu. Nije mogô virovati da u njegovoj kući ima lopovluka. Na kraju odluči da pozove sebi sinove na dogovor.

— Dođite večeras svi u moju sobu, i donesite po jedan štap, dugačak tačno pola aršina.

Kad dođoše, hadžija im reče:

— Dragi sinovi, njeko je od nas ukr'o dukate. Neka znate, doćete mi i sutra naveče ponovo i doniti štapove. Ko bude ukr'o u toga će štap narasti do sutra naveče jedan prst.

Kad su došli sutra naveče i počeli da mire štapove Ejdin štap je bio kraći za jedan prst.

Hudnjak Ejdo! Ženin marifetluk dovede ga u hrsuzluk!

Zabilježio: M. V.

Boji kakvom hoćeš, dolazi kad hoćeš

Donio Mustajbeg bojadžiji dosta vune da mu je oboji, te pošto će biti poskupo, poče smišljati kako da ga prevari. Kad smisli, reče mu:

— Nemoj mi bojiti vune ovim bojama — i nabroja sve boje što je imao bojadžija, — a boji kojom god hoćeš drugom.

Bojadžiji ne ostade ni jedna boja, te ti on smisli, promisli, pa će Mustajbegu:

— Dobro, ali nemoj mi dolaziti po vunu: ponedjeljkom, utorkom, srijedom, četvrtkom, petkom, subotom i nedjeljom, a dođi u svako drugo doba.

Nejse, dani prolazili, te ti Mustajbeg jednog utorka ode po vunu:

— Esselamu alejkum!

— Alejkumusselam! Ja tebi reko' da mi ne dolaziš utorkom!

Mustajbeg se pokupi i ode. Kad, eto ti ga četvrtkom.

— A rekoh li ti ja da mi ne dolaziš četvrtkom!

I tako, dotjeraše do kadije.

Kadija razmišlja, razmišlja, ali nikako da nađe krivca. Odluči da ih obojicu strpa u bure pa da ih otisne niz brdo, neka se nagode. Tako i učini.

Bure krenu, kad Mustajbeg zavika:

— Boj', majstore, kojom hoćeš!

— Dođi, Mustajbeže, kad hoćeš! — još brže doviknu bojadžija.

Zabilježio: L. Dž.

Uzoro sam al' češ i pozubiti

Šiljte na kome je sjedila Zineta ušćutilo se tonjom. Odavno ga sunce nije ogrijalo. Na njemu vazda sjedi majkina jedinica. Povazdan lezi, ustani, lezi, ustani. Ništa ne radi, a sve na gotovo dolazi. Majka je voli i stalno joj tepa:

— Moje luče, najljepša ćeš biti . . .!

Njeni roditelji se nisu nikako slagali. Šta god bi otac htio, to majka neće.

— Neće, vala, ona moja u suru, pa da si meleć, govorio je njen čo'jek često ahbabima.

Djevojka stigla za udaju, raširila grane, dobar hlad pravila. Ali, Bože zakloni, okolo kalajli, unutra belajli.

Na jednom teferiču babo joj je zagledao dobrog mušteriju. Sve s njim i s njegovima sredi, samo još treba kazati ženi. Ali, kako?!

— Hanko! Naš'o se jedan koji bi šćeo našu Zinetu, ali je ja Bogme ne dam.

— Eh, baš ćeš je dati, vrijeme je već jednom! — uzviknu žena.

I tako, Zineta se udade. Zineta u tuđoj kući, pa opet sjela na šiljte. Poslije nekoliko dana otac joj opremi ruho. U jedan povelik sanduk natrpa puno drenovih štapova, a u drugi spremi neke ženske stvarčice, te poruči:

— Ovaj ključ od velikog sanduka podajte zetu, a ovaj od malog podajte šćerki!

Tako baš i bi. Kad mladoženja ostade sam otvori veliki sanduk, pa ga još brže zatvori. Razumio je šta mu je htio punac reći.

Ujutro mladoženja pođe na njivu, a iza Zinetina šiljteta objesi postećiju i reće postećiji:

— Deder, danas u dva donesi mi ručak!

To je izrekao toliko glasno da je i Zineta čula.

Bogami, prođoše dva, prođoše i tri sahata, a ručka ne bi. Nejse, kad mladoženja uveče dođe kući, uze jedan štap iz sanduka, stavi postećiju na Zinetina leđa, pa, ovda hoću, ovda neću.

— Jesam li ti rek'o da mi doneseš ručak?!

Postećija ko postećija.

Sutradan opet isto, postećija dobila hape na Zinetinim leđima.

Hele, treći dan Zineti dojadi, pa stane vikati na postećiju:

— Nosi ručak, opet ćeš izvući batine!

— Kad bi kamen progovorio i ona bi.

Najstrag Zineta skoči, spremi ručak i odnese ga čo'jeku:

— Ja govorila postećiji, nosi, nosi, a ona ništa, neće, pa, neće. Te k'o velim, pa kome ću, ako svome mužu neću. I evo ti donesoh ručak.

— Ja, jah, ja postećiji govorio, a tebi prigovarao.

Život od tada lijepo poče. Zineta je slušala i otada svaki dan nosila čo'jeku ručak.

Kad mu jedanput donese ručak, ona će njemu:

— Poručila majka da će mi doći.

Sjeti se kako je majka previše razmazila kćerku, te će on sebi: »Uzoro sam al' ćeš i pozubiti!«

— Ala će se začuditi kad vidi da i ja znam raditi — reče Zineta. — Nego ti meni reci šta ću ja sad?

— Iđi ti u štalu, pa položi kravi, nek je sita, jer valja sutra da pozubi ono što sam uzoro!

Ujutro punica dođe. Malo posjediše, te zet reče ženi da idu zubiti. Kad pođoše, kćerka će majci:

— Majko, ko ovde ne radi taj i ne jede.

Tako sve troje odoše na njivu. Cijeli dan su zubili bez ručka, te ti oko ikindije punica odmagli kući.

Bogme i otac se zaželio Zinete. K'o svoga djeteta.

— Znaš šta, ženo, meni se vala nejde zetu!

— E, moraš! Ako nećeš šćeri ja kome ćeš?

Punac poruči zetu da će doći, te ti on spremi svega, ko svom dobrom puncu i još po vrh svega zakolje ovna.

Punac još nije ni zamakao za ćošak kuće, a punica ti kroz prozor pa na brdo da vidi šta će s njim bit'.

Bogme, zet izaš'o pred punca, primio ga za ruku i doček'o ko najboljeg gosta. Lijepo su se ispričali, razveselili se i na posljetku zet ogrne punca kožicom od ovna, okrenuvši runo unutra da mu se punac ne isprlja.

Ugledavši ga takvog punica s brda radosno povika:

— Uh, ja sam samo zubila, ali mi je koža čitava, a njemu je i kožu oderao.

Zabilježio: L. Dž.

Držte ljudi da ne ispadne

Neki hadžija imao zlu ženu. Ona ni zašto nije pitala, sve je po svom ćejfu radila pa ga je još nazivala budalom i ešekom. Dosadi to hadžiji te poče moliti Boga:

— Jarabi, kutariši me ovog belaja! — klanjao je i ibadet činio i dan i noć.

Tako se jednog dana razboli hadžinica, uhvati je neka glavobolja i pade na postelju. Sutradan, još gore, a oko ićindije pade u nesvijest, rek'o bi da je mrtva. Hadžija tvrdo vjerovaše da je umrla pa pohiti do hodže, a onda u dućan te kupi ćefine i drugo pa se vrati kući. Kad tamo, a ona se probudila iz nesvijesti, a neka joj žena iz sela nešto uči na vodu, zagasuje i umiva je onom vodom. Hadžija se naljuti na samog sebe što je tako pohitio i poharčio pare. Tu noć čitavo se selo skupilo kod hadžijine kuće.

Sutradan oko sabaha, hadžinica ponovo pade u nesvijest, a hadžija je poče prevrtati tamo amo pa kad vidje da ničim ne miče, on pohita do hodže i kaza mu da dođe čim sunce zagrije, i nek dovede svoju ženu da je spremi.

Proču se po čitavom selu da je umrla hadžinica. Dođoše svi iz sela, a i hodža i njegova žena.

Opremiše hadžinicu i poniješe je u groblje. Hadžija ne može da vjeruje svojim očima, pa sve u sebi uči, zahvaljuje Bogu što ga spasi od takvog ženska. Bijaše kišovit dan pa na groblje ne mogoše svi poći već pođe samo desetak ljudi. Kad bijahu uz neku stranu, okliznuše se oni što su nosili hadžinicu i ona s tabuta pade na zemlju. Od jakog potresa ona se osvijesti, pa poče zvati, a oni bež' kud koji, samo hodža ostade. Hadžinica nekako skide ćefine s glave pa zamoli hodžu da je vrate kući. Hodža pozva one što su je nosili te je ponovo vratiše.

Hadžiji krivo što mu Bog neće dovu da ukabuli. Tako se hadžinica ponovo vrati svome hadžiji i kroz nekoliko dana ozdravi.

Prođe od tada pet šest godina i hadžinica zbilja umre. Sad hadžija ode do hećima i dovede ga da vidi je li stvarno umrla. Hećim vidje da je umrla, ali ne smije da kaže hadžiji bojeći se da ga ne izne-

nadi. Ipak mu otkri istinu, a na to mu hadžija dade čitav dukat i zahvali mu se.

Opet se sakupi svo selo oko hadžijine kuće. Spremiše je i staviše na tabut, a hadžija sav sretan, pa samo Boga moli nek' to što gleda bude istina. Sad bijaše sunčan dan, zemlja ispucala, te na groblje pošlo čitavo selo; i malo i veliko. Kad pođoše uz onu stranu prema groblju, povika hadžija:

— Polahkote, ljudi, pobogu, polahkote da se ne okliznete!

— Drž'te dobro da ne ispa'ne!

Zabilježio: F. M.

Nadmudrio sultaniju

U gradu su živjela trojica braće, a u njemu je živjela i careva kći, najljepša djevojka na svijetu. Ko god je želio da je vidi morao je platiti stotinu dukata. Najmlađi brat zaželi da je vidi pa reče svojoj braći da podijele imetak što su naslijedili od oca. Braća se složiše. Najmlađi brat prodade sav svoj imetak, ali opet nije namijerio na stotinu; trebalo mu je još četrdeset dukata.

Jednog dana on sjede pod jedno drvo u blizini nekog puta, te poče razmišljat. Uto putem naiđe jedan starac i vidjevši ga zabrinuta, upita:

— Što si zabrinut, sinko?

— Ama, što me pitaš, kad mi ne moreš pomoći?!

— Reci ti meni, sinko, šta te muči, možda ti i mogu pomoći.

— Ama, džaba ću ti govoriti!

— Samo ti meni, sinko, reci, kad ti ja kažem.

— Pa eto imam še'set dukata, a treba mi još čet'eres da bi' mog'o viđeti carevu kćer.

— Ostavi ti te dukate, pa ti hajde sa mnom zajedno, možda ćemo je džabe viđeti?!

Tako oni dođu u grad. Svratili su se na pazar i kupili jednu kozu. S pazara krenuše prema carevu dvoru i uđoše u bašču. Zaklaše onu kozu, naložiše vatru i na nju staviše lonac okrenut naopako. Onda isjekoše kozu na komade, te poredaše odozgo na lonac. To je slučajno opazila careva kćerka i u čudu zastala na prozoru. Starac šapnu mladiću da pogleda carevu kćerku. Ona bijaše zaboravila da se ne smije pojaviti, te još otvori pendžer pa doviknu:

— Ne kuha se meso tako, dobri ljudi!

— Oh, Sultanijo pokaži nam, jer mi ne znamo drugačije.

Careva kćer siđe dole do njih i pokaza im kako će to uraditi.

Naveče oni zamoliše carevu kćer da im dadne prenoćište u kakvom budžaku dvora. Ona im dozvoli.

Kad je bilo vrijeme večeri sjedoše oni, jedan u jedno ćoše sobe, a drugi u drugo, pa počeše jesti. Kad, domalo, začu se neka buka u njihovoj sobi. Careva kćer pošalje sluškinju da proviri šta oni tamo

rade. Sluškinja se začudi; sjeli jedan u jedno a drugi u drugo ćoše sobe, zinuli i jedan drugom bacaju komade mesa u usta. Sluškinja, kad to vidje, vrati se i reče carevoj hćerki, a ona se zaputi pravo u njihovu sobu. Oni se smêtoše i prestadoše se gađati mesom, našto im ona reče:

— Ne jede se tako.

Poče im kazivati.

— Hej, fala ti sinko, mi baš ništa ne znamo — reče starac.

Kad je bilo vrijeme spavanju, ponovo se začu neki tutanj. Careva kćer opet pošalje sluškinju; kad ono, onaj starac leži, a mladić preskače preko njega, đah tamo, đah amo. Sluškinja se vrati, a careva kćerka se opet zaputi u njihovu sobu.

— Šta sad radite, ako Boga znate — zapita ona.

— Pa, evo, ovaj mahniti mladić, kô mlado, živo, strašivo, ne smije leći što neće biti u sredini. A vidi, samo smo nas dvojica. Bi li ti, sinko, malo prilegla s druge strane, pa da ga smirimo — upita je starac, te onako malo udari mladića.

Careva kćerka posluša starca i leže. Starac skide opanak i baci ga na svijeću. Svijeća se ugasi. Mladiću udari krv u glavu. Zagrli je. Nastade vriska. Starac lukavo progovori:

— Deder, Sultanijo, šuti! Ako nam ne dadneš sve dukate što si do sad zaradila, sad ću se popeti na kulu i rastelaliti da se sjutra udaješ za ovog mladića.

Pošto vidje da nema kud, careva kćer dade sve dukate. Tako starac i mladić sutradan odoše kući sa pola vreće dukata.

Zabilježio: H. R.

Bošnjaci kod Franja Josipa

Kad je ono Švabo dolazio u Bosnu, narod se diže da je brani. K'o ponosni i hrabri Bošnjaci, ne daju lahko kauru u svoju Bosnu. Branili su se oko četiri godine, pa su na kraju popustili pred jačom vojskom. Poslije je car Franjo pozvao u Beč bosanske prvake, da se s njima porazgovara. Iz svakog kadiluka, trebala su ići po dvojica. Iz fočanskog kadiluka je išao neki Derviš-beg Čengić, zvani »Trešnja«.

Bio je to junak od mejdana, lijepo te strah pogledati u njeg. Nosio se po bošnjački. Brkove je za uši suk'o. »Trešnjom« su ga zvali zato što se volio gizdati i kititi k'o kak'a mlada, pa kad bi se tako nagizd'o izgled'o je k'o trešnjava grana kad se zgrohti.

Prvaci se skupiše i krenuše u Beč. Bijaše ih oko stotinu. Sve po izbor junaci; ne znaš u kog prije da pogledaš, a konji im vileni, pa sve pod njima poskakuju, k'o da ništa ne nose. Tako su išli neki vakat, dok ne dođoše u Beč. Lijepo, se brate iznenadiše kad viđoše one nol'ke kuće i konake, pa crkve i bukadar drugih stvari.

Kad rekoše ko su i otkle su, povedoše ih i smjestiše u nekakav veliki han. Na svaku dvojicu dadoše sobu i seiza da ih služi, što bude trebalo. Plaho im je tuj lijepo bilo; niti su šta radili, niti deverali, već su samo sejrili grad i vozili se u raznim arabama. Čudom se nisu mogli načuditi, kol'ki je i kol'ko u njemu ima insana.

Tako su se dobro odmorili prvi dan. Sutradan je doš'o glavom Franjo Josip. Svi su se iskupili u veliku divhanu, pa zaturili s njim eglen. Svašta ih je pitao, te, kako je u Bosni, te, jel' mirno, te, kako him se sviđa u Beču, i tako, svašta nešta. Tu su oni s njim sjedili dva debela sahata, a kad je krenuo, rekao im da izaberu između se tri čovjeka, pa da ih pošalju njemu.

Plaho se zadeveraše. Mislili su da će Franjo tu trojicu pobiti. Pade im na um kako su i oni njegovu vojsku bili, pa k'o vele da će im on to vratiti. Ne mogoše ni jesti, ni spavati . . . Zadumanio se han od škije. Nagađaše se; ko će caru? Na kog god bi ponišanili niko neće; boji se glavi. Prevali dan, pa i noć, a oni se ne nasuliše.

Primaklo se vrijeme da se ide caru, a ništa ne riješiše. Diže se Derviš-beg, pa reče:

— Dajte mi još dvojicu pa ću ja ići. Bude l' da se gine, ja ću ginuti. Ne vele mi više od jednom.

Nađoše još dvojicu: jedan je bio iz Saraj'va, a drugi se zvaše Đumišić, a ne znam odakle je. Pokupiše se pa krenuše caru. Dođu tamo, i reknu ko su i šta su, a onaj što bijaše pred vratima ode u naku odaju i brzo se vrati, pa reče:

— Bujrum uđite, čeka vas Njegovo Veličanstvo, car Franjo Josip.

Ispitaše se s Franjom i on ih posadi na sećiju. Onda reče:

— Ko će od vas sa mnom govoriti?

Oni spustili glave i šute, dok Derviš-beg reče:

— Ja ću care s tobom govoriti.

A nije se tako govorilo s carem, nego je valjalo reći:

»Vaše Veličanstvo, i Vi, a ne ti«, ali džaba je, tak'i su ti naši stari bili. U njih je samo Bog bio Veličanstvo, a ljudi su po Islamu svi jednaki, pa nisu tako nikom govorili, pa makar on i car bio.

Car opet reče:

— Što ste vi Bošnjaci digli protiv mene vojsku, kad je meni Sultan dao Bosnu?

— Mi to care, nismo znali. Jes' da je poneko govorio da ti je Bosna data, ali mi nismo vjerovali, jer ko je mog'o Bosnu dati bez našeg znanja i pitanja?

— A, ko vas je nagovorio da ratujete, ko vam je dao oružje i džebhanu?

— Mi smo, care, živili pod Turskom pe'stotin' godina i vazda smo našu Bosnu branili, a i onda kad nam sultan nije mog'o pomoći. Sami smo krv lili. Niko nam nije ništa dav'o ni pomag'o nas, a niti nam je vala to trebalo, — završi Derviš-beg.

— Zar niste znali da je moja vojska jača od vaše i da me ne morete pob'jediti?

— Jesmo, ali smo mislili da si ti poš'o silom da uzmeš Bosnu, zato smo se i digli da ti je ne damo, pa taman, svi izginuli. A da ti još nešto kažem Franjo, zapamti: ni jedan vladar nije dobio ni čaperka zemlje bez krvi, pa tako ni ti Bosnu.

Zabilježio: Č. H.

Alibeg i dubrovački trgovac

Pokupio se Alibeg sa svojim momcima, zajmili konje i volove, pa pošli da dotjeraju sijena. Bilo je to u proljeće.

Tek što su oni razvrhli, počeli vezati i tovariti, na kola i na konje, a niz jedno brdo se pomoli bukadar volova. Bilo ih je oko pedeset pari. Kad prihmaše onde gdje Alibeg tovari sijeno, oni što ih tjeraše zaustave se. Njihov gazda priđe i viknu:

— Pomozi Bog, ljudi!

— Bog nam pomaže — dočekaše svi.

— More li se dobiti malo sijena za volove, pa ću ja platiti — ponovo će čovjek.

— Momci, razbacite sijena, nek volovi jedu, a ti gazda sjedi da zapalimo — reče Alibeg i izvadi tutun iz pasa.

— A ko si ti i otkle si? — poče Alibeg.

— Ja sam trgovac iz Dubrovnika, pa sam tuda po selima pokupov'o ovo volova i kren'o da prodam.

Dok su oni tako muhabetili niz ono isto brdo se pomoli gerga ljudi. Svak je ponešto nosio u ruci, neko sjekiru, neko vile, neko kolac. Nešto su galamili i vikali, a kad dođoše blizu, jedan viknu onom trgovcu što je sjedio sa Alibegom:

— Il' nam pare il' mi oćerasmo volove!

— Da sam im'o i dao bi' vam — odgovori trgovac.

— Pare vamo il' volove, mi ti ne vjerujemo — dreknu onaj opet.

— Tako je, daj pare, ili vrati goveda! — dočekaše i ostali seljaci, pa počeše sabirati goveda da vrate nazad.

— Ma stan'te ljudi, šta je bilo? Polahko te, moremo se nasuliti k'o ljudi — umiješa se Alibeg.

— Prevario nas je! Uz'o na veresiju! Neće da plati volove! — čulo se sa svih strana.

— Nejmam sad para, pa sam uz'o na veresiju. Kad ima'nem platiću, — objašnjava trgovac. — Ma, ne znam šta him bi odjednom, malo prije su se složili, a sad ne daju.

— Nije odavle! Iz daleka je! Šta mi znamo, more nas prevariti! Nek' plati, pa nek' goni! — vikali su seljaci.

Alibeg se maši za kesu iza bensilaha, pa će:

— Evo vam pare pa sad hajte kućama!

Seljaci se pokupiše i odoše. U tom se diže i trgovac.

— E, pa pošto je makar ovo sijena, da ti to platim?

— Ma jok, kako platiš, da ti Bog pomogne, da dobro prođeš, kad budeš prodav'o!

— Fala ti beže, živ bio i u zdravlje — zahvali trgovac i ode.

Prolazili dani i godine, a trgovac se ne javlja. Alibeg to više i zaboravio kao da nikad ni bilo nije.

Jednog dana u akšam se pred Alibegovu kuću pomoli nakav stranac i viknu:

— O domaćine!

— Ehe, — dočeka neko iz kuće.

— More li se konačiti.

— More, hajde bujrum — reče Alibeg i uvede ga.

Kad se musafir odmorio i večerao, poče priča:

— Znaš li me? — upita musafir Alibega.

— Jok vala, a ko si?

— Ja sam onaj trgovac što si mi pozajmijo para, kad sam ono ovud kupov'o hajvan — objasni trgovac.

— Ama nemoj, Bogami te nisam pozn'o, a davno je to i bilo. Čo'jek se mijenja, stari, pa i zaboravlja.

— Jes', davno, ima preko deset godina. Ti i zaboravio, a ne pita me onda, kad ću ti vratiti pare.

— Pa, baš, kako prođe s onim malom? — sjeti se Alibeg.

— Nikako brate. Oćer'o sam ga u Italiju i prop'o. Te sam ti se otale pokupio, pa u Ameriku i tamo sam bio sve do sad. Radio sam, radio, dok ne zaradih, i donesoh ove pare da ti vratim. Halali, što si tol'ko ček'o.

Zabilježio: Č. H.

Bilješke i rječnik

KRATKE BILJEŠKE O KAZIVAČIMA I SAKUPLJAČIMA PRIPOVJEDAKA

Red. br.	Prezime i ime kazivača	Starost oko	Mjesto rođenja kazivača	Sada živi u	Priča zabilježena u	Zabilježio	Okolnosti u kojima je zabilježena priča	Priča na strani
1.	Alibegić Emina	75 g.	Todorovsko Čelinje kod V. Kladuše	T. Čelinje V. Kladuša	Todorovsko Čelinje kod V. Kladuše	Makić Vehbija Bužim	Ispričala na molbu	17, 59
2.	Čengić Halid	43 g.	Odžak kod Ustikoline	Odžak kod Ustikoline	Odžak kod Ustikoline	Čengić Hasan Ustikoline	Ispričao na molbu	129
3.	Čengić Sidika dukathanuma	68 g.	Odžak kod Ustikoline	Odžak kod Ustikoline	Odžak kod Ustikoline	Čengić Hasan Ustikolina	Ispričala na sijelu	37
4.	Čengić H. Šukri—beg	70 g.	Odžak kod Ustikoline	Odžak kod Ustikoline	Odžak kod Ustikoline	Čengić Hasan Ustikolina	Ispričao na molbu	126
5.	Ćasurović Ibrahim	50 g.	Tupkovići kod Živinica	Gračanica kod Živinica	Gračanica kod Živinica	Zahirović Meho Živinice	Ispričao na sijelu	73
6.	Dacić Zejnil	70 g.	Cetanaviće kod Sjenice	Cetanaviće kod Sjenice	Cetanaviće kod Sjenice	Hamidović Ramiz	Ispričao na sijelu	44, 69
7.	Fetić Rizvan	70 g.	Negobratina kod Bijelog Polja	Negobratina Bijelo Polje	Negobratina kod Bijelog Polja	Fetić Muhamed	Na molbu	11, 94 105
8.	Gračić Rašid	72 g.	Starina kod Nemile	Starina kod Nemile	Starina kod Nemile	Gračić Munir	Na molbu	47
9.	Habibović H. Smajo	77 g.	Krušev Do kod Srebrenice	Kaberniku kod Višegrada	Kabernik kod Višegrada	Čančar Nusret	Ispričao na sijelu	61, 65 67
10.	Hadžimešić Aziz	37 g.	Godijeno kod Foče	Godijeno kod Foče	Godijeno kod Foče	Hafizović Rešid	Ispričao na sijelu	39, 123
11.	Hafizović Šefika	55 g.	Jezersko kod Bos. Krupe	Bihać	Bihać	Hafizović Asim	Ispričala u porodici	81
12.	Hajdarević Agan	70 g.	Kruševo kod Foče	Kruševo kod Foče	Kruševo kod Foče	Hajdarević Hadžem	Ispričao u porodici	56, 93 108, 120
13.	Hamidović Murat	45 g.	Breza kod Sjenice	Breza kod Sjenice	Breza kod Sjenice	Hamidović Ramiz	Ispričao na molbu	30
14.	Hašimović Alibeg	80 g.	Radovlje kod Visokog	Radovlje kod Visokog	Radovlje kod Visokog	Silajdžić Adnan	Ispričao na molbu	20

Red. br.	Prezime i ime kazivača	Starost oko	Mjesto rođenja kazivača	Sada živi u	Priča zabilježena u	Zabilježio	Okolnosti u kojima je zabilježena priča	Priča na strani
15.	Jahić Tifa	45 g.	Janjići kod Zénice	Janjići kot Zenice	Janjići kod Zenice	Lušija Dževad	Na sijelu	117
16.	Jašarević Murata	65 g.	Tođevac kod Foče	Foča	Šadići kod Foče	Hajdarević Hadžem	Na molbu	35
17.	Kršo Alija	60 g.	Šadići kod Foče	Šadići kod Foče	Šadići kod Foče	Hajdarević Hadžem	Na molbu	109
18.	Kurtaljević Ruždija	55 g.	Donji Budelj Gornja Sanica	Donji Budelj Gornja Sanica	Donji Budelj Gornja Sanica	Jusić Alija	Na sijelu	32
19.	Kurtić Ibro	25 g.	Rovaši N. Kasaba	Rovaši kod N. Kasabe	Rovaši N. Kasaba	Jusić Alija	Na sijelu	112
20.	Latić Hajra	65 g.	Pridvorci kod Gornjeg Vakufa	Pridvorci kod Gornjeg Vakufa	Pridvorci Gornji Vakuf	Latić Džemaludin	Na sijelu	84
21.	Lušija Arif	25 g.	Podbare Busovača	Podbare Busovača	Podbare Busovača	Lušija Dževad	Na molbu	103
22.	Lušija Rifet	50 g.	Podbare Busovača	Podbare Busovača	Podbare Busovača	Lušija Dževad	U porodici	28
23.	Makić H. Hasan	57 g.	Bag kod Bužima	Bag kod Bužima	Bag kod Bužima	Makić Vehblja	U porodici	53
24.	Makić H. Zijada	52 g.	Todorovo V. Kladuša	Bag kod Bužima	Bag kod Bužima	Makić Vehbija	U porodici	57, 101 102, 113 115
25.	Merdan Murat ef.	65 g.	Kruševo kod Foče	Kruševo kod Foče	Šadići kod Foče	Hajdarević Hadžem	U džamiji nakon džume	23, 49 88
26.	Osmanović Hava	45 g.	Devetak kod Tuzle	Puračiću kod Tuzle	Puračić kod Tuzle	Osmanović Izet	U porodici	83
27.	Šabanović Bedrija	75 g.	Derventa	Zenica	Zenica	Karalić Faruk	Na insistiranje zapisivača	72, 76 78
28.	Učenbarlić Fejzo	75 g.	Prusac kod Donjeg Vakufa	Sarajevo	Sarajevo	Abdibegović Nusret	Na molbu	110

RJEČNIK

— turcizama i manje poznatih riječi —

A

adet — običaj, navika, tradicija
adžemi — nearapi
aga — gazda, dobro stojeći građanin
ahbab — prijatelj
ahiret — onaj svijet, zagrobni život
ajetul-ćursija — odlomak iz druge sure Kur'ana koji se uči redovno poslije klanjanja svakog namaza
akardaš — drug, kolega
akrep — škorpion, štipavac
amanet — preporuka, zavjet, povjerenje, čuvanje svetinje
araba — teretna kola, zaprežna kola
arebi — arapi
asija — griješnik, silnik
asker — vojnik, vojska
ašik — ljubavnik, dragan, momak koji ašikuje
avaz — glas
avlija — kućno dvorište ograđeno zidom
Azrail — melek koji uzima duše

B

babin budžak — upotrebljeno kao strana svijeta
badanj — sakupljač vode, velika drvena cijev koja stvara mlaz, dio vodenice
bahnuti — pojaviti se iznenada
bajagi — tobože, kao da
bajati — čvarati, vračati u svrhu liječenja
bajdala — džabica, ono što se dobija džabe
ban — knez
basamaci — stepenice
bajta — mala kuća, pećina
batisati — crknuti, krepati
bazdi — ima neugodan miris, zaudara
bekrija — lola, onaj koji rado pije
belaj — muka, nevolja, jad, zlo, napast
belćim — možda, valjda, vjerovatno
benast — budala, umno poremećen
be-dova — kletva, proklinjanje, riječ kojom se izriče prokletstvo
begenisati — svidjeti se, dopasti se, biti simpatičan
beukati — rukati (vo ruče)
beter — loš, hrđav, nevaljalac
bezbeli — zasigurno, zaista, bez sumnje, svakako
bijeda — siromaštvo
bihuzuriti — uznemiravati, ometati
bilesi — čak, štaviše
bilmez — nevješt, neznalica, neupućen čovjek
biskati — trijebiti od ušiju
bisage — torbe na sedlu sa obje strane
Bismille — ime stava »Bismillahi« — u ime Boga
biva — tako, što znači
bubanj — doboš
budža — rupa, jama
budžak — kut, ugao
bujrum — izvoli
bukadar — mnogo, puno
bula — muslimanska vjeroučiteljica
bulbul — slavuj
bulka — klupko, gužva, smotuljak pletiva

C

cigli — jedini, usamljeni

Č

čalma — ahmedija, saruk, platno omotano oko fesa

čatma — kućni zid koji je napravljen od drvenih greda poredanih uspravno ili koso a potom šipkan i omalterisan
čejrek — jedna četvrtina, četvrt zaklanog brava, komad od nečeg raskomadanog
čekmedža — kovčeg, sanduk koji mjesto kapka odozgo ima ladicu sa strane i služi kao kasa
čeljade — osoba
čemeran — ogorčen, tužan, jadan
čiltav — pocijepanog odijela, poderan
čoban — pastir, čuvar stoke

Ć

ćage — papir, hartija, pisamce, potvrda
ćafir — nevjernik, nemusliman
ćar — dobitak, zarada u trgovini
ćefin — do mrtvačke haljine, šifon, bijelo platno
ćepenak — krilo, kant starinskog dućana koji služi mjesto vrata
ćeremet — polukružni, žljebasti krovni crijep
ćilte — dronjci, krpe
ćimbiler — ko zna
ćitab — Kur'an, knjiga, zakon, knjiga koja sadrži vjerske propise
ćor—hovlaja — nazor, po bilo koju cijenu
ćor-sokak — mračni sokak
ćoše — ugao, kut, budžak

D

delija — junak, čovjek koji provodi život bezbrižno i troši vrijeme uzaludno
demir — gvozdena šipka u prozorskih rešetaka
deredža — stepen, položaj, stanje
derdemez — po bilo koju cijenu, nasilno
ders — predavanje, proučavanje vjeri i vjerskim propisima
derviš — pripadnik derviškog reda
depeša — poslanica, uputa
dever — borba kroz život, borba sa životnim nezgodama
din — vjera, vjerozakon
divan — dvori, vijeća, skupština, razgovor
divân-hana — kuća mjesto za razgovor i vijećanje
divanija — blesast, sulud
dižva — posuda za tek pomuženo mlijeko
doglavnici — doušnici, oni koji rade za nekoga
doksan — šteta
dôle — rupe
dôli — doline, poljane
dol-tabana — bježanje
dućan — zanatska trgovina, prodavnica
dućandžija — gazda dućana, trgovac
dur — ali
dukat — vrsta nakita i zlatnog novca

DŽ

džada — put, drum, cesta
džak — vreća
džam — prozorsko staklo
džamija — muslimanska bogomolja
džebhana — municija, oružna sprema
dželal — uzvišenost vjere islama, veličanstvo
dželat — čovjek koji izvršava smrtne presude nad osuđenicima
dženabet — poganac nevaljalac, spadalo, nečist po vjerskim propisima
džennet — raj
dženaza — muslimanski obred, molitva pri sahrani
džidžati — kititi
džuma — podnevna svečana molitva u džamiji petkom

Đ

đah — čas, ovo čas ono
đerdek — soba u kojoj mladenci provedu prvu bračnu noć, prva bračna noć
đuturum — onaj koji je obnemogao ili oronuo zbog starosti ili bolesti

E

edebsuz — nevaspitan, neuljudan, neodgojen
eglen — razgovor, priča
emer — sudbina, zapovijed, nalog, naredba, odredba
ereza — zatvarač za vrata, zapor
ešek — budala, ludak
evlad — porod, djeca, potomci
evlija — dobri čovjek, produhovljeni

F

fajda — korist, dobit
fakir — religiozni asketa, siromah
farz — stroga islamska vjerska zapovijest
feredža — vrsta ženskog ogrtača od crne modre čohe ili kojeg su muslimanke oblačile pri izlasku na ulicu
fin — lijep
firaun — faraon, ciganin, inačija, bezobraznik
fortina — austrijski novac
frljavo — heravo, krivo
fržina — čvor, korijen grane

G

gajb — skriveno, tajna
gajde — narodni duvački muzički instrumenat
ganjak — hodnik, špaiz
gizdati — dotjerivati, kititi
grdosija — veliki, ogroman

H

haber — vijest, glas, obavijest
hajirli — dobro, sa srećom
hajvan — stoka, životinja
halal — ono što je vjerom dozvoljeno
hamam — javno kupatilo kod muslimana
handžar — dugi šiljasti nož sa oštricom na obje strane
hapsana — zatvor
haram — ono što je griješno, što je vjerom zabranjeno
harar — vreća od kostrijeti, kozije dlake
harčiti — trošiti imetak u loše svrhe
hasta — bolestan
hastal — sto, polica
hašar — propasti, stradati
hatar — ljubav, volja, želja
hava — zrak, vazduh, klima
havaz — glas
havetan — lud
hedija — poklon, dar
hejbet — mnogo
helać — propao, upropašten
hele — tako, na koncu
hem — i, a, pored toga, uz to
hevta — sedmica
hič-haber — ni makac, ravnodušnost
hilla — varka, prevara, podvala, špekulacija
hizmet — dvorba, služba, usluga
hora (an) — ugoda (an), prijatan, koji odgovara
horma — konjska oprema
hov — vrijeme
hošgeldija — dobrodošlica
hajduk — junak, sirotan, utučen
huja — srdžba, ljutnja
hurija — džennetska (rajska) ljepotica
hutba — poučni govor kojeg drži imam sa minbera u džamiji petkom i za vrijeme bajrama

I

ibadet — klanjanje, zahvaljivanje Bogu
idžazet-nama — svjedodžba, diploma o završenim teološkim naukama
ikindija — treća po redu, računajući od početka dana, muslimanska molitva
iladž — lijek
insan — čovjek, osoba
izbejtiti — iskititi, dati u stihu
izdurati — izdržati
izun — dozvola, dopuštanje, pristanak

J

jok — ne
jolpaz — skitnica, besposličar, raskalašenjak
jular — oglavina i povodac za konja od užeta

K

kabur — grob, mezar, raka
kadar — moćan, koji je u stanju da nešto učini
kadiluk — nadležno područje jednog kadije
kafes — drvene rešetke na prozorima starih muslimanskih kuća, krletka
kajasa — kožna udica, remen
kajmekar — zastupnik vezira ili valije u jednom upravnom području
kail — sporazuman, spreman, voljan
kal — blato
kalem — pero
karpuza — lubenica, bostan
kasaba — varoš, manji provincijski grad
kavga — gužva, svađa, tuča

kibla — strana svijeta na kojoj se nalazi Kjaba, kud se muslimani okreću pri molitvi
klanjati — iskazivati zahvalnost Allahu (Bogu)
kljuse — stari, mršavi, iznemogli konj
kofa — sud za vodu
kolati — kružiti, igrati kolo, veseliti se, teferičiti
konak — prenoćište
kopilica — nezakonito žensko dijete
kostura — čakija, nožič koji se preklapa
košara — prostorija za stoku, štala
kutarisati — riješiti se nečega, otarasiti se
kuvet — snaga, moć

L

lumponja — onaj koji lumpuje, pije, propalica

M

madarije — mađarski zlatnici, novac
magrib — zapad
mahsuz — naročito, osobito
makbul — primljen, uslišan, cijenjen, drag
mal — stoka, imetak, bogatstvo
marifetluk — dovitljivost, vještina
masanca — pita se mladim maslom, maslanica
mašljak — posuda za zapržavanje, za spremanje začina
mašrik — istok
maven — plav
međunjevica — vremenski period u ljeto (traje tri sedmice)
mejdan — boj, dvoboj
mejhana — birtija, kafana
mejt — mrtvac
mejtef — muslimanska, osnovna vjerska škola
meraja — pašnjak, ledina
mevleće — pokrajina, mjesto
mihrab — ovalno udubljenje u zidu džamije prema kibli gdje klanja imam
minbera — govornica u džamiji sa više stepenica
muderis — nastavnik, profesor medrese
muhtač — onaj koji o drugom zavisi
muhabetiti — prijateljski razgovarati
muhur — pečat
mujezin — onaj koji uči ezan
mumin — vjernik, musliman
Munker — Božiji melek koji ispituje prvu noć u kaburu zajedno sa Nekirom
murtatin — izdajica
murećef — crnilo, vrsta crnog mastila, tinta
musafir — putnik, gost
mušnjak — koš za žito u mlinu
mušterija — kupac, onaj koji nešto želi

N

nagariti — krenuti, potrčati
nafaka — hrana, jelo, piće, ono što je čovjeku od Boga određeno
nafatiti — poduzeti
nafile — nešto što nije obavezno, ali se radi, nafile-namaz
namah — odmah
namaz — muslimanska molitva (zahvala Bogu, koja se obavlja pet puta na dan)
naravli — lijep, dobra morala i ćudi
nastol — odjednom, tada, zatim
nasuliti — naravnjati, zamiriti, pogoditi se
na tenhane — polako, malo po malo
Nekir — vidi Munker
nur — svjetlo, svjetlost
nuto — vidi, gledaj

O

ograjisati — nagaziti na džinsko kolo i od tog oboljeti, na zlo udariti, nastradati, naći se u belaju
ognjilo — trud, vatra
ohavizati — spremiti, urediti, dotjerati u karar
oka — stara mjera za težinu
okerepiti — krenuti, pobjeći, izmaći
oklagija — tanki obli štap za razvijanje tijesta i jufke
opećak — mjesto iza peći
opučiti — brzo krenuti, potrčati
osejriti — razgledati, pogledati
otarasiti — otpremiti, riješiti se
otkvitati — odlužiti se, riješiti se
oturisati — sjesti, odmoriti se
ovarisati — pogoditi

P

panta — gredica koja je postavljena horizontalno i služi za spajanje rogova u kući
pašalija — čovjek u službi paše

paše — godi, vrijedi, odgovara, štima
pejgamber — Božiji poslanik (Muhamed a. s.)
pendžer — prozor
peškeš — dar
piranija — veselje, svadba
pir-ihtijar — čovjek u dubokoj starosti, starac
pohasiti se — posiliti se
pomagati — plakati, zvati u pomoć
pomoliti se — pojaviti se, doći
postećija — ovčija koža na kojoj se obavlja namaz
precankati — prerezati, potkratiti
presvisnuti — poludjeti od žalosti ili zada, poludjeti
predeverati — pretrpjeti, preživjeti

R

rahatluk — zadovoljstvo, udobnost, bezbrižnost
rahmetli — umrli
raspečiti — uzoholiti se
raspirlitati — razumjeti, razveseliti se
rastabiriti — rastumačiti
rastavak (za) — izvrsno, izvanredno
rašak — preslica, motavilo za predu
raščeviljiti — raskinuti, raščerečiti
razboj — sprava za tkanje, stan
rospija — prostitutka, nevaljala žena, nepoštena žena

S

sabah — zora, jutarnji namaz
sadaka — milostinja
sahan — tanjir
sećija — klupa za sjedenje
sehara — drveni sanduk
sejriti — gledati
selam — muslimanski pozdrav, spas
selamet — spas, put spasa
sep — sebeb, uzrok
serbes — sloboda
sfermati — spremiti se, obući se
sikiracija — zabrinutost
sočiti — vidjeti
srklet — žurba
striza — komadić platna, krpa
strvno — pšenično, pšenični hljeb
sultanija — princeza, careva kći
suval — ispitivač, onaj koji ispituje

Š

šadrvan — vodoskok, vodoskok sa bazenom
šeher — veliki grad
šehid — onaj koji je umro u borbi na Božijem putu
šejh — starješina, poglavica, vođe derviškog reda
šejh-islam — najstariji vjerski dostojanstvenik kod muslimana u Turskoj
šemluk — slavlje uz pucanj pušaka, veselje
šerefe — ograda i uski ograđeni prostor na munari ili kući
šer — zlo, sumnja
šerijat — islamski zakon
šiljte — vuneni dušečić za sjedenje
škija — duhan
šlapat — topot, zvuk koraka po vodi ili bari
šuba — šipila, rupa
šućur — hvala, zahvala nekome, šućur Allahu
šuhvelenisati — sumnjati u nešto

T

tabijat — ćud, narav
tabut — daska za nošenje mrtvaca
tahta — daska
taksirat — nesreća, nezgoda
talib — učenik, onaj koji slijedi, slušalac
tamam — dosta, dovoljno, uredu
tatar — poštar, konjanik u turskoj carevini
telal — glasonoša
ters — loše naravi, naopak, neodgojen
tespih — muslimanska brojanica koja se upotrebljava u zikru
toba — tevba, pokajanje
tobuk — grudva, grumen
trefiti se — dogoditi se, sresti se
trklja — pritka, velika motka
trat — vrijeme, momenat
tuhafli — čudnovat, povučen, zatvoren, sam, nešto sa njim nije u redu
turbe — mauzolej, natkrivena grobnica
tutorovati — vladati, naredivati
tutun — duhan

U

ucviljen — uvrijeđen
ufano — bezbeli, zasigurno, sigurno
uhljup — aljkav, nemaran, neuredan

uisati — dolikovati, priličiti, pristati nekom na nešto
ukabuliti — usvojiti, pristati na nešto
ukopacija — okupacija
uljeći — unići
urgan — uže, konopac
uzlić — svežanj, zavežljaj

V

vabiti — dozivati stoku
vajk — uvijek, vavijek
vakat — vrijeme
varićak — mjera za zapreminu za žito, voće i slično
vašar — teferič, veselje
vavik — zauvijek, uvijek
vilajet — pokrajina, provincija, teritorija jednog valije
vikati — dozivati
virelje — zasigurno, jeste sigurno, vjeremi (zakletva)
vlah — upotrebljeno kao izraz za nemuslimana

Z

zabehulati — zanijeti se, zabaviti se nečim
zabezeknuti se — začuditi se
zahira — hrana, opskrba
zahoriti — biti u punom jeku (zahoriti se pjesma)
zajordamiti — ponositi, uzoholiti
zakapariti — zaključati, zamandaliti
zamandaliti — zaključati
zaplandovati se — zahladovati se
zaptije — policajci u turskoj
zaruret — nevolja
zijan — prekršaj, greška
zijaret — posjeta
zlurak — nevješt, onaj koga žale
zulum — nasilje
zvrljati — gledati bez veze, gledati na strane

Ž

žrvanj — mlinski kamen koji melje žito, a ima ih dva donji i gornji

DONATORI PROJEKTA

A
ABAZOVIĆ ENES, Oberhausen
AJDINOVIĆ ESAD, Berlin
ALEŠEVIĆ ISHAK, Hamm
ALIKADIĆ ŠUKRIJA, Duisburg

B
BEŠLIĆ HALID, Gebercheim-Leonberg
BILKIĆ ESAD, Berlin
BOSANSKO-HERCEGOVAČKI SAVEZ, Malmö

Ć
ĆOSIĆ AMIR, Oelde
ĆUSTOVIĆ Dr EDIN, Berlin

Č
ČIZMIĆ ELMA, Stuttgart
ČOLAKOVIĆ ĆAZIM, Gelsenkirchen
ČOVIĆ (Mehe) HASAN, Siegenburg
ČOVIĆ RAMO, Hanau
ČUNJALO NEDŽAD, Berlin

D
DELKIĆ KASIM, Hamm
DERVIŠEVIĆ ALAGA, Wuppertal
DIZDAREVIĆ MUHAMED, Höchst
DIZDAREVIĆ HUSEIN, Duisburg
DUGONJIĆ MUAZ, Beuerberg (München)

E
ESMEROVIĆ SOFIJA, Hanau
EŠIĆ ŠIMO, Wuppertal

G
GLAVNI ODBOR ISLAMSKE KULTURNE ZAJEDNICE ZA ŠVAJCARSKU, Zürich
GRANIĆ ANTE, Paris

H
HADŽIĆ SMAIL, Eislingen
HALALKIĆ SULJO, Göteborg
HALKIĆ LATIF, Ostfilden
HASANOVIĆ HASO, Ahlen
HASIĆ ISMET i ĆAMA, München
HASIĆ MUHAREM, Zürich
HODŽIĆ NURKO, Leverkusen
HRNIĆ ABDULAH, München
HUSEINOVIĆ RASIM, Hagen
HUSIĆ OMER, München

I
IMŠIREVIĆ REFIK, Kassel

J
JUSUFBAŠIĆ KEMAL, Lette

K
KARABDIĆ dr HIBA, Osnabrück
KIČIN ZEKERIJAH, Fritzlar
KLIČIĆ HASAN, Berlin
KOŠTIĆ (Hasiba) RASIM, Süssen
KOVAČIĆ AHMET, München
KUSTURA MEVLUDIN, Thalkirch

LJ
LJUBIJANKIĆ SMAIL, Stuttgart

M
MEHIĆ IBRAHIM, München
MUJKIĆ IBRAHIM, Steinfurt
MURIĆ SULEJMAN, Dinslaken

N
NIKŠIĆ MUNIB, Duisburg

NJ
NJEMAČKO-BOSANSKO-

-HERCEGOVAČKO DRUŠTVO (DBHG) München

P

PAJAZETOVIĆ HASAN, Eningerloh
PAJAZETOVIĆ HAKIJA, Werl-Hilbeck
PAŠIĆ DAUT I SABINA, Göteborg
PURIŠEVIĆ IZET i ZAKIRA, Berlin

R

RAGIBOVIĆ HAMID-BESKO, Leverkusen
RAMIĆ (Hamida) SABIT, München
RORIĆ IVICA VANJA, Wuppertal

S

SEFEROVIĆ EKREM, Dülmen
SEFEROVIĆ MIRSAD, Frankfurt
SULEJMANAGIĆ (Hamze) DŽEVADA, Zürich

Š

ŠARČEVIĆ IVO, Geldern
ŠEPEROVIĆ EKREM, Dülmen
ŠOGOLJ ASIM, Oberhausen

T

TAHIROVIĆ NESIM, Ratingen
TAHRIĆ RIFET, Stuttgart
TOPALOVIĆ SULEJMAN, Malmö

V

VILIĆ SAMED, Gütersloh

Z

ZAVIČAJNA ZAJEDNICA »BOSANSKA KRAJINA«, Berlin
ZEJNIĆ SULEJMAN, Broby

Ž

ŽALIĆ ŠABAN, München

Donatori su navedeni abecednim redom.

Imajući u vidu istorijske odluke Bošnjačkog sabora, koji je održan 27. i 28. 9. 1993. u Sarajevu i na kojem je Bosanskim Muslimanima vraćeno njihovo vjekovno ime Bošnjaci — što podrazumijeva da se sve ono što je dio nacionalnog bića ovog naroda, pa i književnost, ubuduće zove ovim imenom — BKD »Preporod« i izdavač su se opredijelili da ovaj projekat, umjesto BOSANSKO-MUSLIMANSKA KNJIŽEVNOST ZA DJECU, kako je prvobitno najavljivano, nazovu BOŠNJAČKA KNJIŽEVNOST ZA DJECU.